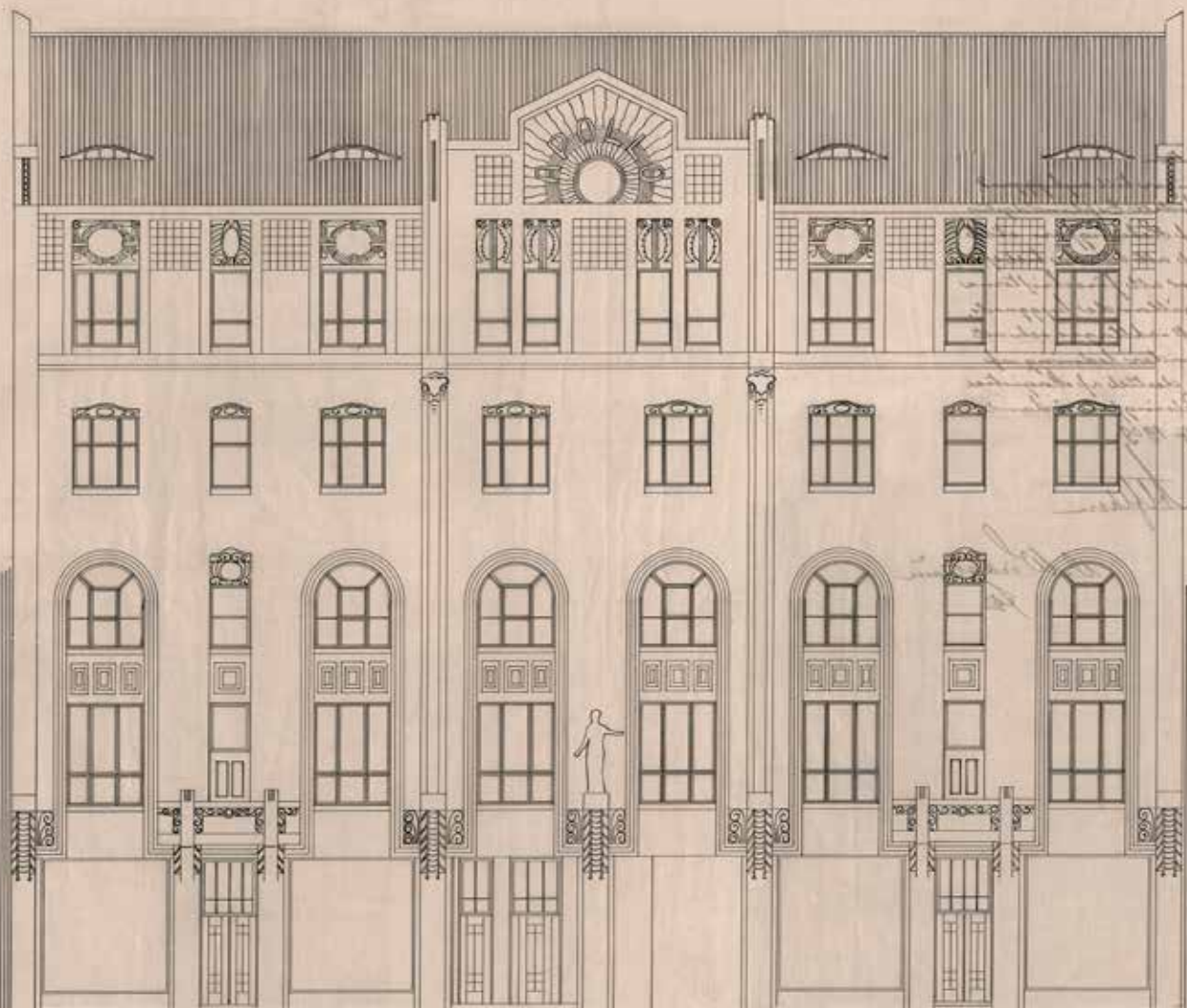

Rakennushistoriaselvitys

Eteläesplanadi 10

Helsinki

2017

ark-byroo

Tilaaaja

Senaatti-kiinteistöt

Tilaaajan edustaja

Marjaana Berger, myyntipäällikkö

Ohjausryhmä

Museovirasto

Maarit Mannila, intendentti

Konsultti

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy

Kustaankatu 3,

00500 Helsinki

www.arkbyroo.fi

info@arkbyroo.fi

010 2350 566

Työryhmä

Marianna Heikinheimo, TkT, vastaava tutkija

Johanna Nordman, arkkitehti, vastuullinen tutkija

Anne Vähätalo, arkkitehti, tutkija

Noora Laak, arkkitehti, tutkija

Kerttu Loukusa, arkkitehti, tutkija

Atte Karttunen, graafikko

Sami Heikinheimo, valokuvaus

Etukannen kuva

Onni Tarjanteen julkisivupiirustus vuodelta 1909. HKA.

Suoritusajankohta

Joulukuu 2016 – maaliskuu 2017. Työ on luovutettu 29.3.2017.

© Arkkitehtitoimisto ark-byroo

ISBN 978-952-7239-06-3 (nid)

ISBN 978-952-7239-07-0 (PDF)

Asiasanat

Onni Tarjanne, P.E. Blomstedt, Karl Emil Ståhlberg, Eteläesplanadi 10, 1910, Apollo, hotelli, teatteri, elokuvateatteri, ravintola, Oy Alkoholiliike Ab, Myymälä n:o 1, oikeusministeriö, rakennushistoriaselvitys

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1 Kohde	4
1.2 Tehtävä	6
1.3 Perustiedot	7
2. Rakentuminen ja varhaiset vaiheet	9
2.1 Rakennuttaja K. E. Ståhlberg	9
2.2 Arkkitehti Onni Tarjanne	10
2.3 Huvikeskuksen perustaminen 1910	12
2.4 Suunnitteluratkaisu	13
2.5 Liiketoimintaan liittyvät muutokset	20
2.6 Huvikeskuksesta matruusikerhoksi ja Neuvosto-Venäjän lähetystöksi	21
3. Oy Alkoholiliike Ab muuttaa taloon	24
3.1 Alkoholiliikkeen teettämät muutokset 1934	24
3.2 Arkkitehdit P. E. Blomstedt ja Elias Paalanen	32
3.3 Myöhemmät toimijat ja muutokset	33
4. Virastotalosta oikeusministeriöksi	36
4.1 Oikeusministeriö rakennuksen käyttäjäksi 1984	36
4.2 Muutokset	37
5. Muutoskaaviot	40
6. Nykytila	59
6.1 Sisätilat	59
6.2 Ulkotilat	83
7. Yhteenveto	98
Lähteet	100
Liite	102

1 Johdanto

1.1 Kohde

Selvityksen kohteena on vuonna 1910 valmistunut professori, arkkitehti Onni Tarjanteen (1864–1946) suunnittelema arvokiinteistö osoitteessa Eteläesplanadi 10 Helsingin Kaartin kaupungin Pyöriäin-korttelissa. Kiinteistö on nykyisin Oikeusministeriön käytössä.

Apollo-nimisen yhtiön rakennuttamassa viisikerroksisessa liikerakennuksessa toimi vuosina 1910–1917 Apollo-niminen teatteri, kahvila-ravintola ja hotelli. Lisäksi rakennuksessa oli omistajan, insinöörin ja elokuvantekijän Karl Emil Ståhlbergin valokuvausateljee ja koti. Rakennusta kutsuttiin alkuaiikoina Apollon taloksi.¹

Rakennusta on muutettu perusteellisesti useassa eri vaiheessa. Jo vuonna 1916 rakennuksessa toteutettiin ensimmäinen suurempi korjaus arkkitehti Nils Wasastjernan suunnitelmien mukaan, jolloin muun muassa pääsisäänkäynti laajennettiin ja ravintolassa tehtiin sisustustöitä.²

Ståhlberg myi kiinteistönsä Venäjän meriministeriölle vuonna 1917 vallankumouksen yhteydessä, jonka jälkeen rakennus toimi matruusikerhona. Vuosina 1918–1921 rakennuksessa toimi Suomen Ylipäällikön esikunta ja Senaatin sota-asiain toimituskunta.³ Tarton rauhansopimuksen myötä, Suomen itsenäistymisen yhteydessä kiinteistö siirtyi Neuvostoliitolle, jonka omistuksessa ja lähetystön

käytössä se oli vuoteen 1934 saakka.⁴ Oy Alkoholiliike Ab osti kiinteistön takaisin Neuvostoliitolta vuonna 1934, jonka jälkeen rakennus peruskorjattiin ja korotettiin kahdella kerroksella arkkitehti P.E. Blomstedtin luonnosten ja arkkitehti Elias Paalasen suunnitelmien mukaan Oy Alkoholiliike Ab:n käyttöön. Samassa yhteydessä teatterisali purettiin. Rakennuksessa toimi Alkoholiliikkeen pääkonttori 1934–1940 ja ensimmäisessä kerroksessa ravintola ja vähittäismyymälä: myymälä nro 1. Alkoholiliikkeen muutettua Salmisaareen 1940, puolustusministeriö palasi jälleen Eteläesplanadi 10:een, jossa se toimi vuoden 1941 alkuun saakka. Tämän jälkeen puolustusvoimain Pääesikunta käytti rakennusta 1960-luvulle asti. Rakennus siirtyi Suomen valtion omistukseen 1946.⁵

Rakennuksessa tehtiin 1960–1962 muutoksia Suomen valtion toimesta Uudenmaanlänin Maanmittausviraston tarpeita ajatellen ja katutasoon sijoitettiin karttamyymälä. Vuosina 1981–1984 rakennus peruskorjattiin arkkitehtitoimisto oikeusministeriön käyttöön. Varsinaisten toimistotilojen lisäksi kohteeseen rakennettiin muun muassa ministerin vastaanotto- ja työtilat ja katutasoon henkilöstöröukala. 2004–2005 tehtiin seuraava peruskorjaus oikeusministeriön toimesta. Työhuoneita muutettiin monitilatoimistoiksi vuosina 2010 sekä 2015–2016.

Apollo-yhtiön rakennus oli osa kasvavan pääkaupungin pankki-, pörssi, vakuutus- ja liikearkki-

1 Ruotsiksi Apollohuset. Ståhlberg 2013, 162.

2 Wasastjernan piirustukset vuodelta 1915; *Tuulispää* N:o 48–50/1916.

3 Puolustusministeriön verkkosivut; Oikeusministeriön esite Eteläesplanadi 10 09/2016.

4 Helsingin kaupunginmuseon kiinteistökortisto, kortteli 48.

5 Oikeusministeriön esite 10 09/2016.

Kuvassa toisena vasemmalta näkyy Apollon talo punatiilikattoisena alkuperäisessä asussaan. Postikortti 1900-luvun alusta. MV.

tehtuuria, mitä 1800- ja 1900-luvun taitteessa nousi varsinkin Esplanadille ja Aleksanterinkadulle.⁶ Graniittijulkisivuinen talo rajautuu pohjoispuolella Eteläesplanadii, jonka varrelle rakennettiin 1900-luvun taitteessa kaikkiaan viisi edustavaa kivitaloa. Eteläesplanadi 10:en itäpuolella on kolmikerroksinen rapattu kivitalo 1800-luvun lopulta ja länsipuolella viisikerroksinen punertava hiekkakivirakennus, Wasa-Aktie-Bank (Grahm-Hedman-Wasastjerna) vuodelta 1899. Tontilla aikaisemmin sijainnut pormestari Logrénin kaksikerroksinen puinen rakennus

vuodelta 1819 purettiin Apollo-talon rakentamisen yhteydessä.⁷

Rakennus on suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa (ak 8516, 11.3.1982) merkinnällä ”S1”, joka kohdistaa suojelun katujulkisivuihin ja sisätiloihin. Rakennuksen kadunpuoleinen osa on Esplanadi-Bulevardi RKY alueella.

⁶ Eteläesplanadin kivitiloihin kuuluvat myös Suomen Hypoteekkiyhdistyksen talo (Lars Sonck, 1909, Eteläesplanadi 16) ja Vakuutusyhtiö Suomen liikepalatsi (Karl Lindahl, 1912, Eteläesplanadi 2).

⁷ Ståhlberg 2013, 165; Hirn 2001, 19.

1.2

Tehtävä

Tämä selvitys kohdistuu vuonna 1910 valmistuneeseen kiinteistöön Eteläesplanadi 10. Rakennusta on muutettu laajasti useaan kertaan, mutta aikaisempia vaiheita ei ole ennen laajemmin tutkittu. Tämän rakennushistoriaselvityksen tarkoituksena on tuottaa tietoa rakennuksen syntyhistoriasta ja sen myöhemmistä vaiheista sekä dokumentoida nykytilanne. Tontin vuotta 1910 edeltävä ajanjakso on rajattu selvitystyöstä pois.

Työhön on sisällytynyt arkistotutkimusta, kenttätöitä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Tutkimustyön haasteisiin kuului, että alkuvaiheen rakennuspiirustuksista moni oli selvästi luonnos, eikä näiden suunnitelmien toteutumisesta voitu olla varmoja. Paljon tietoa ei myöskään ole löytynyt kaudelta 1917–1934, jolloin rakennus oli ensin Venäjän meriministeriön omistuksessa, sen jälkeen Suomen Ylipäällikön esikunnan ja sotaministeriön hallussa ja sitten Neuvostoliiton omistuksessa. Myöskin vuosilta 1940–1960 löytyi hyvin niukasti tietoa. Tuolloin rakennuksessa toimi ensin vajaan vuoden ajan puolustusministeriö ja sen jälkeen puolustusvoimain Pääesikunta. Yhtä merkittävintä arkistolähdettä ei ole, vaan tietoa on

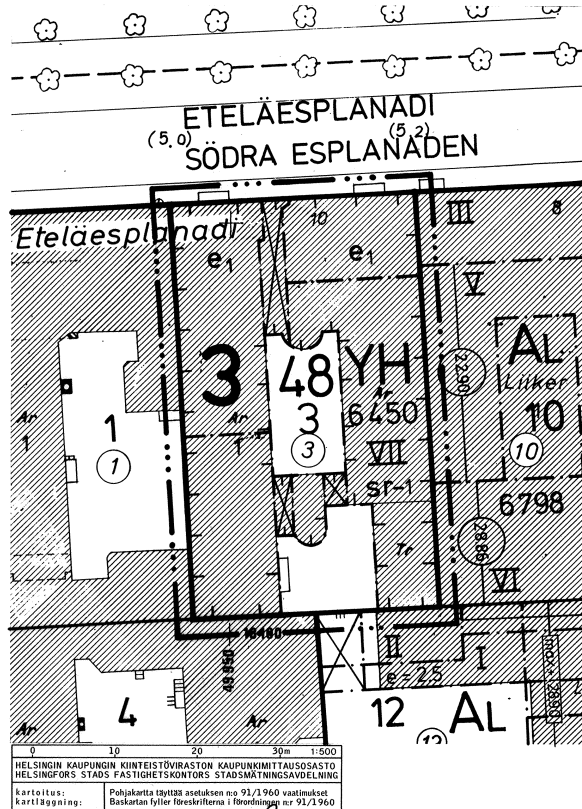
kerätty useista eri arkistoista. Työssä on käytetty Kansallisarkiston, Helsingin rakennusvalvontaviraston, Hotelli- ja ravintolamuseon, Museoviraston ja oikeusministeriön arkistomateriaalia. Työssä on myös käytetty SA-kuvia.

Tämä selvitys on jäsennetty seitsemään lukuun. Ensimmäiseen lukuun on koottu kohteen perustiedot ja toisessa luvussa käsitellään Apollon talon uudisrakennusvaihetta sekä huvikeskuksen perustamista. Kolmannessa, neljännessä ja viidennessä luvussa esitetään muutosvaiheet. Kuudennessa luvussa on tarkasteltu kohteen nykytilaa, joka perustuu tammikuussa 2017 suoritettuihin katselmuksiin. Rakennukset ja piha-alueet on myös dokumentoitu valokuvaamalla. Valokuvien ottopaikat on merkitty pohjakaavioihin.

Seitsemännessä luvussa esitellään työn tuloksena syntynyt näkemys kohteen nykytilasta sen historiaa vasten peilattuna. Työn lopussa on lähdeluettelo ja liitteenä rakennuslupakronologia, joka on laadittu pääasiassa Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistossa olevien lupa-aineistojen perusteella. Käytetyt lähteet käyvät ilmi lähdeluettelosta ja tekstissä on käytetty alaviitteitä.

1.3

Perustiedot

Voimassa oleva tonttikohtainen asemakaava 8516, jolla on toteutettu rakennuksen suojelu. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Kohteen nimi: Eteläesplanadi 10

Rakennettu: 1910

Rakennuttaja: Oy Apollo Ab – K.E. Ståhlberg

Arkkitehti: Onni Tarjanne

Osoite: Eteläesplanadi 10

Kiinteistötunnus: 91-3-48-3

Kaupunginosa: Helsingin Kaartinkaupungin kaupunginosa (3)

Kortteli: 48

Tontti: 3

Rakennusnumero: 1 (rakennustunnus 428)

Laajuustietoja

Kerrosala yhteensä: 6 950 m²

Bruttoala yhteensä: 8 255 m², kellarin ala 1 532 m²

Tontin koko: 1 514 m²

Kerroksia: kadunvarsi 7 + kellari, sisäpihalla 3 + kellari

Rakennusvaiheet ja tärkeimmät muutokset

1910 Uudisrakennus

1916 Pääsisäänkäynnin laajennus ja muutoksia ensimmäisessä kerroksessa.

1934 Peruskorjaus. Viisikerroksiset osat ja piharakennus korotettiin kahdella kerroksella.

1984 Peruskorjaus

2005 Peruskorjaus

Käyttöhistoria

1909–1917 Apollo-nimisen yhtiön rakennuttamassa viisikerroksisessa liiketalossa toimi katutasossa elokuvateatteri/teatteri ja kahvila-ravintola. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa oli hotelli. Ylemmissä kerroksissa oli liike- ja asuintiloja sekä ullakolla omistajan valokuvausateljee. Hotelli- ja ravintolatoiminta oli 1916 mennessä laajentunut siten, että toinen kerros muutettiin ravintolasaleiksi ja neljäs kerros otettiin hotellikäyttöön.

1917–1918 Venäläinen matruusiklubi toimi rakennuksessa

1918–1921 Suomen Ylipäällikön esikunta ja Senaatin sota-asiaain toimituskunta (myöhemmin sotaministeriö) toimi rakennuksessa¹. Teatteritoiminta jatkui.

1920-luvun alusta vuoteen 1934 talossa toimi Neuvostoliiton lähetystön niin sanottu ”ministerihotelli”.

1920–1928 alakerrassa toimi uudelleen avatut elokuvateatterit. Heidän jälkeensä Ravintola Fenix jatkoi hotelli- ja ravintolatoimintaa vuodesta 1929 alkaen.

1934–1940 Alkoholiliikkeen pääkonttori laboratorioineen toimi rakennuksessa. Alkoholiliikkeen myymälä n:o 1 toimi katutasossa vuosina 1934–1945.

1940–1960 Puolustusministeriö toimi rakennuksessa vuoden 1941 alkuun saakka. Heidän jälkeensä Puolustusvoimain Pääesikunta käytti koko rakennusta 1960-luvulle asti. Sotilasapteekki toimi katutasossa 1960-luvun alkupuolelle saakka.²

1960 alkaen rakennuksessa toimi Uudenmaan läänin Maanmittauskonttori. Muita käyttäjiä olivat Helsingin piirin maanmittaustoimisto, ammatikasvatushallitus (1970-luvun alkupuolella, 5.–7. kerroksissa) ja sisäasiainministeriön kaavoitus- ja rakennusosasto. Maanmittaushallituksen karttapainon myymälä toimi katutasossa³.

1984- Vuodesta 1984 lähtien rakennus on ollut oikeusministeriön käytössä.

Omistus

1908–1917 Ab Apollo Oy

1917– Venäjän meriministeriö

1920/1926–1934 Venäjän Sosialisten Federatiivinen Neuvostotasavalta / Sosialistinen Neuvostotasavaltain Liitto

1934–1946 Oy Alkoholiliike Ab

1946 Suomen valtio

Asemakaavahistoria

Korttelissa on voimassa oleva tonttia varten laadittu asemakaava 8516 (vahvistettu SM 1982). Tontti on kaavassa määritelty hallinto- ja virastorakennusten korttelialueeksi (YH). Tätä aiempi asemakaava oli G. W. Gyldeénin vuonna 1836 laatima Helsingin aseman asemakaava.

Rakennussuojelu

Rakennus on suojeltu asemakaavassa sr-1-merkinällä ja rajauksella, joka kohdistuu sekä ulko- että sisätiloihin: ”Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa sellaisia lisärakennustamis- tai muutostöitä, jotka tarvelevät katujulkisivujen tai sisätilojen rakennustaiteellista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai tyyliä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tällaisia toimenpiteitä, on rakennus lisärakentamis- tai muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen tyyliin hyvin soveltuvalla tavalla.”

Rakennuksen Etelä-Esplanadin puoleinen osa on valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön, RKY alueen Esplanadi-Bulevardi rajauksen sisäpuolella.

1 Puolustusministeriön verkkosivut; Oikeusministeriön esite Eteläesplanadi 10 09/2016.

2 Eteläesplanadi 10:n korjaustyöt käynnistyivät helmikuussa 1982. OMA.

3 Eteläesplanadi 10 – Oikeusministeriö, perustamis- ja esisuunnitelma, 18.3.1980. DN:o 265/411/76. OMA

2

Rakentuminen ja varhaiset vaiheet

2.1

Rakennuttaja K.E. Ståhlberg

Insinööri K.E. Ståhlberg toimi Suomen valokuvaus-, elokuva- ja teatterialan edelläkävijänä. SLS arkiv.

Karl Emil Ståhlberg (1862–1919) syntyi Kuhmoniemessä, valmistui ylioppilaaksi Oulun realilyseosta ja insinööriksi 1887 Polyteknillisestä opistosta Helsingissä. Ståhlberg oli kahdesti naimisissa, ensimmäisen vaimo oli Aurora Lindgren (1866–1896) ja toinen Sonja Gerasimoff (1875–1943, syntyessään Sofija Nikolajevna Gerasimova). K.E. Ståhlberg oli Suomen ensimmäisen presidentin K. J. Ståhlbergin serkku.¹

K.E. Ståhlberg tunnetaan Suomessa valokuvaus-, elokuva- ja teatterialan edelläkävijänä. Hän toimi näiden alojen aktiivisena kehittäjänä lähes kolmekymmenen vuoden ajan alkaen 1890-luvulta. Fotografiatelier K.E. Ståhlberg aloitti toimintansa Helsingin Aleksanterinkadulla vuonna 1889. Elokuvien tuotanto alkoi keväällä 1906. Ståhlbergin merkitys Suomen kulttuurialan kehitykseen on suuri. Hän kustansi ensimmäisen kotimaisen valokuvauslehden ja ensimmäiset valokuvausoppaat, perusti ensimmäisenä

elokuvateatterin ja tuotti ensimmäiset elokuvat, niistä mainittakoon Suomen ensimmäinen näytelmäelokuva Salaviinanpolttajat vuodelta 1907. Moni tunnettu valokuvaaja, kuten I.K. Inha, sekä elokuvantekijä aloitti uransa hänen työntekijänään, yhteistyökumppaninaan tai oppilaanaan. Ståhlberg oli myös aloitekykyinen, kekseliäs ja yritteliäs liikemies, jonka toiminta oli laajaa ja monialaista. Hänen omistamiaan valokuvausateljeita ja elokuvateattereita oli myös muualla Suomessa. Lisäksi hän toi Suomeen ensimmäiset autot ja moottoripyörät. Ståhlberg kuuluivat niihin, jotka aikanaan toivat ulkomaisia teknisiä uutuuksia Suomeen ja hän myös kehitti niitä eteenpäin.²

Ståhlbergin mentyä naimisiin Sonja Gerasimoffin kanssa vuonna 1896, liiketoimintaa toteutettiin Sonjan avulla ja hänen Siperiasta kotoisin olevan perheensä varallisuudella. Ståhlberg perusti Helsingin Eteläesplanadi 10 osoitteeseen vuonna 1910 rakennuttamaansa Apollon taloon huvikeskuksen, johon kuului elokuva- ja teatterinäyttämöiden lisäksi kahvilaravintola sekä hotelli. Ståhlbergin valokuvausateljee ja perheen asunto sijaitsivat samassa talossa.³

Ståhlberg oli erittäin monipuolinen henkilö, joka luovasti yhdisti teknisen ja taloudellisen osaamisensa kulttuuri-, huvi- ja urheilukiinnostukseensa. Lisäksi hän oli kiinnostunut myös kemiasta, optiikasta ja lääketieteestä. Ståhlberg hallitsi montaa kieltä ja ajoi molempien kotimaisten kielten tasa-arvoisuutta. Hän oli henkilönä värikäs ja luonteeltaan kosmopoliittinen ja idealistinen.⁴

¹ Ståhlberg 2013, 263.

² Ståhlberg 2013, 7–11, 45, 136 ja 238.

³ Ståhlberg 2013, 7 ja 23.

⁴ Ståhlberg 2013, 8.

2.2

Arkkitehti Onni Tarjanne

Onni Tarjanne (entinen Törnqvist) syntyi Virroilla vuonna 1864. Hän valmistui vuonna 1885 Polyteknillisestä opistosta. Tarjanne jatkoi opintojaan vuosina 1886–1887 Münchenin Teknillisessä Korkeakoulussa. Vuodesta 1889 hän opetti rakennuskonstruktio-oppia Polyteknillisessä opistossa, kunnes oppilaitoksen muututtua Teknilliseksi korkeakouluksi hänet nimitettiin oppiaineen professoriksi. Samaan aikaan hän teki kehitystyötä uusien lämmityslaitteiden ja ilmanvaihdon parantamiseksi. Työ Helsingin kaupungin sairaala-arkkitehtina vuosina 1892–1902 osoitti, että Tarjanne kykeni myös käytännössä soveltamaan erityistietojaan. Hän työskenteli 1800-luvun lopulla yhdessä Lars Sonckin kanssa. Tarjanne toimi myös Yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtajana 1917–1921. Onni Tarjanne kuoli vuonna 1946.⁵

Tarjanne jatkoi omassa työssään opettajansa, arkkitehti Sebastian Gripenbergin linjoilla. Molempia pidettiin fennomaanien tärkeinä luottoarkkitehteina. Tarjanne oli aktiivinen suomettelainen ja hänellä oli hyvät suhteet Suomalaiseen puolueeseen. Poliittiset sidokset heijastuivat hänen suunnittelutehtäviinsäkin, sillä Tarjanteen Helsinkiin toteuttamat Suomalaisen kirjallisuuden painotalo (Yrjönkatu 13) vuodelta 1890 ja vuonna 1892 valmistunut uusrenessanssia edustava Kansallis-Osake-Pankin pääkonttori Aleksanterinkadulla olivat suomalaisuusliikkeen toiminnan kannalta keskeisiä rakennuksia.⁶

Tarjannetta pidettiin jo nuorena varsin lupavaa arkkitehtina. Hänen yhtäaikaisten suuren suunnittelutyönsä ja niiden onnistuneet toteutukset kertoivat vankasta ammattitaidosta. Vuonna 1894 valmistui Marian sairaala, ja seuraavina vuosina Tarjanne suunnitteli muun muassa Helsinkiin asuinrakennuksia, koulurakennuksen ja kemian laboratorion Polyteknilliseen Opistoon sekä Kivelän sairaalan ensimmäisen rakennusvaiheen. Tarjanteen päätyönä voidaan pitää Kansallisteatteria. Teatterirakennuksen suunnittelu alkoi 1897 ja rakennus valmistui vuonna 1902. Samanaikaisesti hän suunnitteli

suomalaiselle lääkäriseuralle Duodecimille Suomen ensimmäisen tuberkuloosiparantolan Punkaharjulle. Pelkistetymppää rationalistista tyyliä edustava Takaharjun tuberkuloosiparantola valmistui vuonna 1903. Apollon talon suunnittelu alkoi 1908 teatteritalon piirustusten laatimisella ja vaihtui seuraavana vuonna liikerakennuksen suunnitelmaksi. Samassa yhteydessä teatteritalon jugendpiirteet vaihtuivat klassisismiin.

Onni Tarjanteen vahvuutena oli rakennustekninen osaaminen. Hän kiinnitti myös huomiota rakennusmateriaaleihin, ei vain symbolisena kansallisena kysymyksenä, vaan myös teollisuuspoliittisena periaatteena. Tarjanteen pyrkimyksenä oli, että rakennusmateriaalien tuonti Suomeen lopetettaisiin, jotta suomalainen rakennustarviketeollisuus kykenisi suurten tilausten turvin kehittämään tuotantoaan. Onni Tarjanteen rooli yhteisissä suunnitteluhankkeissa oli usein teknisten ja rationaalisten ratkaisujen löytäminen, sekä pohjaratkaisujen suunnittelu, kuten Lönnrotinkadulla sijaitsevassa Suomi-talossa vuodelta 1911, jonka hän suunnitteli Armas Lindgrenin kanssa. Tarjanteen teknistä osaamista arvostettiin aikalaisten keskuudessa.⁷

Toisin kuin vuosisadan vaihteen kansallisromanttikkojen, Tarjanteen tyyllinen ja rakennustekninen kiinnostus ei kohdistunut Itä-Karjalaan. Hänen opinto- ja työmatkansa suuntautuivat Pohjoismaihin ja Saksaan. Näillä matkoilla hän tutki erityisesti uutta arkkitehtuuria. Tarjanne yhdisti eurooppalaiset vaikutteet kotimaisiin materiaaleihin ja toteutti suomalaisuusaatetta hyvin käytännöllisellä tasolla. Kiinnostus rakennustekniikkaan ja teknologian kehitykseen oli Tarjanteelle tyypillistä läpi koko hänen elämänsä. Hän sovelsi töissään ulkomailla kehitettyjä innovaatioita ja kehitti itse useita teknisiä ratkaisuja rakentamisen laadun parantamiseksi. Tarjanne pitikin tärkeänä sitä, että Suomi olisi teknologisen kehityksen kärjessä, eikä maassa rakennettaisi mitään teknisesti vanhentunutta.⁸

5 Tarjanteen arkkitehtiesittely, mfa.fi; Schulman 2003, 48.

6 Tarjanteen arkkitehtiesittely, mfa.fi; Schulman 2003, 47.

7 Tarjanteen arkkitehtiesittely, mfa.fi.

8 Tarjanteen arkkitehtiesittely, mfa.fi; Schulman 2003, 51.

Onni Tarjanne tunnettiin Kansallisteatterin suunnittelijana. Emil Rundman, MFA.

Kansallisteatterin plastiset julkisivut edustavat kansallisromanttista graniittirakentamista. Karkean luonnonkiven käyttö julkisivumateriaalina oli 1890-luvun uutuus ja vuosisadan vaihteen arkkitehtuurin tunnusmerkkejä. Volker von Bonin, 1981. HKM KA.

Salama-talossa on klassistinen graniittijulkisivu. 1910-luvulla käytettiin edelleen kivijulkisivuja rapattujen julkisivujen rinnalla, mutta kiven pinta on huomattavasti sileämpi. Nils Wasastjerna, 1915. HKM KA.

2.3

Huvikeskuksen perustaminen 1910

Ståhlbergin vaimo Sonja Gerasimoff peri veljensä kuoltua venäläisen perheensä varallisuuden. Ståhlbergin kantavana ajatuksena oli rakennuttaa kyseisen rahan avulla talo, jossa sijatsisi erilaisia huvittelumuotoja saman katon alla. Tätä varten hän osti vuoden 1907 lopussa tontin osoitteessa Ete-läesplanadi 10. Lisävarallisuutta kerättiin myymällä Apollo Ab:n osakkeita.⁹

Suunnitelmat muuttuivat kuitenkin jatkuvasti, eri toimintamuodot vaihtuivat toisiin ja niille tehdyt tilavaraukset vaihtelivat. Vuoden 1908 alun osakkeiden myyntilomituksen mukaan, monipuolisessa teatteritalossa olisi teatterisali tuhannelle henkilölle, elokuvasali ja konserttisali. Kun vuoden 1909 alussa jouduttiin myymään lisää osakkeita, mainostettiin tulevaa liike- ja tavarataloa, joka olisi kaupungin muita tavarataloja viisi kertaa suurempi ja jonka katutasossa olisi liikkeitä ja kaksi isoa elokuvasalonkia. Elokuussa 1909 Ståhlberg yritti saada hotelliyrittäjää vuokraamaan rakenteilla olevia tilojaan, joihin saisi uudenaikaisen hissillisen hotellin ja joka käsittäisi 30–60 hotellihuonetta, yksityisiä huoneita alkoveineen ja kaikkein mukavuuksineen, sekä erikokoisia konttoritiloja.¹⁰

Suunnittelutoimeksianto annettiin arkkitehti Onni Tarjanteelle, joka tunnettiin Kansallisteatterin suunnittelijana. Tehtävä oli jugendtyylisen, äärimmäisen modernin huvipalatsin suunnittelu. Apollo-talolle haettiin rakennuslupaa jo kesällä 1908, mutta ensimmäisissä piirustuksissa oli paloturvallisuudessa sen verran parannettavaa, että maistratti hyväksyi Apollo-talon uudet piirustukset vasta kesällä 1909. Syksyllä 1909 aloitettiin rakentaminen. Ståhlberg ja Tarjanne suunnittelivat pitkälti rakennuksen toiminnat ja tilat yhdessä.¹¹

Apollo-teatterin tilat valmistuivat vuoden 1910 alkupuolella ja se avasi ovensa 1.5.1910. Viisikerroksisen rakennuksen muut osat valmistuivat pian tämän jälkeen. Valmistuttuaan Apollon talossa toimi katutasossa kaksi salia käsittävä elokuvateatteri ja kahvila-ravintola, ylemmissä kerroksissa alkuvaiheessa 22 huonetta käsittävä hotelli ja ullakolla Ståhlbergin valokuvausateljee (Ab Fotografiatelier Apollo Oy). Neljännessä kerroksessa oli Ståhlbergin oma koti, jossa hän asui perheineen.¹²

⁹ Hirn 2007, 140; Ståhlberg 2013, 16, 163–164.

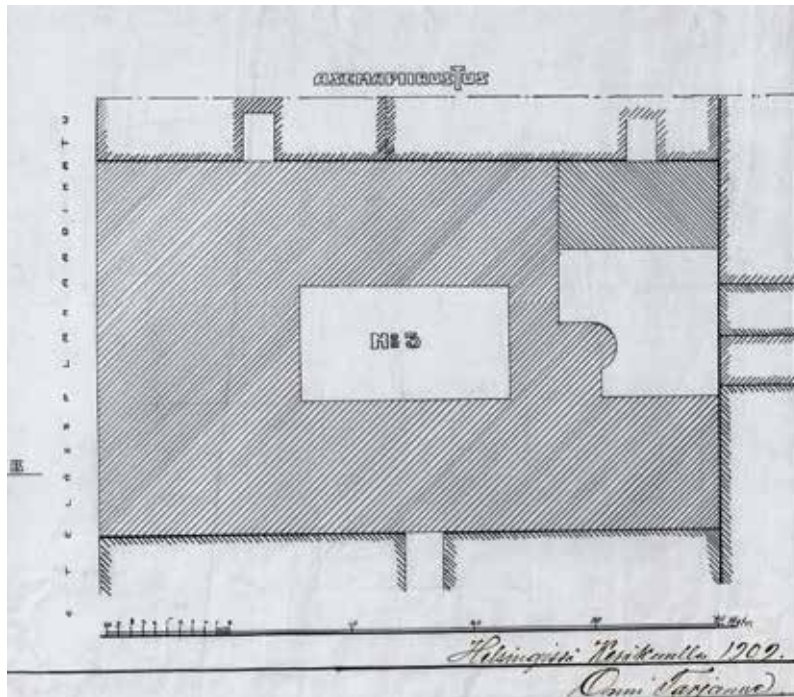
¹⁰ Ståhlberg 2013, 163–164.

¹¹ Ståhlberg 2013, 163–166.

¹² Ståhlberg 2013, 163–166; Hirn 2001, 21; vuoden 1909 lupapiirustukset. KA.

2.4

Suunnitteluratkaisu

Onni Tarjanteen piirtämä asemapiirros vuodelta 1909. U-kirjaimen muotoisen pohjaratkaisun siipiä yhdisti kapea käytävä. Taaemman pihan itäpuolella oli matala piharakennus. Piirustus täydentää saman vuoden pääpiirustussarjaa. HKA.

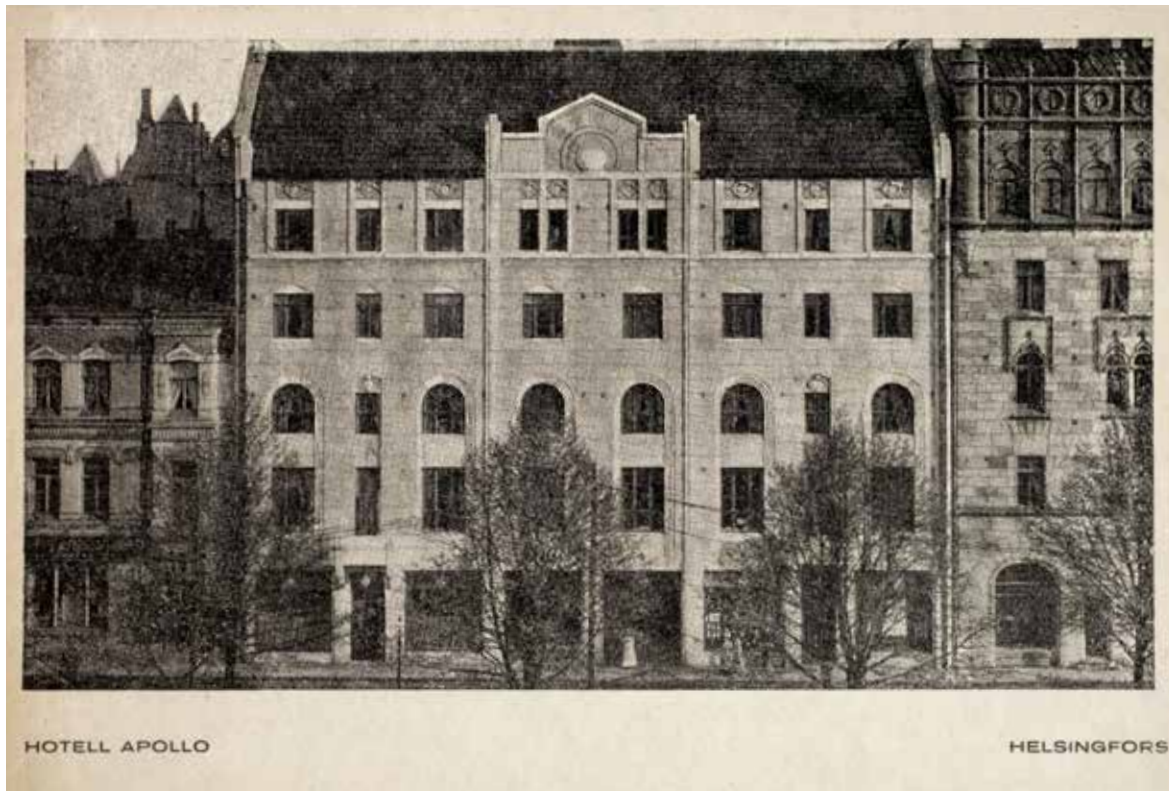
Melko pitkänomaiselle tontille rakennettiin viisikerroksinen U-kirjaimen muotoinen rakennus, johon kuului Eteläesplanadille päin viettävä taitekattoinen kadunvarsisiipi ja kaksi poikkisiipeä. Molemmat poikkisiivet jatkuivat kolmikerroksisena, länsisiipi tontin toiseen päähän, kun taas itäsiipi oli lyhyempi. Siipien kolmikerroksisen osan päällä oli tasakatto ja kattoterassi. Siipiä yhdisti kapea kolmikerroksinen käytävä. Sen keskellä oli etelään ulkoneva pyöreä tornimainen porrashuone. Samantyyppinen porrashuone oli alun perin myös kadunvarsisiiven eteläjulkisivussa. Tontin keskellä oli peräkkäin kaksi sisäpihaa, joihin johti kadulta porttikäytävä. Eteläpäässä olevalle toiselle sisäpihalle kuljettiin eteläisen porrashuoneen vieritse itäpuolelta ja siipiä yhdistävän kapean osan alitse. Itäsiiven päätyyn rakennettiin rungoltaan kapeampi yksikerroksinen piharakennus.

Ulkoarkkitehtuuri

Pääjulkisivun jäsentely oli symmetrinen ja klassisistinen, ainoastaan ensimmäisen ja toisen kerroksen välisessä koristelussa oli wieniläisjugendille tyypillisiä aiheita. Rakennuksen kolmeen pystysuoraan kenttään jaetussa pääjulkisivussa, ylimpänä keskirisaliitissa oli aurinkoa esittävä aihe.¹³ Lupakuvasta poiketen, aurinkoa ympäröivää APOLLO-tekstiä ei toteutettu.¹⁴ Maantasokerroksen aukotus oli laaja ja näyteikkunamainen. Teatterin ja ravintolan sisäänkäynneissä oli pariovet. Hotelliin johti leveämpi ja kapeampi yksilehtinen ovi. Ensimmäisen ja toisen kerroksen väliin sijoitettiin parvekkeet suojaamaan teatterin ja ravintolan sisäänkäyntejä ja julkisivun keskilinjalle oli tarkoitus sijoittaa Apollo-jumalaa esittävä veistos, mikä lupakuvasta poiketen ei toteu-

¹³ Keskirisaliitin korkea koristeosa purettiin rakennuksen korotuksen yhteydessä.

¹⁴ Rakennuksen lupakuva RakH II Ibd 7/27, KA.

Apollon talon graniittijulkisivu alkuperäisessä asussaan. SLS arkiv, SLSA 1219.

tunut. Toisen ja kolmannen kerroksen ikkunat oli visuaalisesti yhdistetty ylemmän ja alemman ikkunan yhteisesti kiertävillä kehyksillä ja ikkunoiden välinen seinäosuus oli lupakuvista poiketen jätetty koristelematta. Ainoastaan kahdessa kapeammassa ikkunakentässä oli kolmannen kerroksen ikkunan päällä koristeena kranssi. Neljännen kerroksen ikkunat olivat itsenäisiä ja niiden yläreunoihin esitetyt koristeet eivät toteutuneet. Viides kerros oli erotettu visuaalisesti omaksi kentäkseen vaakalisalla ja ikkunoiden yläpuolelle toteutettiin kranssikoristelu. Ullakolle suunnitellut matalat, viiltomaiset ikkunat eivät toteutuneet. Ikkunoiden koko ja ruutujako oli hyvin harkittu ja vaihteli kerrosten välissä. Ruutujako perustui kahteen pystyjakoon ja yhteen vaakajakoon. Materiaalina katujulkisivussa oli suomalaista harmaata graniittia¹⁵ ja taitekatossa oli vanhojen valokuvien perusteella punatiiltä.

Sisäpihojen julkisivujen toteutumisesta ei ole varmaa tietoa. Vuoden 1909 leikkauskuvan mukaan, sisäpihojen julkisivusommitelma olisi myös ollut symmetrinen ja klassisistinen. Sisäpihalle avautui hotellihuoneita – tämä lienee syy sisäpihan koris-

teellisuudelle. Jäsentely olisi ollut kuitenkin vielä dekoratiivisempi kuin katujulkisivussa. Jäsentely oli piirustuksessa vahvasti pystysuuntainen, johtuen siitä, että ikkunat oli jäsennelly tiheästi esiintyvien pilareiden välisiin pystykenttiin. Ikkunoiden koko ja ruutujako vaihteli sisäpihankin puolella kerrosten välissä. Ruutujako perustui kahteen pystyjakoon ja vaihdellen yhteen tai kahteen vaakajakoon. Ikkunakentät oli osin myös jaettu pienempiin ruutuihin niin, että esimerkiksi toisen kerroksen yhdessä ikkunassa oli 36 ruutua. Materiaalina sisäpihoilla oli rappaus. Piirustuksesta päätellen siipien kattomuoto oli taitettu pulpettikatto.

Sisätilat

Kellarikerros ulottui koko tontin alueelle ja sitä käytettiin lähinnä varastona. Itäinen siipi ja muut osat olivat varastotilaa. Kulku kellariin oli tontin keskijalalla sekä pohjoispäädyssä sijaitsevan pääportaan että eteläpäädyssä olevan apuportaan kautta sekä länsisiiven päädyssä.

Ensimmäisen kerroksen länsisiivessä oli kaksisalinen elokuvateatteri auloiheen. Kadunpuolella oli lasimaalauksilla, valaistuslaitteilla ja messinkikoristeilla koristettu eteistila. Eteistilasta oli käynti noin

¹⁵ Graniitin toimitti Hankoolainen yritys Ab Granit. Ståhlberg 2013, 165.

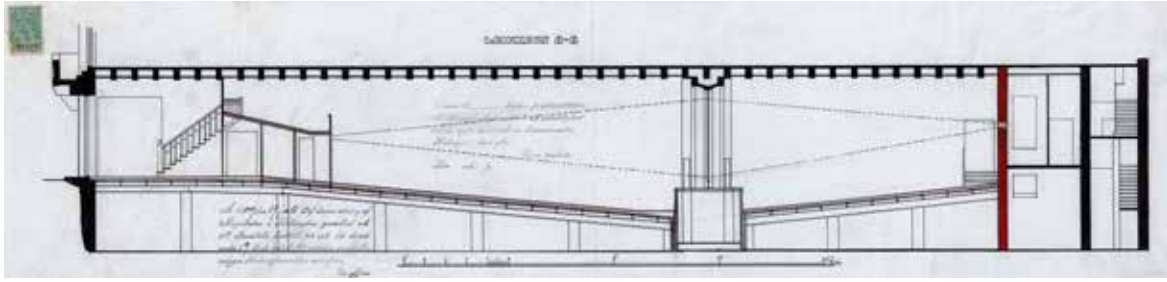
Apollon talo itäpäätyyn oli maalattu teatterin mainos. Kuvasajan-kohta 1910-luvun loppu. Eric Sundström, HKM.

Apollon julkisivu kuvattuna kesäillan viistovalossa. Julkisivuvaikutelma on hyvin yksiaineinen. M.L. Carstensenin kokoelma, MV.

Pääpiirustus, pituusleikkaus sisäpihojen kohdalta. Sisäpihojen julkisivujen koristeiden toteuttamisesta ei ole tietoa. Sisäpihan julkisivu on esitetty koristeellisempina kuin pääjulkisivu. Taaemman sisäpihan yksikerroksinen talousosa on koristeeton: ainoa koristelu on ikkunoiden ja ovien ruutu- ja peilijako. Onni Tarjanne, 1909. HKA.

Pääpiirustus, teatterin leikkauspiirros. Piirustus täydentää saman vuoden pääpiirustussarjaa. Onni Tarjanne, 1909. HKA.

10 metriä leveään ja 25 metrin pituiseen pääsaliin, jossa oli rauhalliset värit ja koristelut.¹⁶ Pääsalin permannolla oli 283 istumapaikkaa ja parvekkeella 107 paikkaa. Pienempään 159-paikkaiseen saliin oli pääsy pihan perältä. Molemmat salit sopivat sekä elokuvien näyttämiseen, että teatteriesityksiin. Salien välissä oli pieni näyttämö ja valkokangas ja Kummankin salin katsomon lattiat laskeutuivat kohti näyttämöä. Kymmenenhenkiselle orkesterille oli tilaa lattian alapuolella. Itäsiiven noin 10 metriä leveään ja 12 metriä pitkään ravintolasaliin päästiin kadulta. Salin pohjoispäädyssä oli sisääntulo suoraan Esplanadilta ja kaksi suurta ikkunaa. Sen vaalea katto oli koristeltu stukkokaseteilla ja keskellä oli hehkulamppujen muodostama pyöreä aihe. Salin perällä oli pienempi pianohuone ja keittiö aputiloineen. Itäsiiven piharakennuksessa oli pannuhuone, ilmeisesti pesulaksi tarkoitettu tila ja teatteriyleisön wc-osasto. Keskiakselilla oli hotellin sisäänkäynti auloiineen, hissi ja pääporras, sekä porttikäytävä sisäpihoille.¹⁷

Toisessa kerroksessa oli vuoden 1910 suunnitelman mukaan suuri, kahdeksankulmainen pitkä ravintolasali sijoitettuna sisäpihan läheisyyteen länsisiipeen. Vastapäätä pihan toiselle puolelle oli sijoitettu hotellihuoneita ja kadunpuoleisissa sisäpihan kulmissa sijaitsivat kabinetit. Katujulkisivulla oli muutama hotellihuone. Käytävä kiersi koko kerroksen: pääsiivessä keskikäytävänä ja sivusiiveissä sivukäytävänä palomuurin vieressä. Kolmas kerros oli valmistuessaan hotellikäytössä. Kerroksen sisäpihan ympärille ja katujulkisivulle sijoitettiin majoitushuoneita ja käytävä sijaitsi palomuurien vieressä. Huoneiden ja käytävien väliin sijoitettiin eteiset ja pesutilat. Jokaisessa huoneessa oli kylpyhuone- ja wc-tilat, lämminvesipisteet sekä puhelin.¹⁸ Länsisiiven eteläpäädyssä sijaitsi aputiloja, joista osassa

oli kattoikkunat. Neljäs ja viides kerros oli vuoden 1910 suunnitelmassa asuntokäytössä ja mahdollisesti kerroksissa oli myös muutama hotellihuone. Käytäväratkaisu oli sama kuin kolmannessa kerroksessa. Neljännessä kerroksesta oli molempien sivusiipien päädyistä pääsy suurelle kattoterassille. Ullakkokerroksessa oli kylmää ullakkotilaa ja valokuvausateljee etelään päin avautuvine kattoikkunoineen.

Rakennuksen kantavat rakenteet muurattiin tiilestä.¹⁹ Vuoden 1909 teatterisalin pituusleikkauksesta päätellen, yläpohjan rakenteena oli ylälaattapalkisto. Pääpiirustussarjaan kuuluvassa leikkauksessa muiden välipohjien rakenne on esitetty korkeampana, mikä viittaa ratakiskorakenteeseen. Kattotuolit olivat puuta. Neljännen ja viidennen kerroksen asunnoissa oli alun perin kakluunit. Rakennuksessa oli patterit ja vesikiertoinen keskuslämmitys. Lämmitysuunit sijaitsivat ensimmäisen kerroksen itäsiivessä.

Teatterisalissa oli uutuuksena lehtiartikkeleissakin esitelty ilmanvaihtolaite, joka talvella lämmitti ulkoilmaa ja kesällä jäiden avulla viilensi sitä. Mainittiin myös, että saliin tuli katsojaa kohden tunnissa kaksikymmentäviisi kuutiometriä ilmaa.²⁰ Kyseinen laite lämmitysuuneineen sijaitsi länsisiiven kellarissa teatterisalin alapuolella ja ilma tuotiin kanavien kautta saliin. Paloturvallisuudesta oli pidetty huolta ja elokuvateatterin konehuoneessa oli palosammutusjärjestelmä.²¹ Hotelli- ja asuinkerroksissa oli klosetteja, kun taas teatterivieraiden oli, ainakin alussa mentävä sisäpihan halki piharakennukseen. Arkkitehdin lisäksi rakennuksen alkuaian muista suunnittelijoista ei ole löytynyt merkintöjä. *Rakennustaito*-lehden esittelyssä mainitaan, että työnjohtajina toimivat rakennusmestarit Osk. Honkasalo ja V. Jaakkola.²²

16 Uusi elävienkuvien teatteri Helsingissä. *Jokamiehen viikkolehti* 19/1910, 155.

17 Vuoden 1909 lupapiirustukset. KA; Hirn 2001, 20–21.

18 Hirn 2001, 28.

19 Vuonna 1934 otetuissa valokuviissa korjaustyömaasta näkyvät purkutiiliä. HRM.

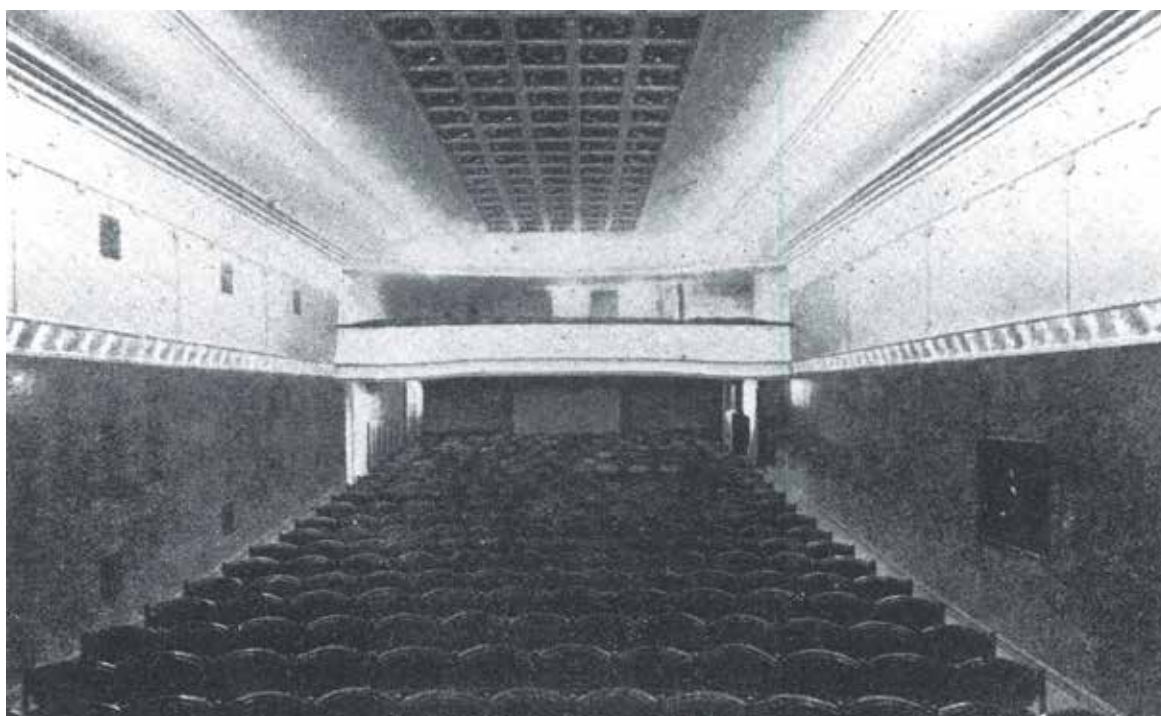
20 Uusi elävienkuvien teatteri Helsingissä. *Jokamiehen viikkolehti* 19/1910, 155.

21 Hirn 2001, 22.

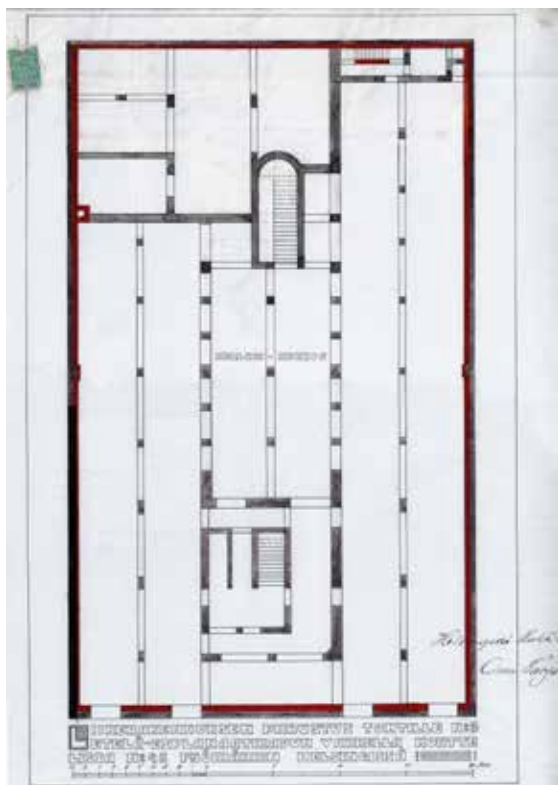
22 Rakennuskausi Helsingissä, kesällä 1909. *Rakennustaito* 15/1909, 182.

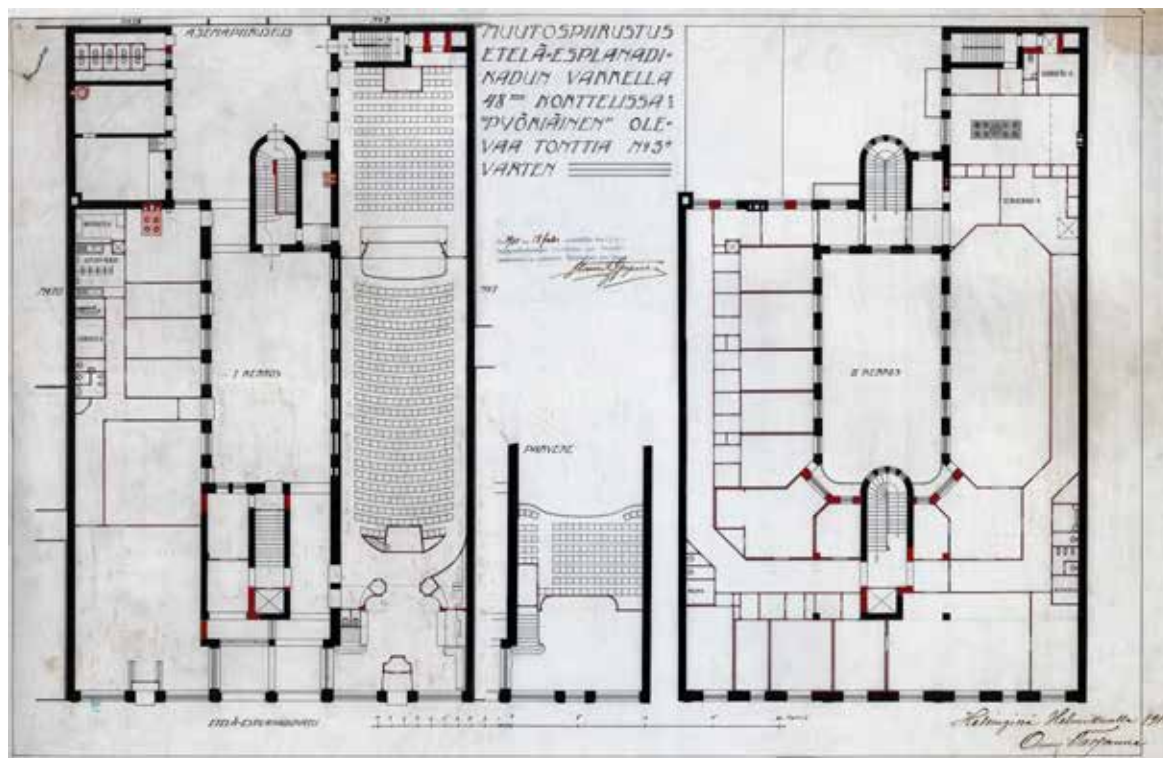
Apollon ravintola 1910-luvun alussa. Salissa oli isot ikkunat Esplanadille, katon reunassa kasettikuvio ja keskellä hehkulamppujen muodostama pyöreä aihe. SLS arkiv, SLSA 1219.

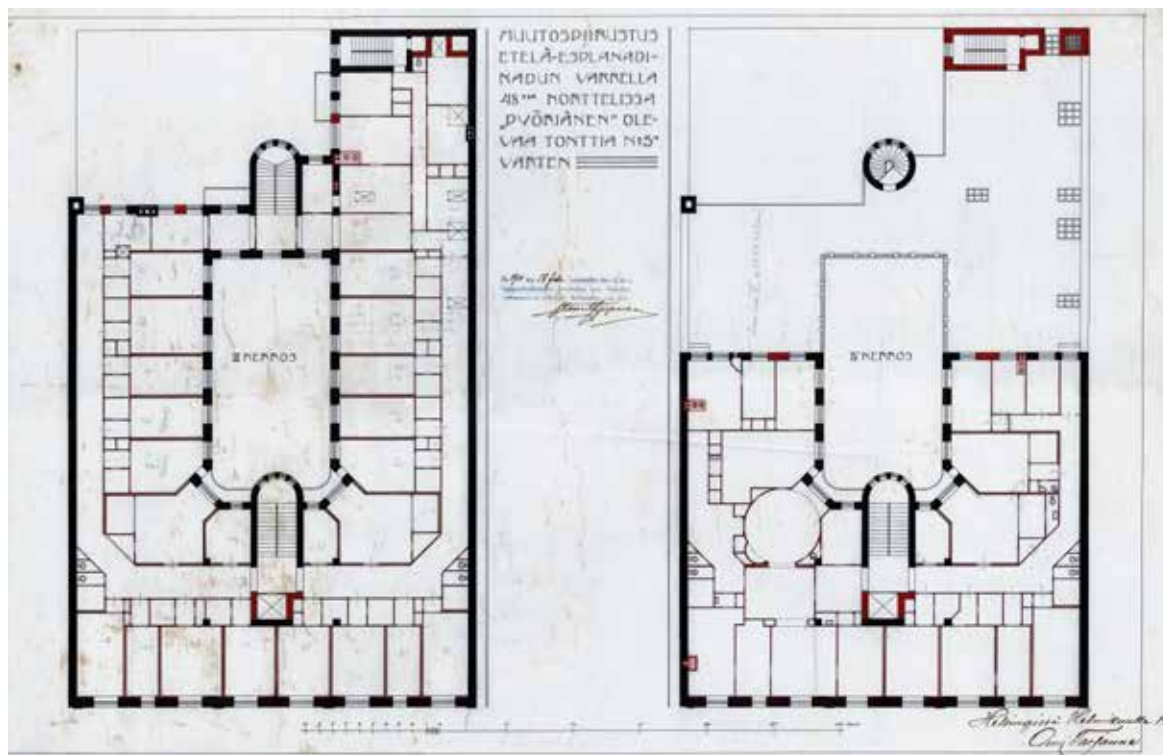
Apolloteatterin elokuvasali vastavalmistuneena vuonna 1910. Tilavassa salissa oli punertavasta päärynäpuusta tehdyt klaffituolit, kullatut stukkokoristeet sekä tehokas ilmanvaihto. Kuva on julkaistu lehdessä *Veckans krönika* 16, 1910. KA.

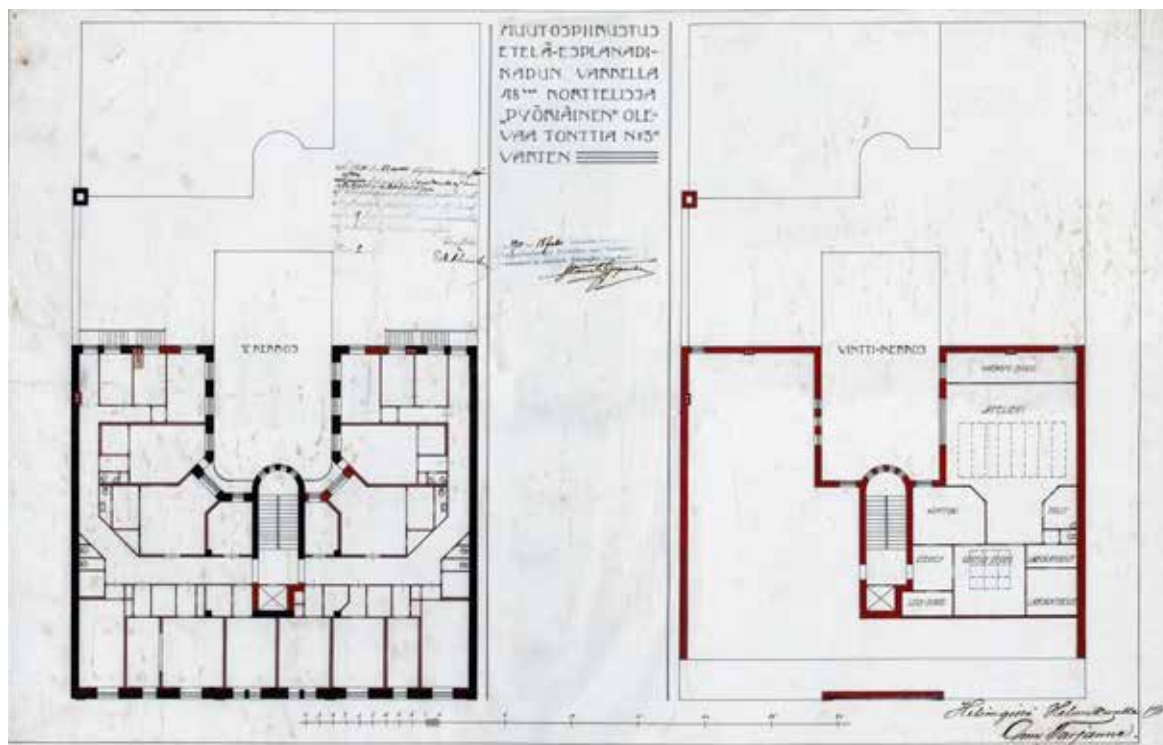
Pääpiirustus, kellarikerroksen pohjapiirros. Kellarikerros ulottui alusta alkaen koko tontin alueelle. Kellarissa oli lähinnä varastotilaa ja teatterisalin alapuoleinen tila oli osin hyvin matala. Onni Tarjanne, 1909. HKA.

Toteutuspiirros. Ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjakuvat. Ensimmäisen kerroksen itäsiivessä oli ravintolasali, pianohuone ja keittiö. Länsisiivessä oli kaksisalininen elokuvateatteri. Molempiin oli oma sisäänkäynti kadulta. Keskellä oli hotellin sisäänkäynti ja pääsy porttikäytän kautta sisäpihoille. Toinen kerros oli varattu ravintolasaliksi, kabineteiksi ja muutamalle hotelli-huoneelle. Eteläpäädyssä oli ravintolan keittiö. Onni Tarjanne, 1910. HKA.

Toteutuspiirros, kolmannen ja neljännen kerroksen pohjakuvat. Kolmas kerros oli hotellikäytössä ja aputiloissa oli kattoikkunat. Neljäs kerros sisälsi hotellihuoneita ja muutaman asuinhuoneiston. Sivusiipien päädyistä oli pääsy suurelle kattoterssille. Onni Tarjanne, 1910. HKA.

Toteutuspiirros, viidennen kerroksen ja vinttikerroksen pohjakuvat. Viides kerros sisälsi hotellihuoneita ja yhden asunnon. Vintillä oli valokuvausateljee kattoikkunoineen. Ateljeen sisäpihanpuoleinen ikkuna hyödynnettiin vuoden 1934 korotuksessa. Onni Tarjanne, 1910. HKA.

2.5

Liiketoimintaan liittyvät muutokset

Apollon talon sisätiloja muutettiin useita kertoja liiketoiminnan vaatimusten mukaan ja erityisesti hotellin ja ravintolan yhteisissä osissa.

Kasvanut elokuvateatteritarjonta Helsingissä houkutti Ståhlbergia siirtämään painopisteen teatterin ja operetin suuntaan jo vuonna 1911. Salien valkokangas poistettiin ja pienen salin tilalle rakennettiin pääsaliin avautuva näyttämö.²³ Apollon talossa huvitoiminta jatkui ensimmäisestä maailmansodasta huolimatta. Tuolloin Apollon talon monipuolinen toiminta suorastaan kukoisti. Asiakaskuntaan kuuluivat venäläiset upseerit, jotka nauttivat huvikeskuksen monipuolisesta tarjonnasta, mikä lisäsi liiketoiminnan kannattavuutta. Muuten hotelli- ja ravintola-alalla oli hiljaista.²⁴ David Frölander-Ulf²⁵ olisi *Ilmoittajan* mukaan tehnyt laajentamissuunnitelmia, joita ei kuitenkaan toteutettu. Piirustuksiaan ei ole löytynyt.²⁶ Jäljellä on kuitenkin David Frölander-Ulf:n vuonna 1915 tekemä luonnosmainen piirros hotellin sisääntulojärjestelyistä, mutta on epävarmaa, missä määrin suunnitelma toteutettiin.²⁷

Hotellia ja ravintolatoimintaa laajennettiin rakennuksen sisällä ja tiloja sisustettiin uudelleen vuosina 1915 ja 1916 Nils Wasastjernan²⁸ suunnitelmien mukaan. Vuonna 1915 rakennettiin 17 uutta hotellihuonetta neljänteen kerrokseen Ståhlbergin perheen asunnon paikalle. Toisessa kerroksessa hotellihuoneet korvattiin ravintolasaleilla ja kabine-teilla. Wasastjernan uudelleen sisustama 250-paikkainen ravintola ja kahvila otettiin käyttöön samana vuonna. Alakerran ravintolasali oli hengeltään suomalainen, kun taas toisen kerroksen itämainen kabinetti oli sisustettu divaaneilla ja itämaisilla matoilla.

Samalla hotellivieraiden käyttöön tuli neljännen kerroksen etelään avautuva laaja kattoterassi.

Hotellihuoneiden tuli olla viihtyisiä ja poiketa tavanomaisista kaavoista. Sisustamisessa kotimaisuus oli tärkeää ja hotellihuoneissa käytettiin pelkästään suomalaisia tuotteita. Wasastjernan suunnittelemissa kalusteissa oli huoneen teeman mukaan joko keltaiseksi petsattua koivua, punaksi petsattua loimukoivua tai valkoiseksi maalattua mäntyä. Tapetit ja tekstiilit olivat malliltaan kansallisia. Paperitapetit toimitti Tampereen Tapettitehdas, verhoilukankaat Pirtti ja Suomen Yleisen Käsateollisuusyhdistys. Toteuttaviin tahoihin kuului myös Salomo Wuorion maalausliike.²⁹ Vuoden 1916 muutoksessa hotellin pääsisäänkäyntiä laajennettiin tuomalla ulko-ovi katujulkisivuun saakka.³⁰ Sekä teatterisalissa että ravintolassa tehtiin uudelleen järjestelyjä ja niitä yhdistettiin uudella tuulikaapilla, jota rakennettiin porttikäytävään. Samalla teatterin Esplanadin puoleiset näyteikkunat korvattiin uusilla sisäänkäynneillä. Keittiötä uudistettiin ja hotellihuoneiden määrää lisättiin 20:llä.³¹

²³ Hirn 2001, 23.

²⁴ Hirn 2007, 158–160.

²⁵ David Frölander-Ulf (1874–1947) tunnettiin sisustusarkkitehtina ja hänen töihin kuuluivat muun muassa hotelliravintola Kämpin, kahvila Fennian ja ravintola Gradinin sisustukset. David Frölander-Ulf:n arkkitehtiesittely, mfa.fi.

²⁶ Hirn 2001, 94.

²⁷ David Frölander-Ulf:n allekirjoittama piirustus, 1915. RakH II lbd 9. KA.

²⁸ Nils Wasastjerna (1872–1951), arkkitehti ja kaupunginmuseon intendentti. Hirn 2001, 113.

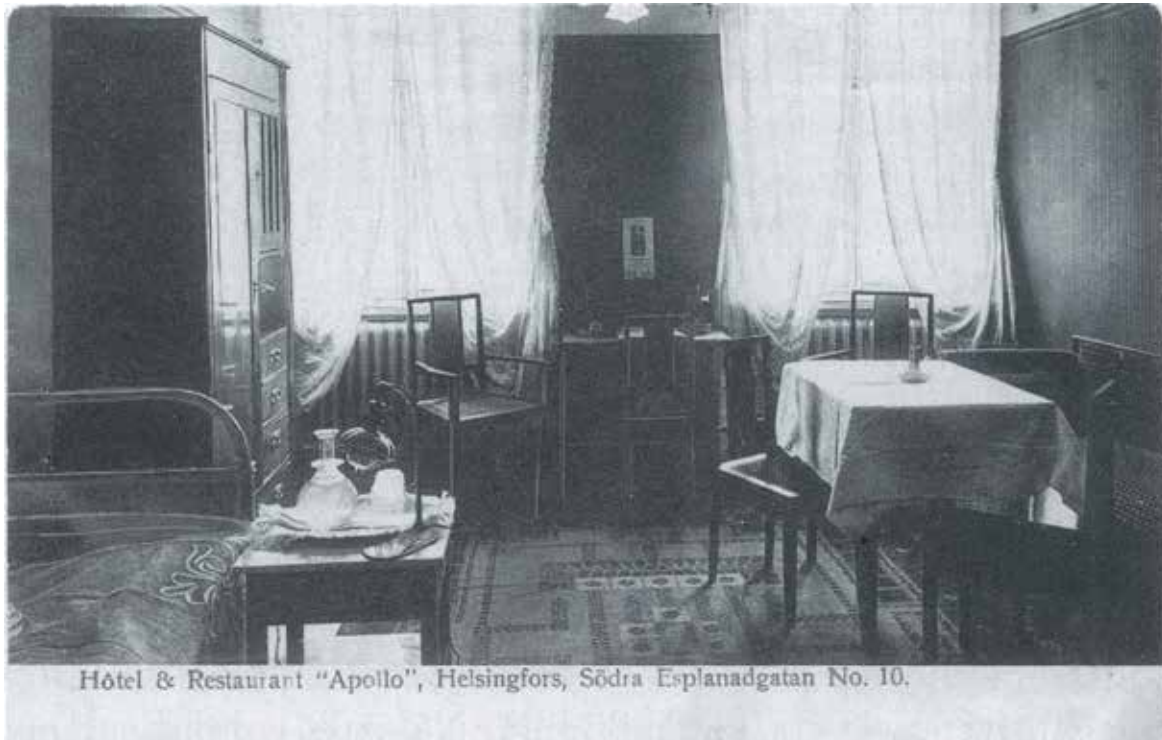
²⁹ Hirn 2001, 113–115 ja 131–135; Apollo hotellin uusi huoneisto. *Helsingin kaiku* 32–33/1915, 274; Hotell Apollo's nya våning. *Fyren* 30–31/1915, 12.

³⁰ Wasastjernan piirustukset vuodelta 1915, *Tuulispää* N:o 48–50/1916.

³¹ Hirn 2007, 158.

2.6

Huvikeskuksesta matruusikerhoksi ja Neuvosto-Venäjän lähetystöksi

Hotelli Apollon matkustajahuone vuonna 1915. Uusituissa huoneissa oli pelkästään kotimaisia tuotteita. Kalusteissa oli loimukovua, tapetit ja tekstiilit olivat kansallisteemaan sopivia. Postikortti on julkaistu kirjassa *Apolloteatteri – katsaus 1900-luvun alun Helsingin näyttämötaiteeseen ja huvielämään*.

Heinäkuussa 1917 Ståhlberg likipitään pakotettiin myymään korjaus- ja muutostöiden kourissa ollut Apollon kiinteistö venäläiselle Mariiniministeriölle kalusteineen. Wasastjernan ja David Frölander-Ulfen vuonna 1917 päivättyjen luonnosten ja piirustusten³² mukaan teatteria oli ollut tarkoitus laajentaa katsomoltaan 500 paikkaa käsittäväksi ja uudistuneen operettiteatterin nimeksi oli tulossa Metropol. Myynnin myötä Apollon oma toiminta lakkasi ja tiloja käytti matruusikerho huhtikuulle 1918 asti, jolloin rakennuksen otti haltuunsa Suomen Sotaministeriön sota-asiaintoimituskunta. Sotaministeriö käytti ylempiä kerroksia ja teatteritilat vuokrattiin saksalaiselle elokuvayhtiölle. Apollo-biografi aloitti toimintansa kesäkuun alussa ja lopetti marraskuussa, minkä jälkeen toiminta siirtyi takaisin

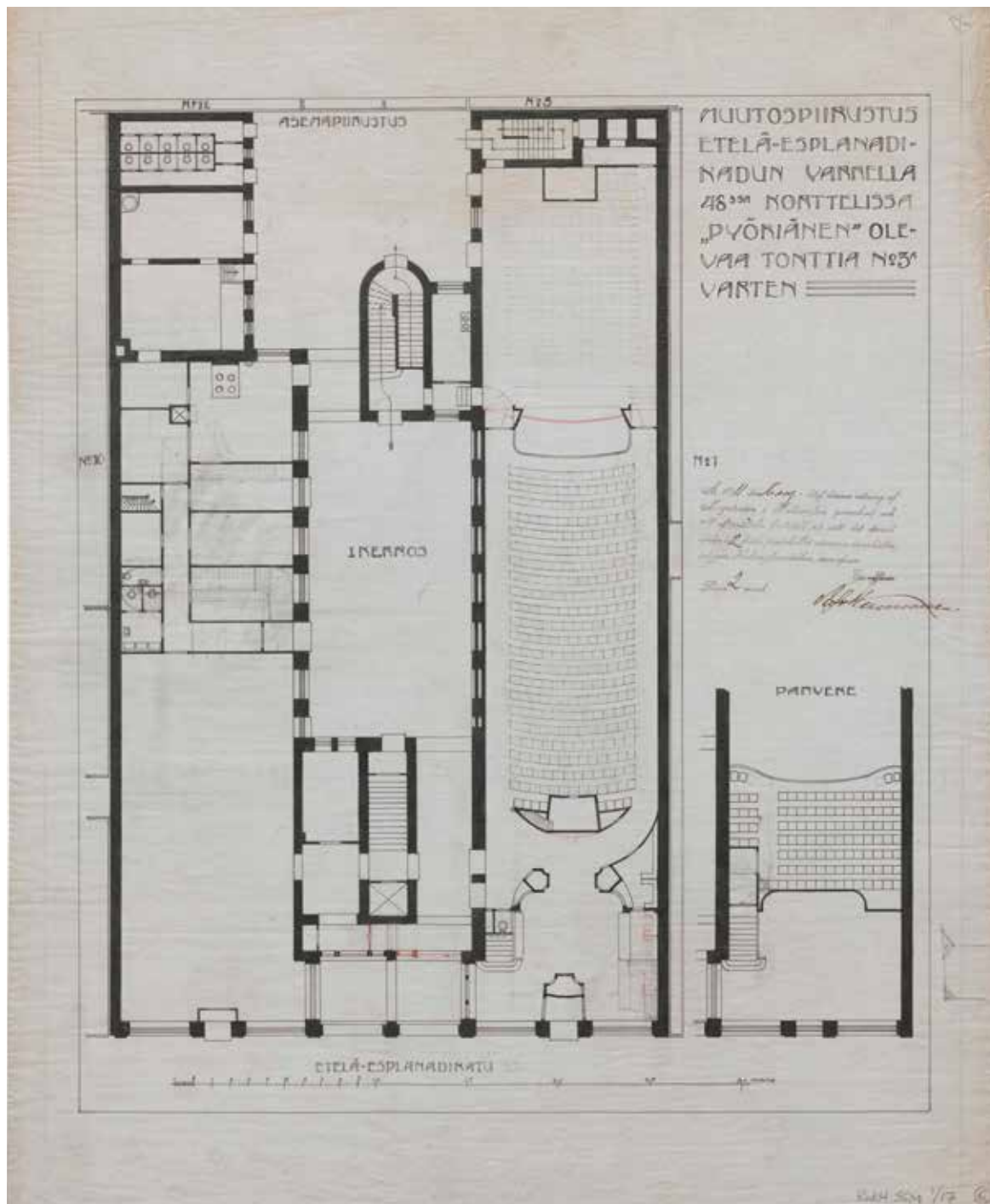
teatteriesityksiin Ida Aalbergin -teatterin ja seuraavana vuonna Vapaan näyttämön voimin kesään 1920 asti.³³

Syksyllä 1920 kiinteistö luovutettiin Tarton rauhannehtojen mukaan Neuvosto-Venäjälle, jonka omistuksessa se oli vuoteen 1934 saakka. Rakennus oli alussa lähetystön käytössä ja sitä kutsuttiin jonkin aikaa ”ministerihotelliksi”. Pian elokuvateatteri Apollo aloitti jälleen toimintansa. Vuonna 1929 rakennuksessa aloitti toimintansa hotelli Vento kerroksissa kolme, neljä ja viisi ja itäisessä siivessä toinen elokuvateatteri Kit-Cat sekä toisessa kerroksessa ravintola Fenix. Muutaman vuoden kuluttua Neuvostoliitto oli valmis luopumaan vajaalle käytölle jääneestä kiinteistöstä.³⁴

32 Piirustukset, David Frölander-Ulf, 1917. RakH II Ibd 9:--/, KA.

33 Hirn 2001, 146–155, 166–185; Hirn 2007, 162.

34 Hirn 2001, 198–215.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros; elokuvateatteri muutettuna operettiteatteriksi, 1911. KA.

Postikortti hotelli Apollon ruokasalista Wasastjernan suunnitteleman uudistuksen jälkeen vuonna 1915. Seinään on lisätty koristemaalaus ja salin itäpuolelle loosit. HKM.

Vuonna 1929 rakennuksessa aloitti toimintansa toisessa kerroksessa ravintola Fenix. Valokuva on julkaistu kirjassa *Finlands restauräntförening 1904-1929. Jubileumsskrift*. HRM.

Oy Alkoholiliike Ab muuttaa taloon

3.1

Alkoholiliikkeen teettämät muutokset 1934

Valtion Alkoholiliike perustettiin vuonna 1919 ensimmäinen kesäkuuta käytäntöön otetun kielto-lain myötä huolehtimaan laillisesta alkoholimyyn-nistä, tuonnista ja valmistuksesta. Laillista alkoholia myytiin muun muassa lääkinnällisiin, tieteellisiin ja teknisiin tarkoituksiin. Kielto-lain kumouduttua neuvoa-antavan kansanäänestyksen myötä, sää-dettiin uusi väkijuomalaki, jonka voimaantultua 30.1.1932 oli tarpeellista perustaa Oy Alkoholiliike Ab huolehtimaan laillisen nautintoaineen valmis-tuksesta, tuonnista, myynnistä ja laadunvalvonnasta sekä uusien tuotteiden kehitystyöstä. Valtion uuden monopolin yhtiöjärjestys vahvistettiin 11.2.1932 ja kolmea kuukautta myöhemmin saatettiin avata ensimmäiset, Alkon soikealla kyltillä merkityt myy-mälät 5. huhtikuuta 1932 klo 10.¹

Valtion Alkoholiliikkeen myymälä ja pääkont-tori oli sijainnut osoitteessa Fredrikinkatu 32 ja sen seuraaja Oy Alkoholiliike Ab toimi kaksi ensim-mäistä vuottaan 1932–34 osoitteessa Albertinkatu 34 Maalaiskuntien liiton talossa. Albertinkadulle avattiin myös ensimmäinen myymälä n:o 1, joka siirtyi pääkonttorin muuton myötä vuonna 1934 Esp-lanadille. Albertinkadun toimitilat, kaksi kerrosta, osoittautuivat pian riittämättömiksi pääkonttorille. Uudet, tarpeiden mukaiset toimitilat hankittiin vuodenvaihteessa 1933–34 ostamalla Etelä-Esplanadi 10 kiinteistö Neuvostoliiton valtiolta, joka tunnettiin silloin nimellä Sosialistinen Neuvostotasavalta

Liitto. Koska Esplanadin rakennuksen sisätilat eivät täysin vastanneet uuden valtionlaitoksen pääkont-torin tarpeita, rakennusta muutettiin. Uusitut tilat otettiin käyttöön 1934 ja muutostyöt valmistuivat 1935.²

Uuden pääkonttorin toimisto- ja edustustilojen, laboratorioiden ja myymälätilojen luonnossuunnit-telusta vastasi yhtiön pääarkkitehti, P. E. Blomstedt, joka oli jo aiemmin toteuttanut Siltasaareen Alkon Kansanravintolan sisustuksen. Suunnittelutyössä häntä avusti arkkitehti Märta Blomstedt. Pääpiirus-tukset laati Elias Paalanen. Paalasan Blomstedtin luonnosten mukaan tekemä hahmotelma helmi-kuulta 1934 vastaa hyvin pitkälti huhtikuussa 1934 päivättyjä rakennuslupapiirustuksia. Blomstedtin johdolla myös muista myymälöistä tehtiin vähi-tellen yhdenmukaisia sisustukseltaan suhteessa Eteläesplanadi 10:ssä sijainneeseen päämyymälään. Ilmeisesti Blomstedtin kynästä on lähtöisin myös myymälöiden ulko-oville tyypillinen, moderni, pitkä ripa.³

Ulko- ja sisätilojen muutokset

Pääkonttorin katujulkisivussa näkyvin muutos oli rakennuksen korottaminen kahdella kerroksella ja taitekaton muuttaminen tasakatoksi. Katutasen

¹ Häikiö, 17, 24, 64–65 ja 85.

² Kauppila, 23–24, 48; Peltomaa, 10, 13; Häikiö, 63 ja 90.

³ KA RakH III Iaa. 891:/ 21–27; Peltomaa, 20.

suuria ikkunoita muutettiin ja sisäänkäyntien ovet uusittiin. Uudet ovet olivat siroja metallirunkoisia lasiovia pitkällä rivoilla. Pääsisäänkäyntiä korostettiin Yrjö Liipolan veistämällä Viinityttö-veistoksella: tyhjänä kaksi vuosikymmentä ollut jalusta sai vihdoin koristeensa. Alkon pääkonttorin siirryttyä Salmisaareen veistos seurasi sen mukana.⁴ Vuoden 1934 muutoksessa itäsiiven jatkeena oleva piharakennus korotettiin kolmikerroksiseksi.

Maantasokerrokseen sijoitettiin teatterisalin ja ravintolan paikoille myymälät sekä kuluttajille että vähittäismyyjille lähivarastoihin. Myymälöihin johtivat lasiset tuulikaapit siroine metallikehyksineen ja pyöristettyine kulmineen. Kellarikerros varattiin juomavarastoille ja yhdistettiin myymäläkerrokseen useammalla tavarahissillä. Toisessa kerroksessa oli henkilöstöruokala keittiöineen ja erillinen johtokunnan ruokailukabinetti, laboratoriotilat kehittävä varten, näytevarasto, kokeiluhuone sekä hallintoneuvoston juhlasali katuulkisivun puolella. Kolmas kerros sisälsi toimistotiloja, joista osa oli toteutettu siten, että niitä erottivat toisistaan ja käytävästä lasiseinät. Neljäs kerros oli varattu johtajien toimistohuoneille sekä puhelinvaihteelle. Viides kerros oli myös johtoportaan käytössä ja uusi, kuudes kerros eli entinen ullakko oli varattu kirjanpitäjille, reskontralle ja testauslaboratoriolle. Uusi ullakko varattiin varastotilaksi.

Pääporras rakennettiin kokonaan uudelleen ja sen keskiakselille lisättiin hissikuilu lasiseinineen. Pihasiiven ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin sosialitilat ja kahden auton talli, toiseen kerrokseen asunto ja kolmanteen kerrokseen toimistotila. Länsisiiven ensimmäiseen kerrokseen rakennettiin asunto näyttämön takatilan paikalle.

Sisustusratkaisut

Arkkitehti-lehdessä⁵ julkaistun kohteen esittelyn mukaan, toimistokerrosten aikaisempi jako huoneiden ja käytävien välissä pidettiin kustannussyistä uuden ratkaisun lähtökohtana. Valoisuutta lisättiin poistamalla vanhoja seiniä ja rakentamalla mahdollisimman vähän. Uudet seinät olivat lasiväliseiniä. Toimistokerroksia kiersi valoisa käytävä, jossa oli pyöristetut kulmat. Valokuvien perusteella myymälässä ja toimistokerroksissa toistettiin samoja teemoja kuin Kansanravintolassa: lasia, kromiput-

kia, kiiltäviä maalipintoja ja lakattua viilupintaista vaneria. Yleisön orientoitumista pyrittiin värien avulla helpottamaan käyttämällä eri kerrosten seinissä ja lattiossa eri perusvärien variaatioita. Sekä myymälöiden, pääsisäänkäynnin ja siihen liittyvän porrashuoneen, että kerrosten käytävien lattiat olivat suuriruutuista laattalattiaa. Kerroksissa käytettiin osittain Alkoholiliikkeen vanhoja kalusteita ja pääosin uusia kotimaisia tehdasvalmisteisia standardikalusteita. Myymäläsisustus tehtiin kovaksi puleeratusta koivusta. Urakoitsijoista ja toimittajista mainittakoon A. Niemisen maalausliike, joka teki maalaustyöt, Taidetakomo Ab Taito Oy, joka toimitti valaisimet ja Kone Oy, joka toimitti hissit. Kalusteita toimittivat muun muassa Asko Oy ja Keravan Puuseppätehdas Oy.

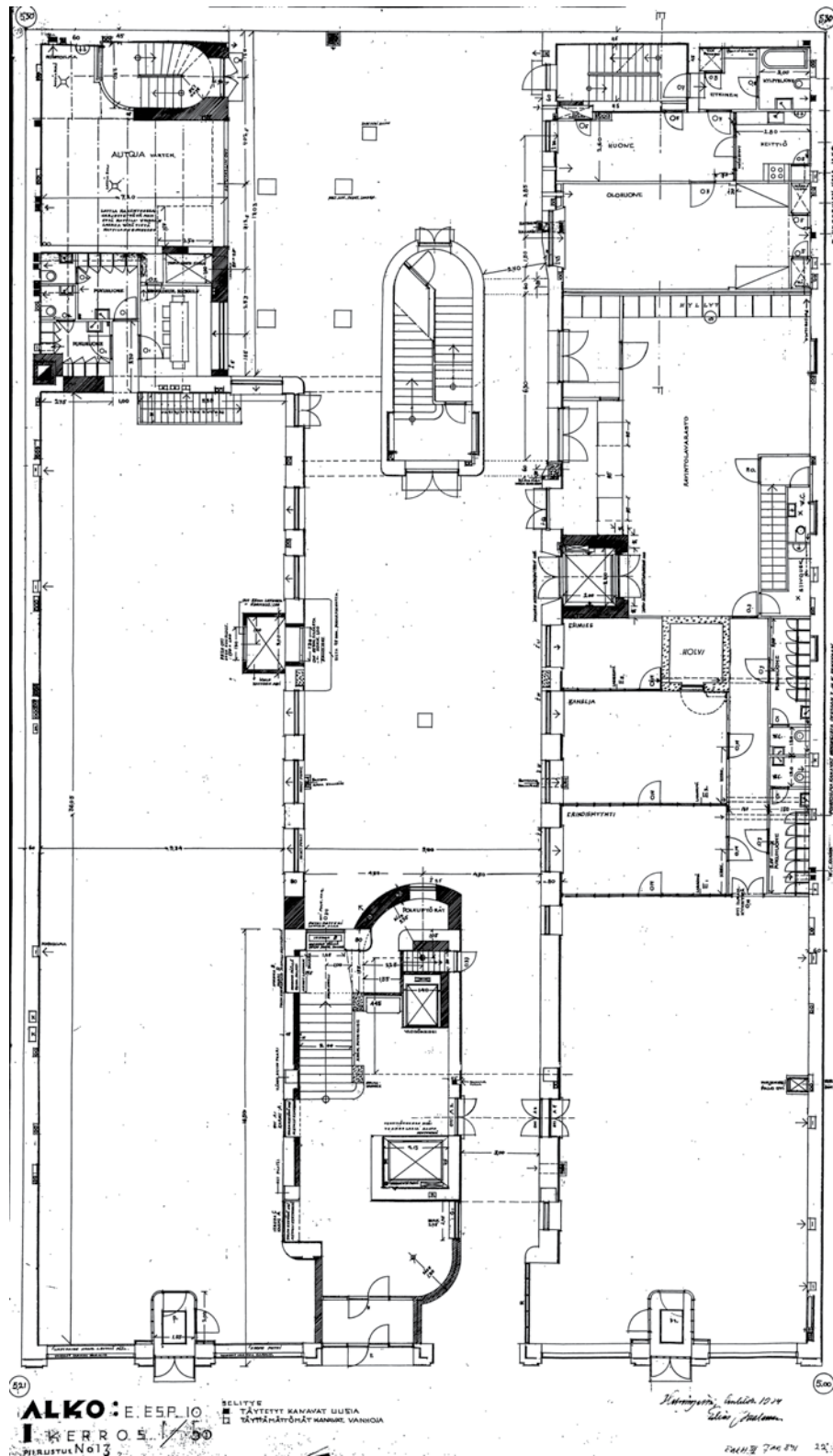
Vaikka Alkoholimyymälätilojen sisustusohjeen mukaan myymälät tuli tehdä ”kolkoiksi ja luotaantyöntäviksi” ja esimerkiksi pullot tuli sijoitettua hyllyille vaaka-asentoon pohjat asiakkaisiin päin⁶, uusien tilojen arkkitehtoniset ratkaisut olivat korkealuokkaisia ja ne edustivat 1930-luvun tyyliä. Päämyymälä, jossa oli myös ravintolamyyni ja olutkeskus, toimi Etelä-Esplanadilla vuosina 1934–1945, pääkonttori siirtyi vuonna 1940 Salmisaaren tehdaskompleksin yhteyteen.⁷

4 Häikiö, 91.

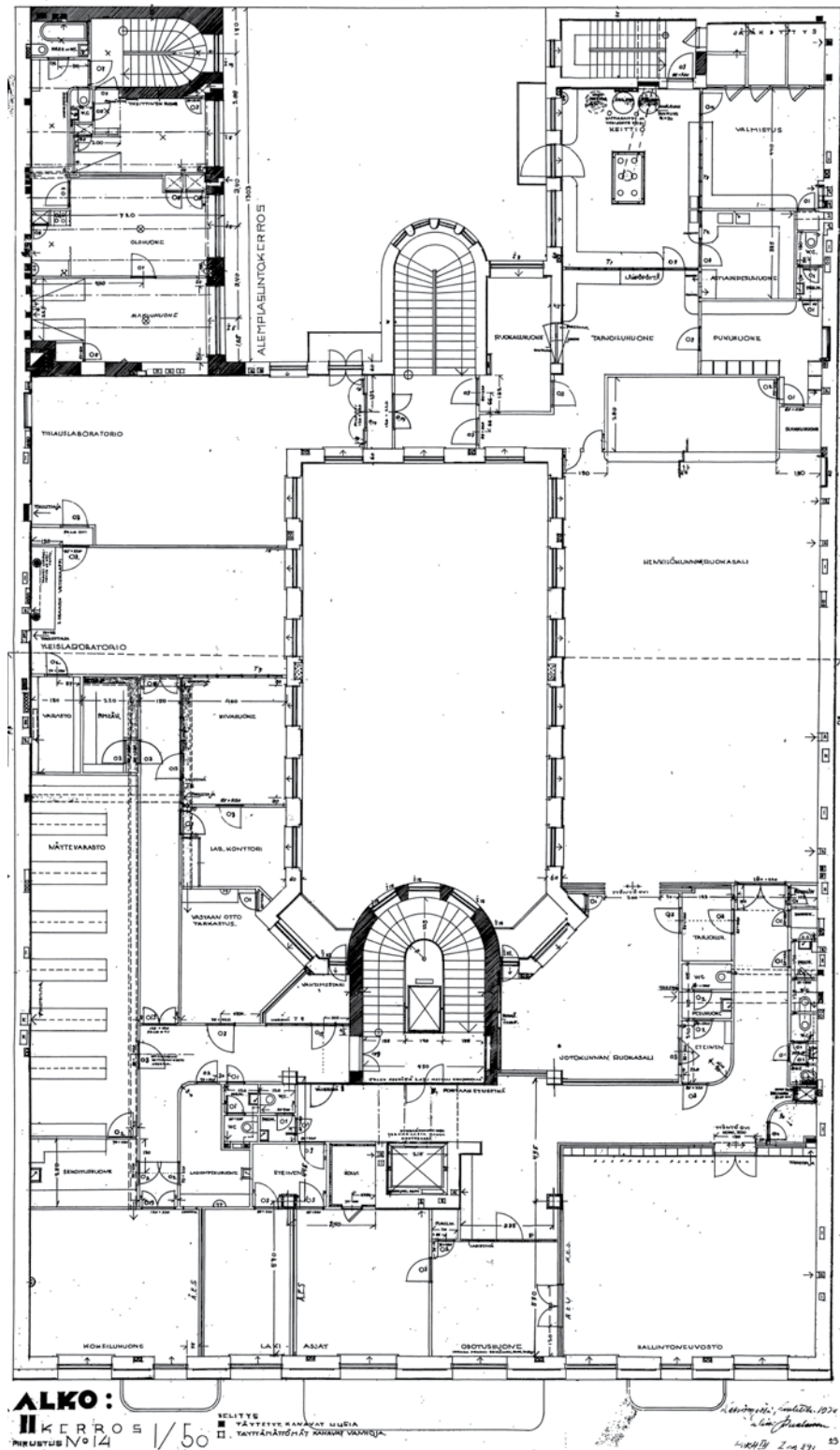
5 Blomstedt 1935, 26–29.

6 Häikiö, 51.

7 Kula, 65.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. Itäsiivessä oli Alkoholiikkeen vähittäismyymälä ja länsisiivessä ravintolamyymälä. Myymälöihin oli pääsy kadulta uusien lasimetalirakenteisten tuulikaappien kautta. P. E. Blomstedt / Elias Paalanen, 1934. KA.

Toiseen kerrokseen sijoitettiin edustustilat, tuotekehityslaboratorio maisteluhuoneineen ja hallintoneuvoston kokoushuone. Pohjapiirros, P. E. Blomstedt / Elias Paalanen, 1934. KA.

28

Eteläesplanadi 10 | Rakennushistoriaselvitys | 29.3.2017 | Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Yrjö Liipolan veistos Viinityttö vuodelta 1935. Kuva on julkaistu teoksessa *25-vuotias Alko tänään*.

Viinityttö-patsas sijoitettiin Eteläesplanadi 10:n julkisivulle paikkaan, johon piti Apollo-teatterin aikaan tulla Apollo-patsas. Viinityttö vietiin Salmisaaren pääkonttoriin jo 1940. HRM / Alkon kokoelma.

Viidennen kerroksen kassa 1935. Arkkitehtoniset ratkaisut olivat korkealuokkaiset. K.Koski. HRM / Alkon kokoelma.

Valoisten toimistokerrosten väliseinät olivat lasia. Seinissä ja lattioissa oli käytetty tehostevärejä. Kuva on julkaistu *Arkkitehti*-lehdessä 2/1935, valokuvaaja Iffland.

Alkoholiliikkeen tilavaa vähittäismyymälää leimasi lasi, kromiputket, kiiltävät maalipinnat ja koivupintaiset kalusteet. Lattia oli suuriruutuinen. Tila on kuvattu vuonna 1935. H. Iffland, HRM / Alkon kokoelma.

Alkoholiliikkeen ravintolamyymälä oli lasiseinällä erotettu takana olevasta toimistotilasta. Kuva on vuodesta 1935. HRM / Alkon kokoelma.

3.2

Arkkitehdit P.E. Blomstedt ja Elias Paalanen

P.E. Blomstedt

Jyväskylässä vuonna 1900 syntynyt Pauli Ernst Blomstedt valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1922. Hän työskenteli ensin Armas Lindgrenin ja sitten Bertel Jungin toimistoissa ja lopulta Helsingin kaupungin rakennuskonttorissa Gunnar Taucherin alaisuudessa, kunnes perusti puolisonsa arkkitehti Märta (o.s. von Willebrand s. 1988) kanssa oman toimiston vuonna 1926. Yhteisen toimiston ensimmäinen kilpailuvoitto oli Liittopankin talo, jossa yhdistyy niukasti koristeltu klassismi ja uusi, sankarillista amerikkalaista pilvenpiirtäjä-arkkitehtuuria myötäilevä pohjavire. Samaa sullivaniilaista,⁸ joskin vaatimattomampaa arkkitehtonista linjaa edustaa Helsingin suomalaisen säästöpankin talo, joka oli heidän seuraava kilpailuvoittonsa. Nämä kaksi pankkia olivat ainoat toteutetut kilpailuvoitot.⁹

Taucherin alaisuudessa Blomstedt oli osallistunut Mäkelänkadun varteen rakennettujen asuintalojen suunnitteluun. Näissä taloissa klassismi on koristelultaan jo hyvin niukkaa eikä esteettinen siirtymä funktionalismiin ollut pitkä. Kirjallisesti aktiivinen Blomstedt matkusteli paljon Euroopassa keräten vaikutteita ja omaksuen varhain rationaalisen lähestymistavan, jota edustivat sodassa tuhoutunut Rovaniemen Pohjanhovi-hotelli ja edelleen vierailtavissa

oleva Kotkan Suomalaisen Säästöpankin talo. Blomstedtin kuoleman jälkeen valmistunut Kannonkosken kirkko lähestyy muodoltaan ekspressionismia.¹⁰

Blomstedt palkattiin Alkon pääarkkitehdiksi vuonna 1933 kieltolain päätyttyä. Hän ehti suunnitella Siltasaarenkatu 6:ssa sijainneen Kansanravintolan ja Etelä-Esplanadi 10:n myymälä- ja toimistotilojen sisustukset sekä Alkon Salmisaaren tehtaiden tilaohjelman.¹¹ Etelä-Esplanadi 10:n sisustuksen lisäksi hän luonnosteli myös samaisen rakennuksen muutospiirustukset pääkonttoriksi.¹² Kaikissa Alkolle suunnitelluissa ja toteutuneissa sisustuksissa oli lasia, kromattuja putkihuonekaluja, kiiltäviä maalipintoja ja kiillotettuja puupintoja.

Elias Paalanen

Tampereella 1884 syntynyt Paalanen valmistui arkkitehdiksi vuonna 1908. Hän työskenteli aluksi muiden arkkitehtien toimistoissa ja matkusti Keski-Euroopassa tutustuen erityisesti italialaiseen kansanarkkitehtuuriin. Oman toimiston hän perusti 1913 ja työskenteli myös kaupungin virkamiehenä; virka-arkkitehtinä hän suunnitteli useita asuin-kerrostaloja. Nuoremman Martti-veljensä kanssa Paalanen perusti yhteisen toimiston vuonna 1917 ja yhteistyö jatkui vuoteen 1923 asti.

Paalanen oli laatinut tyyppipiirustuksia SOK:n liikerakennuksia varten ja hänet myös palkattiin SOK:n rakennustoimiston hoitajaksi 1917–1918. Tyyppipiirustuksia Paalanen laati myös sosiaalilinnon asuntoasiantuntijana tehden omakotitalojen tyyppipiirustussarjan, jota sosiaaliministeriö levitti 1922 alkaen; uusittu sarja ilmestyi 1935. Hän myös kehitti puurakennustekniikkaa ja puuelementtiraikentamista, jolla hän saavutti myös kansainvälistä huomiota. Paalanen teki monipolvisen uran useissa eri kunnallisissa ja valtakunnallisissa organisaatioissa sekä hoiti myös luottamustoimia.¹³

⁸ Nikula 1990, 138–139.

⁹ Blomstedtin arkkitehtiesittely, mfa.fi; Standertskjöld, 11–14, 16.

P.E. Blomstedt,
1900–1935.

¹⁰ Blomstedtin arkkitehtiesittely, mfa.fi.

¹¹ Standertskjöld, 21.

¹² KA RakH III laa. 891:/1–11. Piirustusten alalaidassa on teksti ”P.E. Blomstedtin luonnosten pohjalta E. Paalanen”.

¹³ Paalasan arkkitehtiesittely, mfa.fi.

3.3

Myöhemmät toimijat ja muutokset

Sotatalouden 2.n henkilökunta 1942. Valoisat toimistotilat hyödynnettiin muun muassa piirustussaleina. Hedenström, SA-kuva.

Alkoholiliikkeen pääkonttorin muutettua uusiin tiloihinsa Salmisaareen, myymälä n:o 1 toimi edelleen Etelä-Esplanadilla vuosina 1934–1945. Entisiin pääkonttorin tiloihin muutti keväällä 1940 puolustusministeriö, joka toimi siellä vajaa vuoden ajan.¹⁴ Ministeriön jälkeen rakennus oli Puolustusvoimain Pääesikunnan käytössä 1960-luvulle asti. Hiljattain Alkoholiliikkeen käyttöön korjattuihin toimistotiloihin ei tarvittu tehdä kovin suuria muutoksia, vaan tilat pystyttiin hyödyntämään joko sellaisinaan tai pienin muutoksin.¹⁵ Ensimmäisen kerroksen myymälätilat jaettiin pieniksi huoneiksi, mutta tiloja jakaneet lasiseinät säilyivät. Tiloissa toimi 1960-luvun alkupuolelle saakka Sotilasapteekki.¹⁶ Ylem-

missä kerroksissa oli edelleen toimisto- ja arkistohuoneita ja kuudennessa kerroksessa laboratorio. Seitsemäs kerros otettiin käyttöön ja sen vesikattoa lisäeristettiin ja uusittiin. Sisäpihan itäsiivessä oli toisessa ja viidennessä kerroksessa asunnot.

1950-luvulta alkaen rakennukseen sijoittui Pääesikunnan toiminnan jatkeeksi Uudenmaan läänin maanmittauskonttori lomittain Helsingin maanmittauspiirin kanssa.¹⁷ Vuonna 1956 siipirakennusten terassien päälle tehtiin uudet pulpettikatot sekä syöksytorvet ja riippurännit sisäpihalle.¹⁸ Länsisivien kolmannessa kerroksessa purettiin väliseinät ja 1930-luvulla tehdyt käytävien kulmien pyöristykset ja kaikki ikkunat uusittiin palonkestäviksi.

¹⁴ Puolustusministeriö käytti rakennusta 27.3.1940–14.1.1941. Riihimäa, Jaana, Puolustusministeriön viestintäsihteeri. Sähköposti 2.2.2017.

¹⁵ Tiedot perustuvat kansallisarkistossa säilytettäviin, toistaiseksi ei-julkaistaviin asiakirjoihin.

¹⁶ Eteläesplanadi 10:n korjaustyöt käynnistyvät helmikuussa 1982. OMA.

¹⁷ RakH III laa. 2571/1–2, 1a.

¹⁸ Tiedot perustuvat kansallisarkistossa säilytettäviin, toistaiseksi ei-julkaistaviin asiakirjoihin.

Sotatalouden 1.n päällikkö ja henkilökunta kuvattuna 1942 kuudennen kerroksen parvekkeen edessä. Hedenström, SA-kuva.

Pääesikunnan muutettua pois 1960-luvulla Uudenmaan läänin lääninmaamittauskonttorin lisäksi rakennukseen muutti myös Rakennushallituksen kaavoitusosasto,¹⁹ joka vastasi suurten maa-laistaajamien kaavoitushankkeista uuden, vuonna 1967 annetun rakennuslain täytäntöönpanoon asti.²⁰ 1960-luvun alkupuolella itäisen siiven maantaso- ja kellarikerrokseen sijoitettiin Maanmittaushallituksen kivipaino ja vuonna 1965 karttapainon myymälä näyttelyineen.²¹ 1970-luvun alkupuolella kolmessa ylimmäisissä kerroksissa toimi Ammattikasvatushallitus.²²

Rakennuksessa tehtiin 1960-luvun aikana jatkuvasti pienempiä tilamuutoksia ja vuonna 1962 suurempiakin muutoksia Suomen valtion toimesta Uudenmaanlänin Maanmittausviraston tarpeita varten.²³

Vuoden 1962 korjauksessa väliseiniä purettiin laajasti viidennessä - seitsemännessä kerroksessa, joissa toimistohuoneita muutettiin piirustussaleiksi. Samalla uusittiin sisäpihan puolella viidennen,

kuudennen ja seitsemännen kerrosten ikkunat kaksijakoisiksi niin, että suuren ruudun vieressä oli kapeampi tuuletusikkuna. Eteläesplanadin puolella seitsemännen kerroksen pieniruutuiset ikkunat vaihdettiin kolmijakoisiksi. Eteistilan ja pääportaan väliin lisättiin uusi hissi ja vesikaton päällä oleva hissikonehuone korvattiin uudella. Pääporrashuoneen rakennuksen sisäpuolelle valaisevat ikkunat muutattiin umpeen ja porrashuoneen ovet varustettiin rautalankalasilla. Suunnitelmat tehtiin virkатыönä.

Vuonna 1969 nostettiin esille rakennuksen piha-julkisivujen ja päätyseinän rappaus- ja maalautarve.²⁴ Pihajulkisivut ja päätyseinä oli rapattava ja maalattava, parveketasot korjattava, rautaportti ja porttikäytävän seinien suojapellitykset sekä räystäskourut, syöksytorvet ja parvekkeiden kaiteet tuli maalata. Työt saatiin päätökseen 1974.²⁵ Värisuunnitelman mukaan seinät maalattiin valkoisiksi, puiset ovet ja ikkunat vihreiksi, parvekkeiden lattiat ruskealla sekä metalliset ovet, ikkunat, parvekekai-teet, vesipellit ja rännit tummanruskealla. Sisäpihat olivat samaisen 1969 tarkastuspöytäkirjan mukaan

19 RakH III laa. 2571/11, 12 ja 12a.

20 Huhtamies, 446.

21 Vuoden 1965 rakennuslupa-asiakirjat. RakVV, KA.

22 Eteläesplanadi 10 – Oikeusministeriö, perustamis- ja esisuunnitelma, 18.3.1980. DN:o 265/411/76. OMA

23 1960-luvun rakennuslupa-asiakirjat. RakVV, KA.

24 Rakennustarkastusviraston Valvontaosaston julkisivujen tarkastuspöytäkirja 1.10.1969. RakVV.

25 Vuoden 1974 lupa-asiakirjat. RakVV.

Maanmittaushallituksen karttapainon myymälä kuvattuna 1969. Kauhanen, HKM.

Eteläesplanadi 10 kuvattuna 1972. Rakennus oli korotettu seitsemänkerroksiseksi jo vuonna 1943. Yngve Wikström, HKM.

4

Virastotalosta oikeusministeriöksi

4.1

Oikeusministeriö rakennuksen käyttäjäksi 1984

Oikeusministeriön siirtyminen Eteläesplanadi 10:n virastotaloon oli ollut vireillä jo vuodesta 1974 lähtien, jolloin valtioneuvosto päätti valtioneuvoston linnan tilojen uudelleenjärjestelyistä.¹ Lainvalmisteluosasto sijoitettiin vuonna 1976 virastotalon ylimpiin kerroksiin. 1980-luvun alussa rakennukseen tehtiin laaja peruskorjaus, jonka tarkoituksena oli korjata kiinteistö kokonaisuudessaan ministeriön käyttöön. Oikeusministeriö asetti 27.6.1979 työryhmän valvomaan ministeriön etua tulevia toimitiloja koskevissa asioissa. Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Paavo Nikula. Rakennukseen sijoitettavan henkilökunnan määrä arvioitiin vuoden 1984 peruskorjaus- ja muutostöiden perustamis- ja esisuunnitelmassa olevan 169 henkilöä.² Taloon sijoitettavat ministeriön osastot olivat oikeushallinto- ja lainvalmisteluosastot sekä tilitoimisto. Neljänteen kerrokseen sijoitettiin ministeriön johto.³ Alakertaan kaavailtiin henkilöstöruokalaa.

1 Eteläesplanadi 10:n korjaustyöt käynnistyvät helmikuussa 1982. OMA.

2 Eteläesplanadi 10 – Oikeusministeriö, perustamis- ja esisuunnitelma, 18.3.1980. DN:o 265/411/76. OMA

3 Eteläespa 10:n vaiheita, Paavo Nikula 5.12.1984. OMA

4.2

Muutokset

Pääpiirros. Julkisivu pohjoiseen. Hissikonehuoneen jatkeeksi rakennettiin lähes pääjulkisivun levyinen ilmastointikonehuone. Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela, 1984. RakVV.

Peruskorjaus 1982–1984

Peruskorjauksen suunnittelijoiksi valittiin Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela ja Insinööritoimisto Eero Paloheimo & Matti Ollila. Ensimmäiset lupakuvat on päivätty 21.5.1982 ja lupa myönnettiin 18.10.1982. Rakennus korjattiin vuosina 1983–1984⁴ ja uudistetut tilat saatiin käyttöön lokakuussa 1984. Urakoisija toimi Tuuli & Pihlaja Oy. Laajamittaisia julkisivumuutoksia ei vuoden 1984 peruskorjauksessa tehty. Sisäpihan puolella ikkunoiden puittejakko yhtenäistettiin aikaisempaan asuun ja itäisen pihasiiven toisessa ja kolmannessa kerroksessa avattiin ikkuna-aukot länsipuolella olevan tontin vastaiseen rajaseinään.⁵ Seitsemännen kerroksen vesikaton päällä olevan hissikonehuoneen jatkeeksi rakennettiin lähes pääjulkisivun levyinen ilmastointikonehuone.

Kantavaan runkoon ja välipohjiin ei mainittavassa määrin koskettu, arkisto- ja varastotilojen lattiat kuitenkin vahvistettiin. Rakennuksen poh-

jaratkaisua muutettiin kuitenkin perusteellisesti. Ensimmäisessä kerroksessa länsisiiven entiset myymälä- ja varastotilat muutettiin henkilökunta-ruokalaksi ja keittiöksi. Itäsiipeen tehtiin toimistohuoneita. Toimistokerroksiin oli jo osin 1960-luvulla rakennettu keskikäytäviä sivukäytävien sijaan. Keskikäytäväratkaisu vietiin nyt järjestelmällisesti läpi ja toimistohuoneiden normikokona oli yhden hengen huone. Neljänteen kerrokseen rakennettiin ministerin vastaanotto- ja työtilat. Kellariin sijoitettiin päätearkisto. Kaksi henkilökunnan asuntoa rakennettiin toiseen ja neljänteen kerrokseen.

Rakennuksen ulkopuoli maalattiin. Ulkoväritys-suunnitelman mukaan sisäpihan puoleiset rapatut julkisivut maalattiin keltaisella kalkkimaalilla ja Eteläesplanadin puoleinen rapattu seinäpinta seitsemännen kerroksen kohdalla valkoisella kalkkimaalilla. Ikkunat karmeineen maalattiin tummanharmaiksi vanhimman todetun värisävyn mukaan, parvekkeiden kaiteet ja peltidetallit maalattiin tummanruskeiksi, peltikatot mustiksi ja konehuone vihreänharmaaksi. Sisäpiha oli jo aikaisemmin asvaltoitu, itäsiiven päädyssä oli kaksi autosuojaa ja taaemmalla pihalla kuusi autopaikkaa.

4 Loppukatselmus pidettiin 14.9.1984. Uusissa tiloissa päästiin varsinaiseen työhön lokakuussa 1984. Urakoisija oli Tuuli & Pihlaja Oy.

5 RakVV:n lupa-asiakirjat.

Pääpiirros. Julksivu pohjoiseen. Julksivuun ei tehty suurempia muutoksia. Kattoterassin kaidetta korotettiin ja ilmanvaihtokonehuone verhoiltiin profiloidulla teräslevyllä. Vesa Tiilikka, 2004. SK.

Peruskorjaus 2004–2005

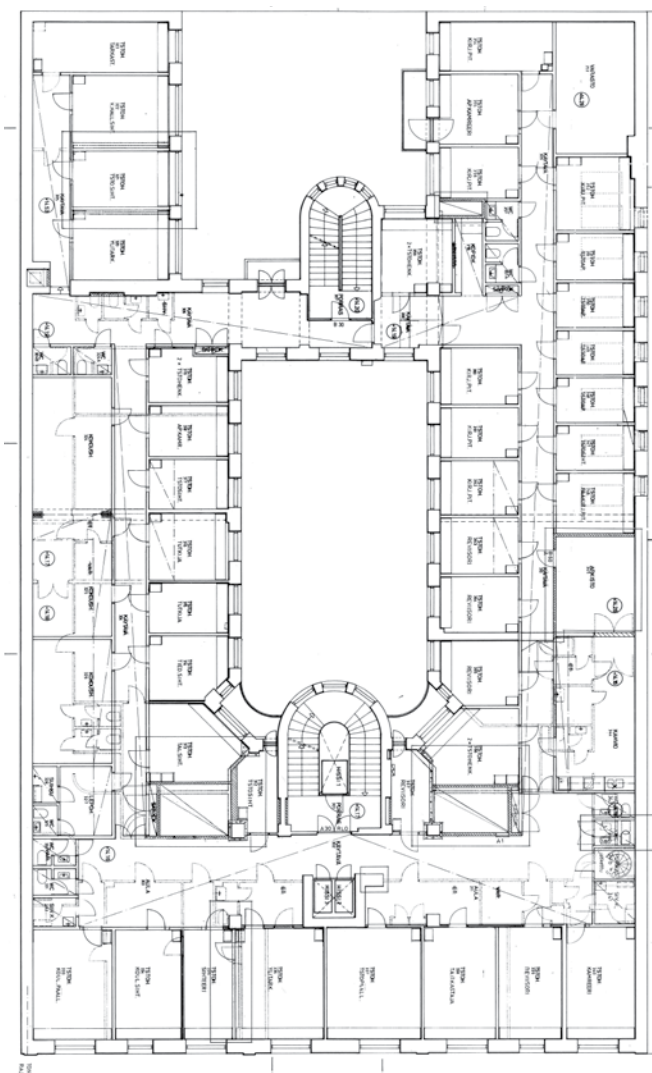
Toinen peruskorjaus Oikeusministeriön toimesta tehtiin 2004-2005. Suunnittelijana toimi arkkitehti Vesa Tiilikka, Engel Suunnittelupalvelut Oy:stä. Lupa myönnettiin 19.10.2004. Museoviraston 12.08.2004 antaman korjaussuunnitelmia koskevan lausunnon mukaan, ”rakennus on kokenut useissa eri vaiheissa melko tuntuviakin muutoksia”. Siinä todetaan, että runkorakenne on joustava ja tästä johtuen esitetyt tilamuutokset ja uuden talotekniikan tuonti taloon onnistuvat luontevasti. Lisäksi todetaan että ”julkisivujen takana” voidaan pohjaratkaisua muuttaa melko helposti.

Peruskorjauksessa tehtiin joitain pienempiä julkisivumuutoksia. Pääjulkisivun puolella seitsemännän kerroksen terrassin kaidetta korotettiin ja katolla oleva IV-konehuone laajennettiin ja se verhoiltiin maalatulla teräslevyllä. Sisäpihan puolella tehtiin palomuriin ikkunoita. Sisätiloissa tehtiin huone-tila- ja käyttötarkoituksmuutoksia. Asuinhuoneistot ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa muutettiin toimistotiloiksi. Vanhat hissit korvattiin yhdellä in-
vitoitetussa hissillä, joka yhdistää kaikki kerrostasot ja kellarikerroksen. Lvis-järjestelmiä uusittiin.

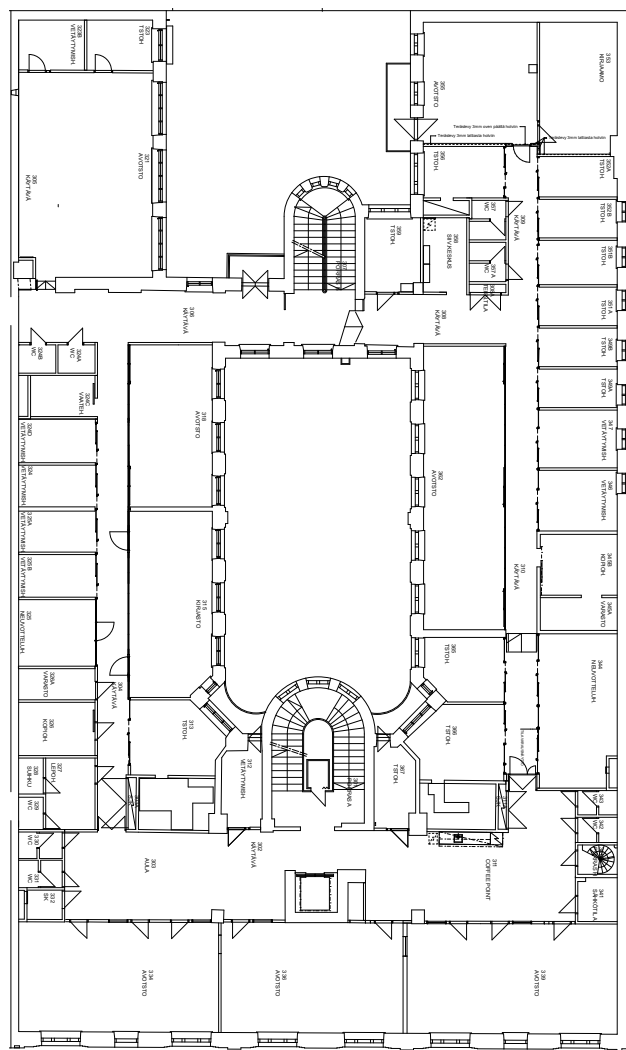
Kohti 2010-luvun monitilatoimistoa

Vuonna 2010 avattiin avotoimistotilaa taaemman itäsiiven kolmannessa kerroksessa ja taaemman länsisiiven toisessa kerroksessa. Yhden hengen toimistohuoneiden ja käytävän väliset seinät purettiin ja niistä tehtiin niin sanottua tiimitilaa . Toimenpide ei vaatinut rakennuslupaa. Suunnittelijana oli Work-space³ / Heikki Prokkola.

Vuonna 2015 tehtiin jälleen rakennuksessa muutoksia, jotka kohdistuivat lähinnä sisätiloihin. Vuoden 2010 pienessä mittakaavassa toteutettu avotoimistomuutos jatkettiin kaikissa kerroksissa. Työhuoneita muutettiin monitilatoimistoiksi purkamalla huoneiden välisiä seiniä ja myös siipien käytävien lasiseiniä. Ensimmäisessä kerroksessa tehtiin sisäänkäyntien yhteydessä ovi-, kulunvalvonta- ja palo-osastoinnin muutoksia. Naapurikiinteistön Eteläesplanadi 12 tiloja liitettiin Eteläesplanadi 10 tiloihin tekemällä toisessa kerroksessa kiinteistöjen väliseen seinään kulkuaukon palo-oveineen. Rakennustöiden suunnittelusta vastasi ISS Suunnittelu- palvelut Oy / Vesa Tiilika ja sisustussuunnittelusta vastasi Workspace³ / Nina Kallén ja Tia Hämäläinen.

Pääpiirros. Kolmannen kerroksen pohjapiirros. Keskikäytävä-ratkaisu vietiin peruskorjauksessa järjestelmällisesti toimistokerroksissa läpi ja toimistohuoneiden vakiokoko oli yhden hengen huone. Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela, 1982. SK.

Pääpiirros. Kolmannen kerroksen pohjapiirros. Toimistohuoneiden välisiä seiniä purettiin ja keskikäytävään tuotiin kahvipisteitä. Vesa Tiilikka, 2015. SK.

Muutoskaaviot

Rakennuksissa tehdyt suurimmat muutokset liittyvät vuosien 1934 korjaukseen, jolloin teatteri, hotelli- ja ravintolarakennukseen muutti Alkoholiliike Oy:n pääkonttori, sekä vuoden 1982-1984 peruskorjaukseen, jolloin toimistotaloon muutti oikeusministeriö. Rakennus on oikeusministeriön toimesta uudestaan peruskorjattu 2004-2005. Lisäksi toimistokerrosten työhuoneita muutettiin järjestelmällisesti monitila-toimistoiksi vuosina 2015-2016.

Vuoden 1934 merkittävimmät muutokset olivat rakennuksen korotus kahdella kerroksella, teatterisalin purku länsisiivestä, pääportaikon uudelleen konstruointi ja piharakennuksen korottaminen. Entinen hotelli-, ravintola- ja teatterirakennus muutettiin täysin sisätiloiltaan moderniksi myymälä-, toimisto- ja laboratoriorakennukseksi. (Vuoden 1934 jälkeiset muutokset Pääesikunnan aikana olivat vähäisiä. Sisätilojen muutostyöt alkoivat Maanmittauslaitoksen myötä vuonna 1956 ja toimistokerrosten muutokset jatkuivat aina vuonna 1982 aloitettuun peruskorjaukseen asti.)

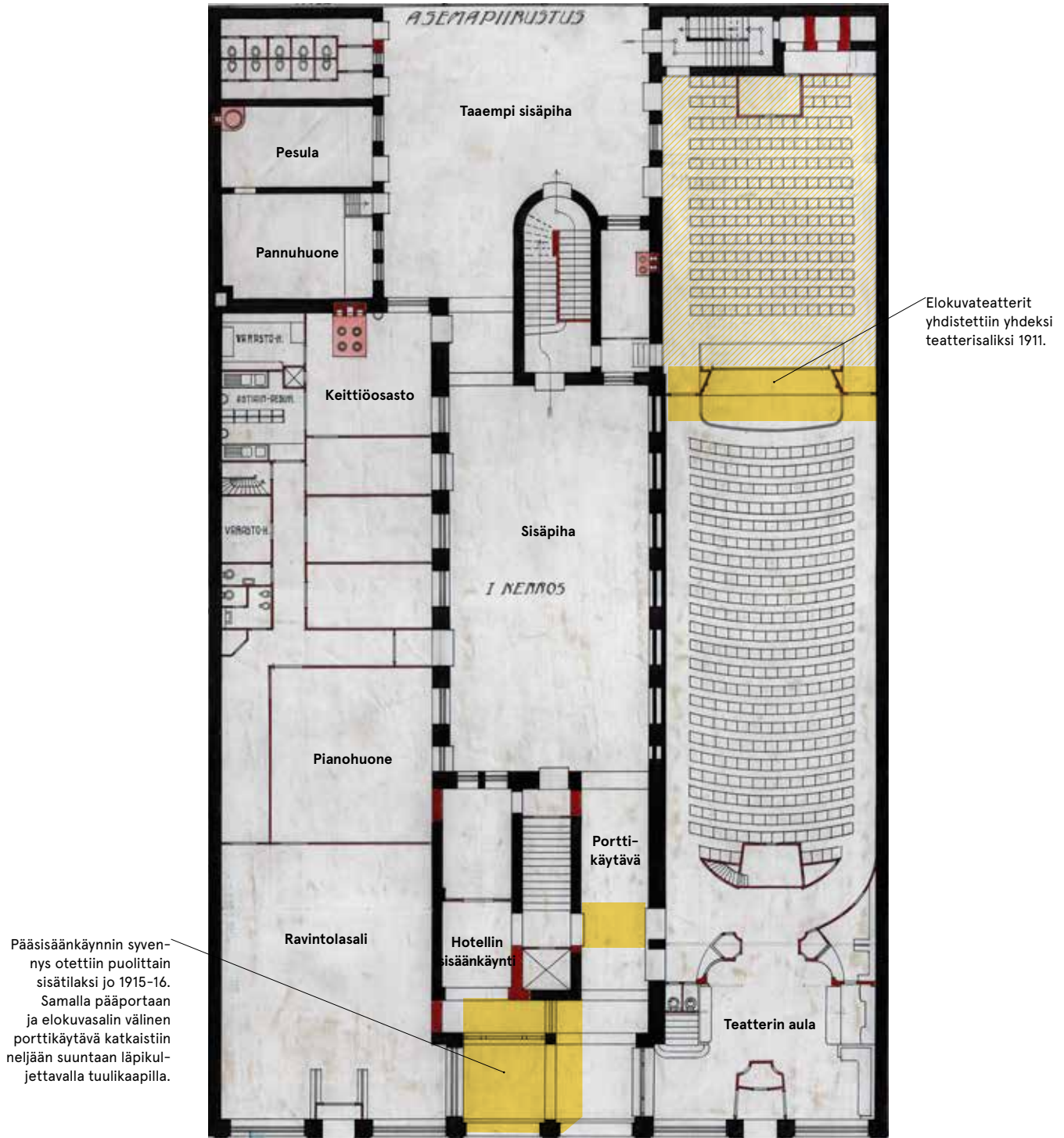
Vuoden 1982-1984 peruskorjauksen yhteydessä viimeiset jäänteet 1930-luvun toimistosisustuksesta purettiin. Länsipuoleisen ravintolamyyntiin tarkoitettua myyntisalin tuulikaappi ja pääportaikon hissi jäivät kuitenkin jäljelle. Ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin henkilöstöruokala, toimisto- ja varastotiloja sekä arkisto, kaikki muut kerrokset muutettiin keskikäytävällisiksi toimistokerroksiksi.

Vuonna 2004 aloitetussa peruskorjauksessa on osittain palattu 1930-luvun käytäntöihin vaihtamalla

toimisto- ja kokoushuoneiden keskikäytäviin rajautuvia umpiseiniä lasiseiniksi ja avattaviksi liukuseiniksi. Vuosien 2010 ja 2015-2016 muutokset poistivat osan käytävien ja toimistohuoneiden välisistä seinistä kokonaan.

Merkittävimmät muutokset on seuraavasti esitetty kaavioiden muodossa. Tiedot muutoksista perustuvat pääasiassa piirustusaineistoon. Käytötarkoituksen muutokset on esitetty rasteroituna vyöhykkeinä. Kaavioiden pohjana on käytetty Onni Tarjanteen rakennuslupapiirustukset vuosilta 1909 ja 1910, Elias Paalasen P. E. Blomstedtin luonnossuunnitelmien mukaan latimaa piirustussarjaa vuodelta 1934, Eva ja Jaakko Paatelan rakennuslupakuvat vuosilta 1982-1984 ja Vesa Tiilikan rakennuslupapiirustukset vuodelta 2015. Kronologinen luettelo piirustusaineistosta on liitteenä.

1. kerros 1910

Pohjapiirros, 1. kerros vuonna 1910. Vasemmalla ravintola keittiöineen, oikealla kaksisalin elokuvateatteri. Onni Tarjanne. HKA.

1. kerros 1934

Pannuhuone, pesula ja käymäläosasto muutettiin henkilökunnan pukutiloiksi, autotalliksi ja samalla rakennettiin kolme kerrosta lisää sekä uusi sisäporras.

Ravintolasali ja keittiö muutettiin avoimeksi tilaksi: kuluttajien palvelumyymäläksi ja kellarin varastotiloihin järjestettiin hissiyhteys.

Pääporrashuone rakennettiin uudelleen ja samalla sitä levennettiin sekä lisättiin toinen hissi.

Alkoholiliikkeen vähittäismyymälä

Maantasokerroksessa pääsisäänkäynnin järjestelyt muuttuivat: avoin ulkotila suljettiin sisätilaksi ja myymälöihin tehtiin lasi- ja metallirakenteiset tuulikaapit, myös ikkunoiden ruudutus uudistettiin.

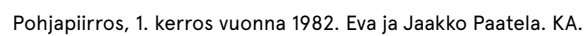
Takanäyttämö muutettiin asunnoksi.

Pihaporrashuoneen pieni hellahuone purettiin ja muutettiin ajokäytäväksi. Yläpuoliset kerrokset säästettiin.

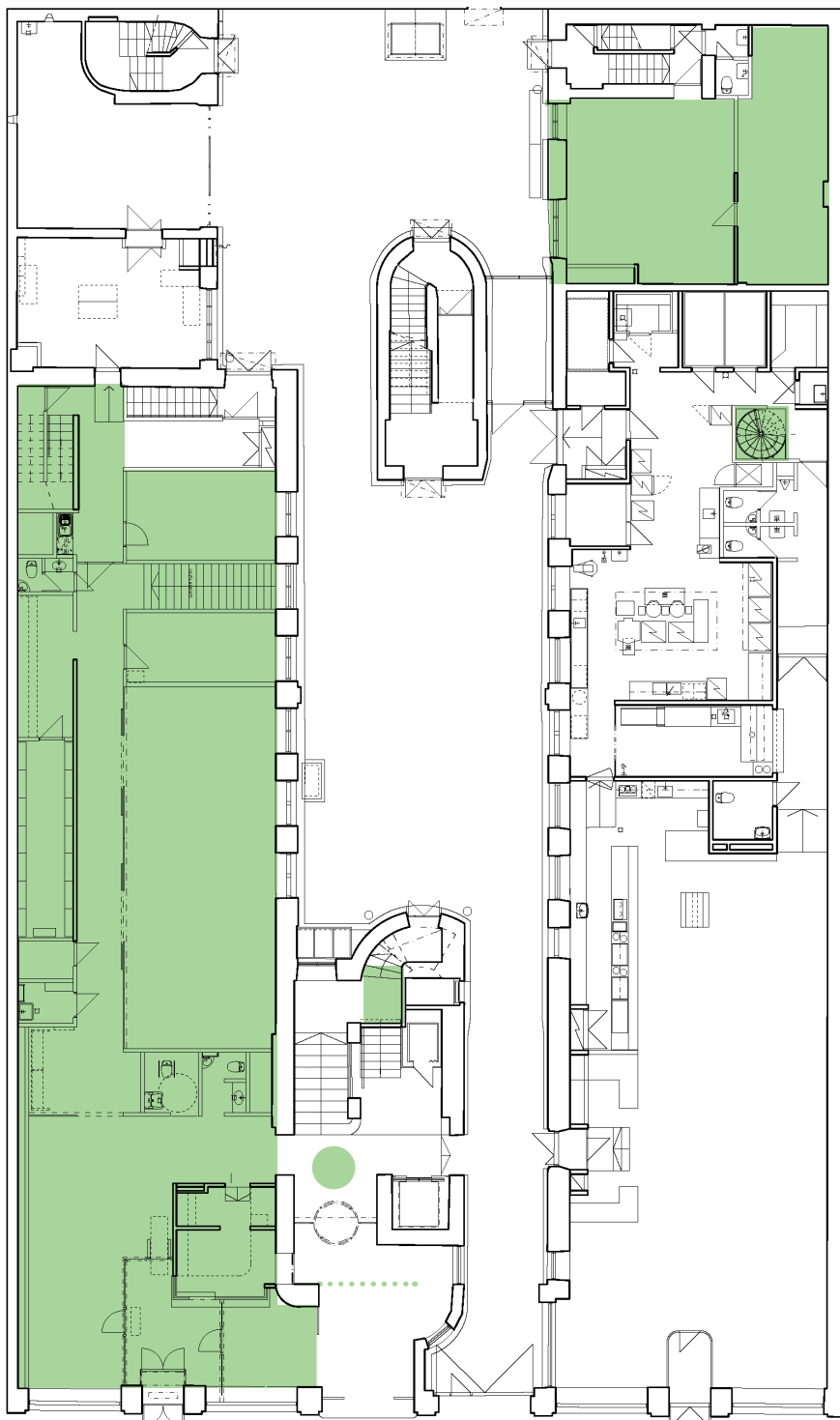
Teatteri parvineen, permantoinen ja näyttämöineen purettiin ja kellarin ja maantasokerroksen väliin rakennettiin uusi välipohja. Tila jaettiin ammattilaismyynnin myymälän ja myynnin aputoimintojen kesken ja osastoja erotti toisistaan lasiseinät.

Alkoholiliikkeen ravintolamyynti

Pohjapiirros, 1. kerros vuonna 1934. P.E. Blomstedt / Elias Paalanen. KA.

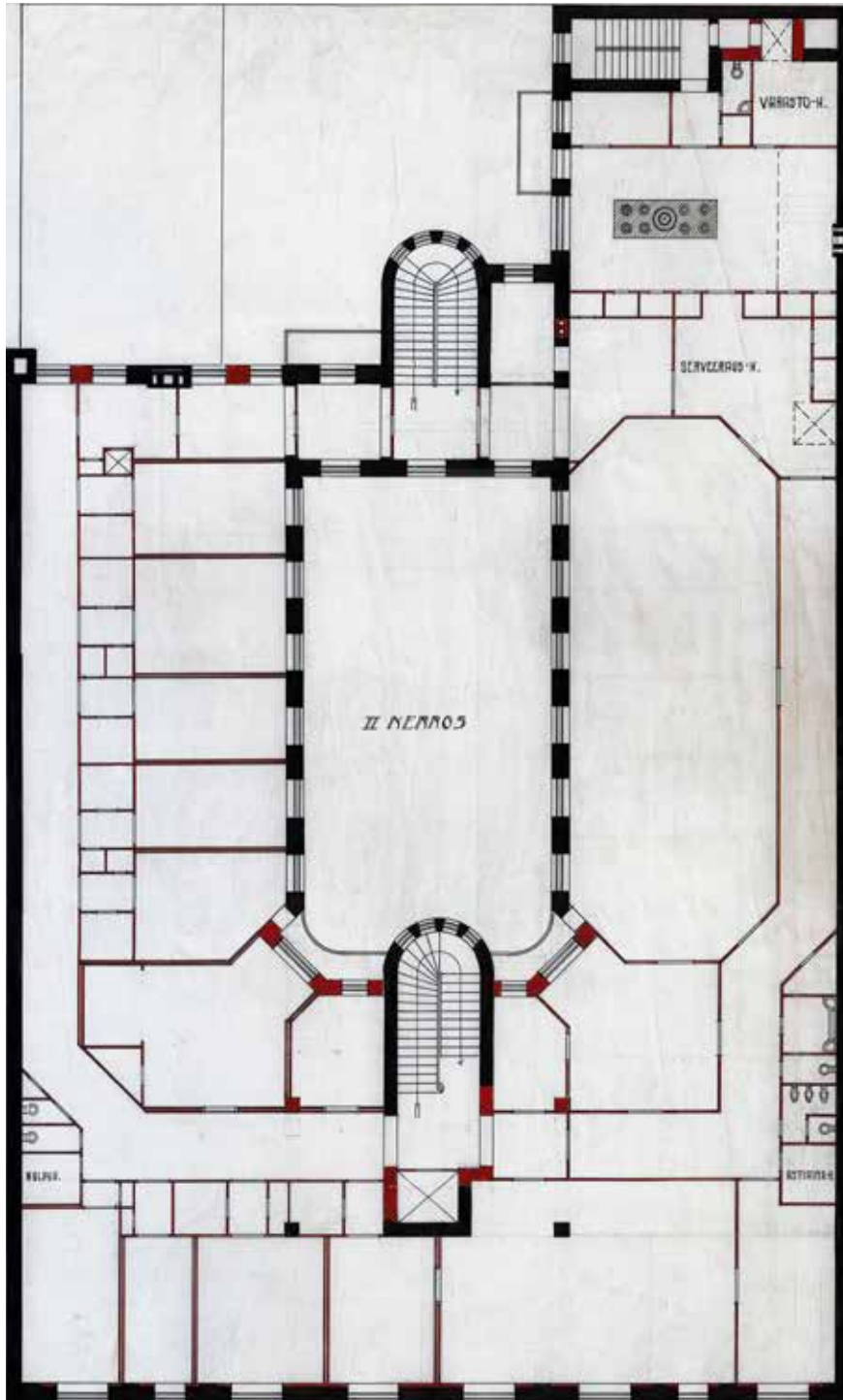

1. kerros 2016

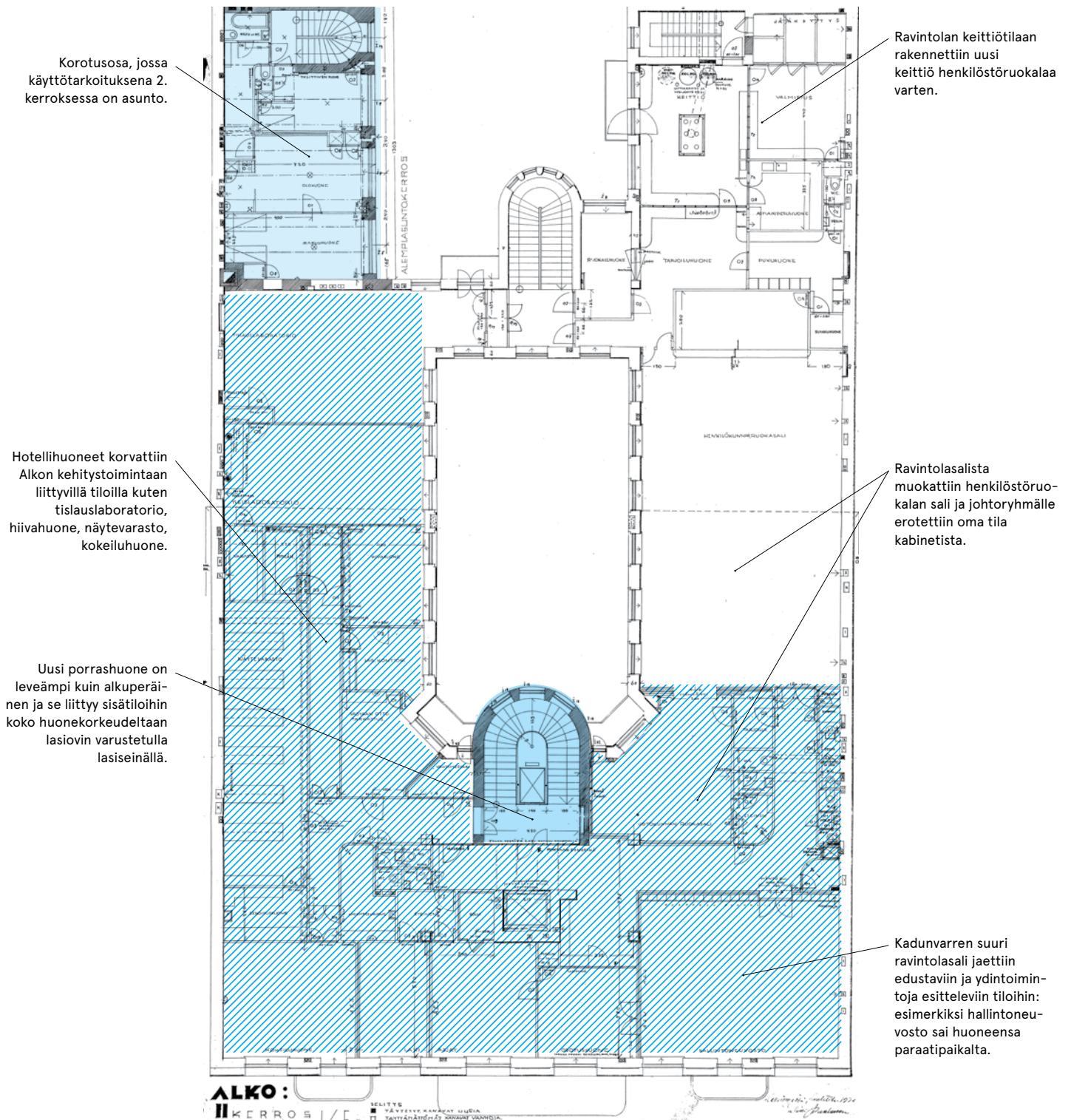
Pohjapiirros, 1. kerros vuonna 2015. Vesa Tiilikka. SA.

2. kerros 1910

Pohjapiirros, 2. kerros vuonna 1910. Vasemmalla hotellihuoneita, oikealla ravintolasalit ja keittiö. Onni Tarjanne. HKA.

2. kerros 1934

Pohjapiirros, 2. kerros vuonna 1934. P.E. Blomstedt / Elias Paalanen. KA.

2. kerros 1982

✓ Porras poistettu 1982.

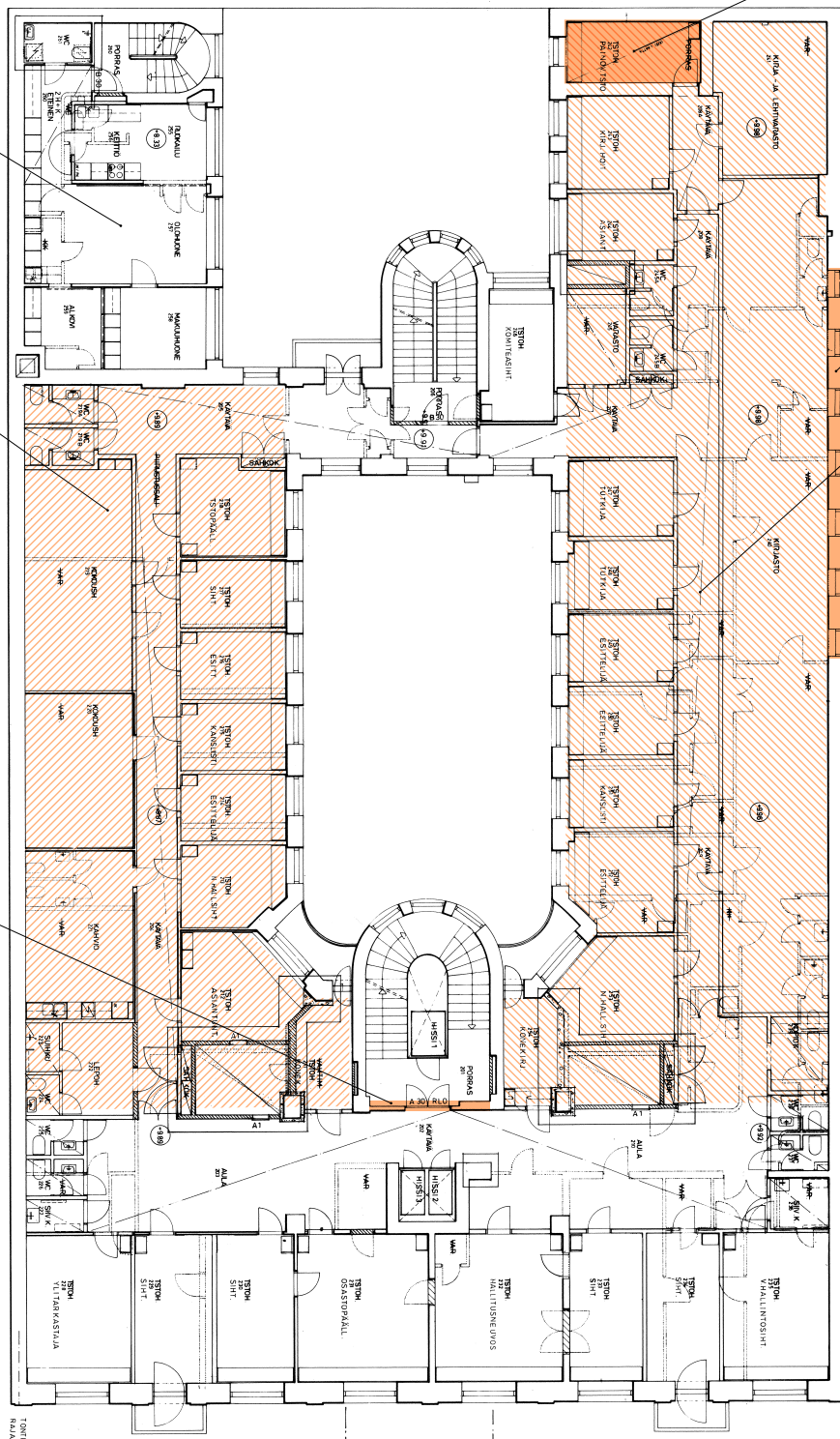
Asunto on peruskorjattu.

Laboratoriot varastointeen ja näytehuoneineen on muutettu toimisto- ja kokoushuoneiksi.

Porrashuoneen ja toimistoaulan välinen lasiseinä on muutettu umpinaiseksi jo 1960-luvulla.

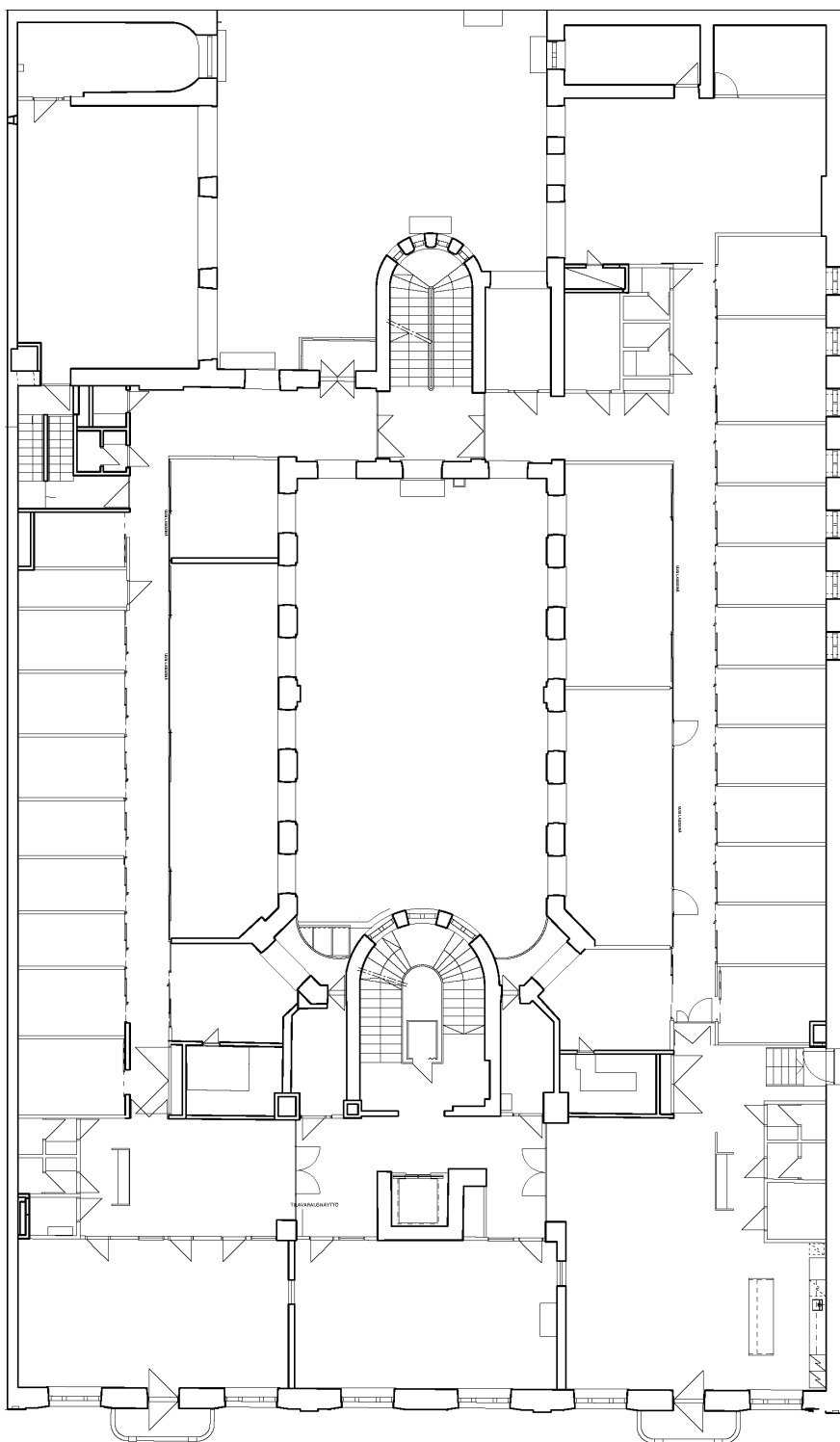
✓ Ikkunat lisätty 1982.

Koko kerros on muokattu keskeiskäytävien varassa toimiviksi pieniksi toimistotiloiksi ja kokoushuoneiksi siten, että toimistohuoneet on sijoitettu sisäpihalle ja kadulle suunnattujen ikkunoiden ääreen, kokoustilat on sijoitettu palomuurin viereen. Tämän kerroksen muokkaus toimistotiloiksi alkoi vuonna 1965. Peruskorjauksen myötä tilat järjesteltiin uudelleen vuonna 1982.

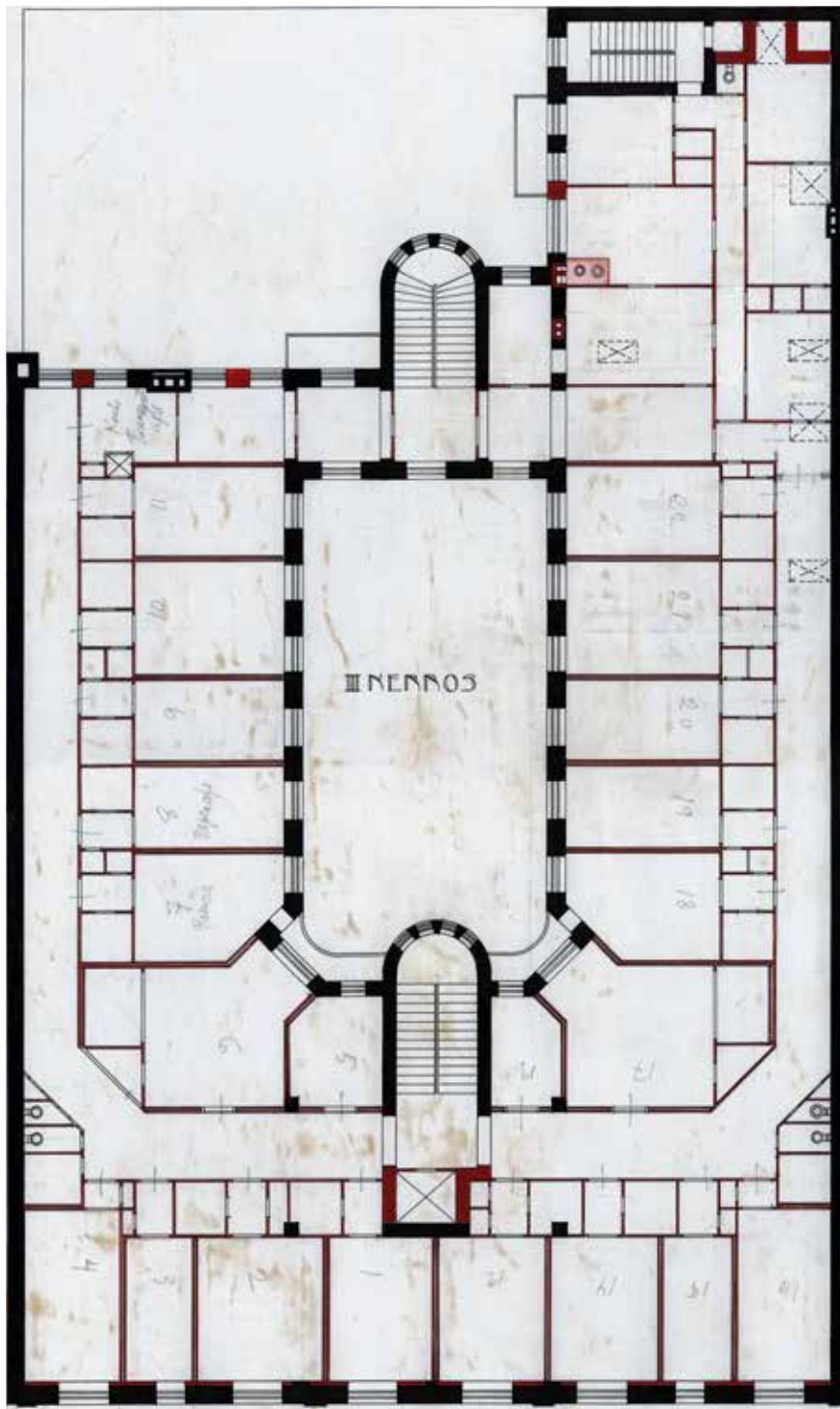
Pohjapiirros, 2. kerros vuonna 1982. Eva ja Jaakko Paatela. KA.

2. kerros 2016

Pohjapiirros, 1. kerros vuonna 2015. Vesa Tiilikka. SA.

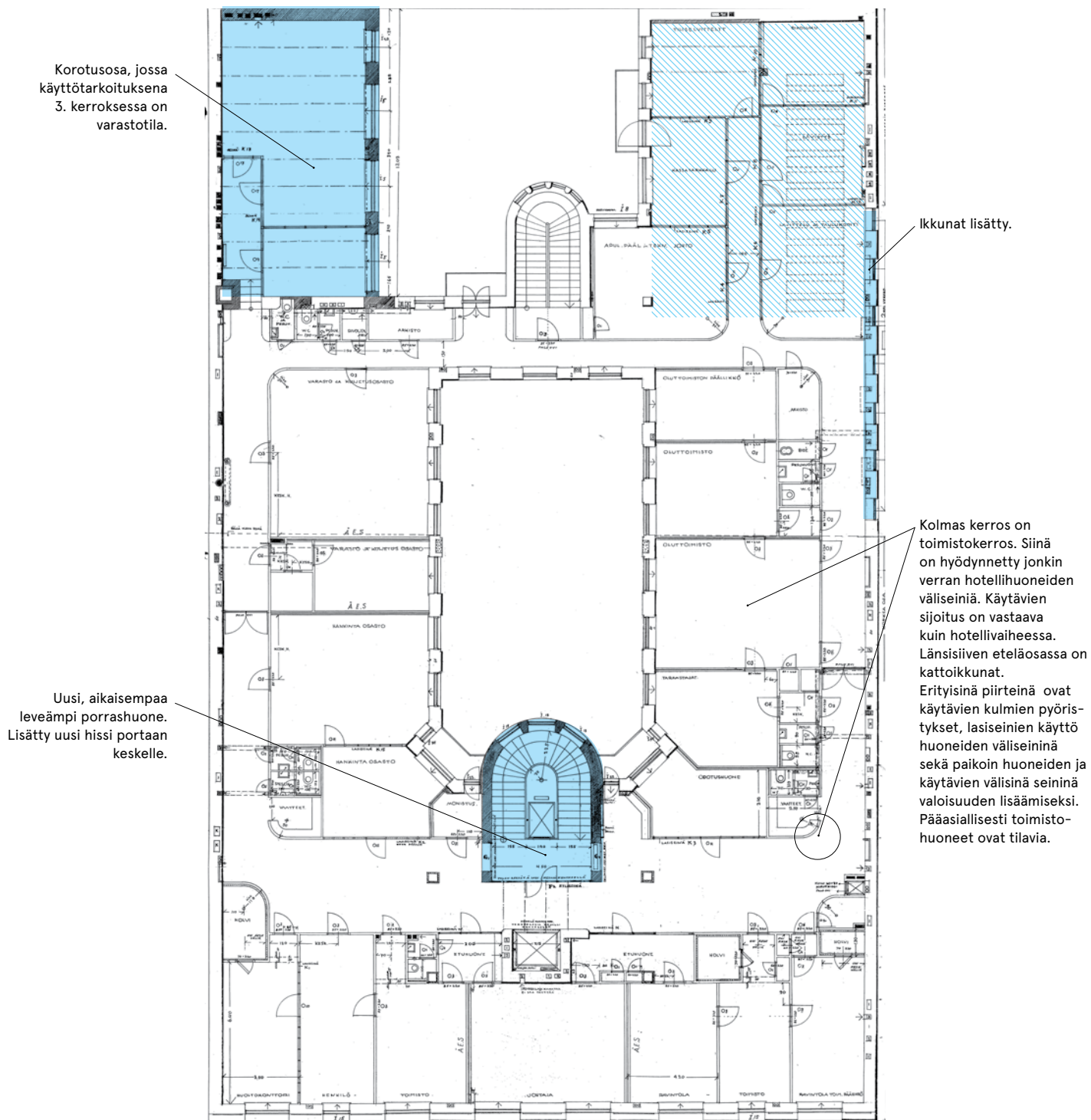
3. kerros 1910

Hotellin käytävät sivuilla ja keskellä kadunsuuntaista osaa. Hotellihuoneet sisäpihalle ja kadunpuoleisella osalla. Aputilat pihasiivessä.

Pohjapiirros, 3. kerros vuonna 1910. Hotellikerros ja apukeittiö kattoikkunoineen. Onni Tarjanne. HKA.

3. kerros 1934

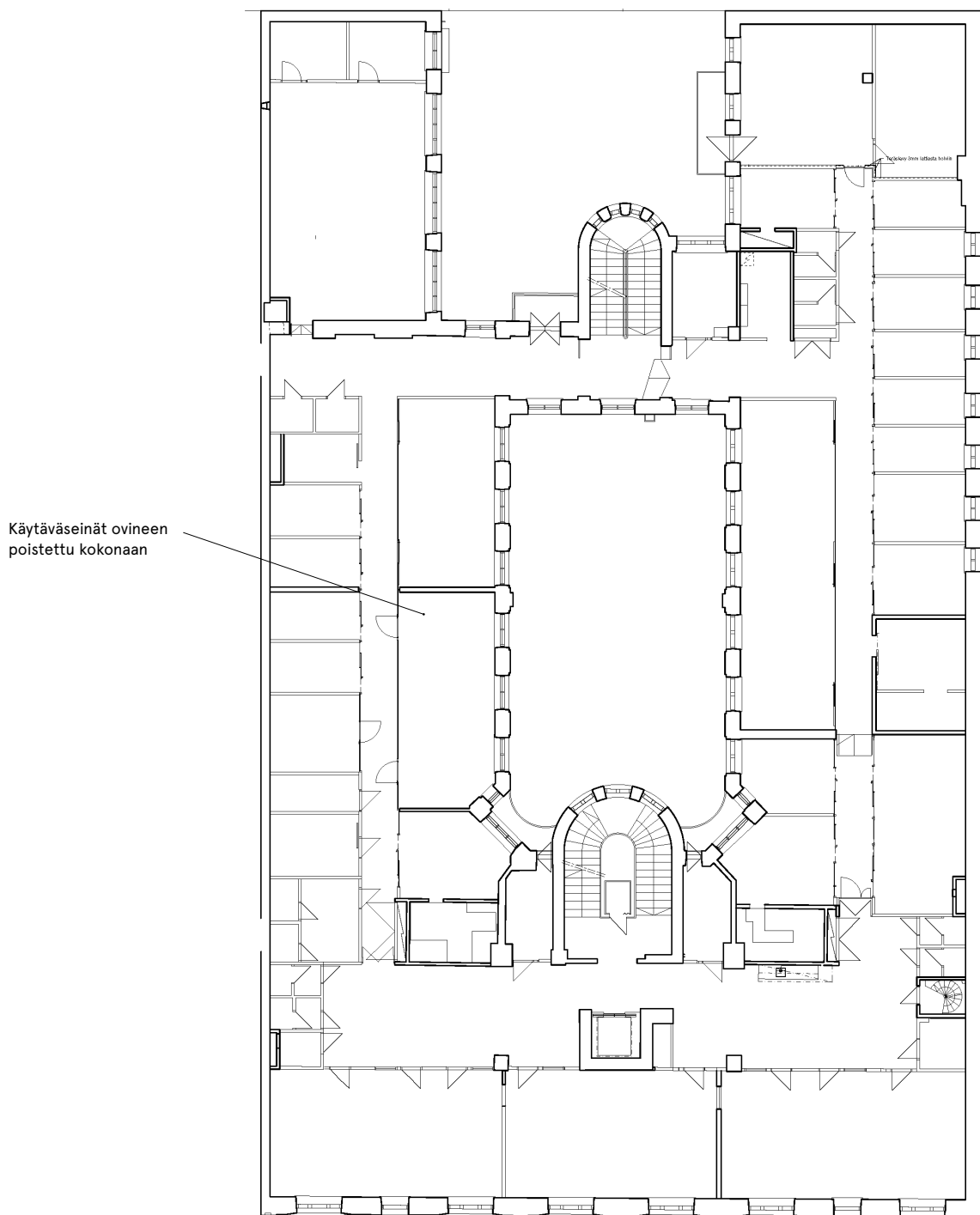

Pohjapiirros, 3. kerros vuonna 1934. P.E. Blomstedt / Elias Paalanen. KA.

- ✓ Toimistohuoneet on muutettu vakiokokoisiksi.

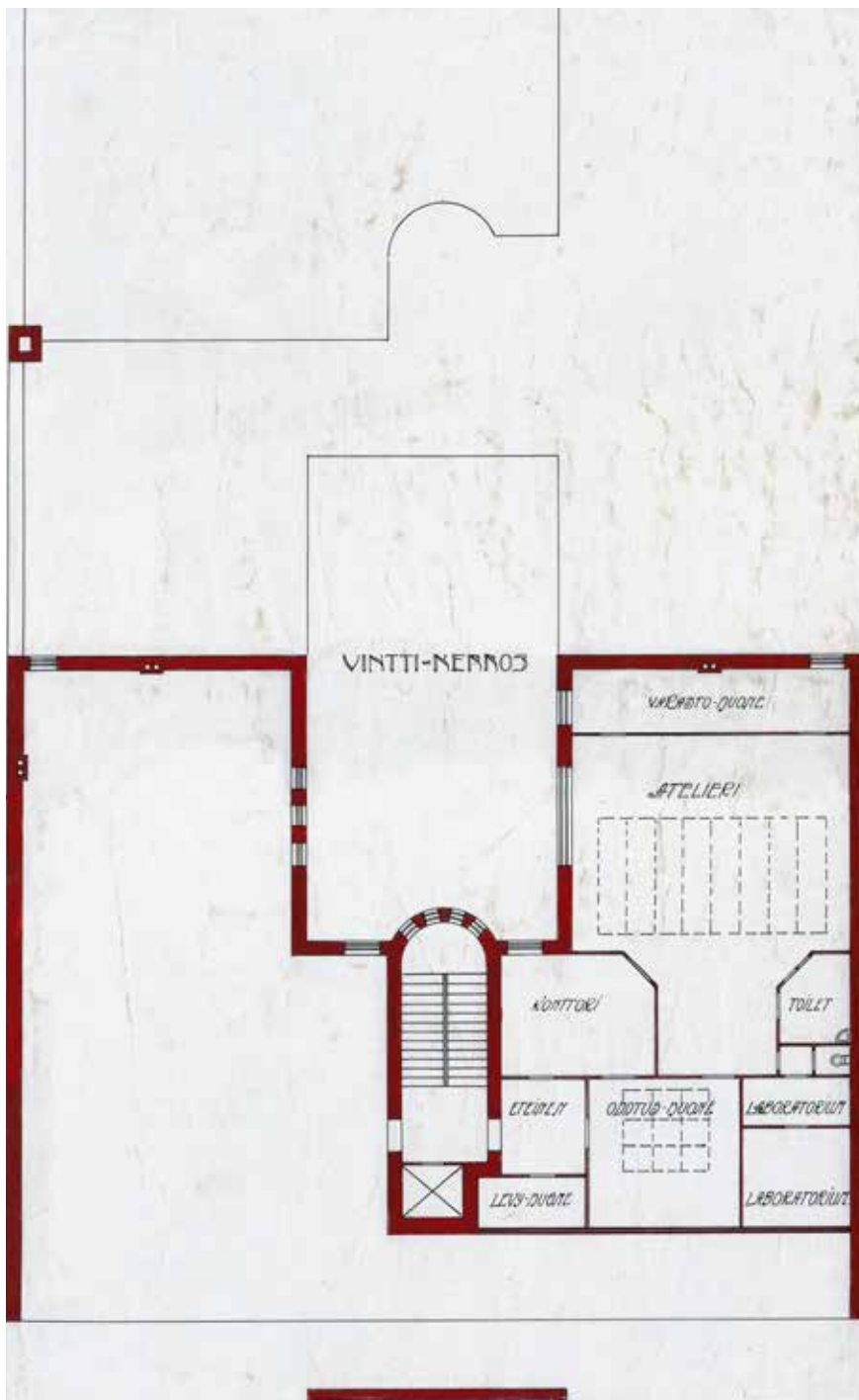
51

3. kerros 2016

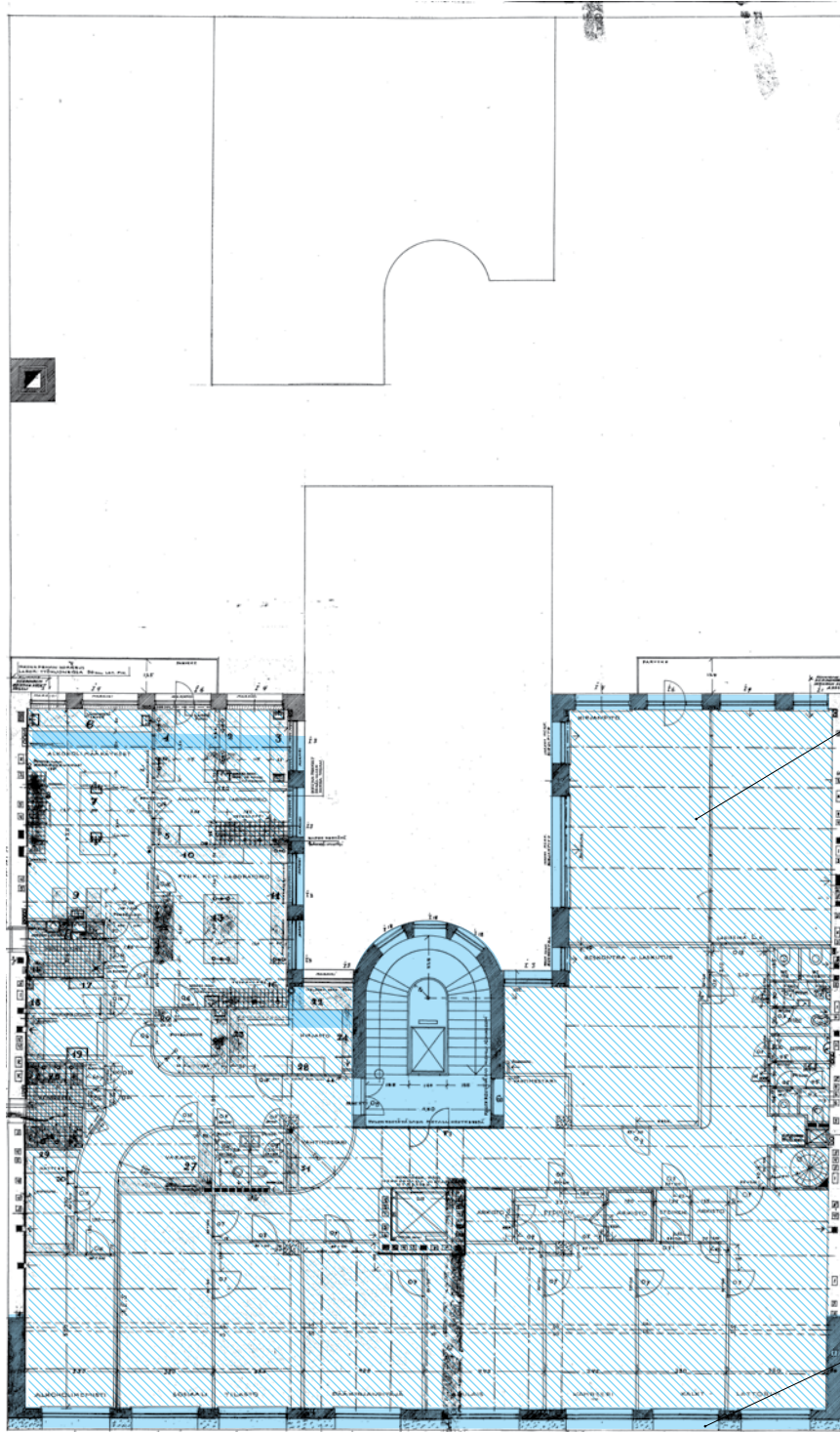
Pohjapiirros, 3. kerros vuonna 2015. Vesa Tiilikka. SA.

6. kerros 1910

Pohjapiirros, 6. kerros vuonna 1910. Onni Tarjanne. HKA.

6. kerros 1934

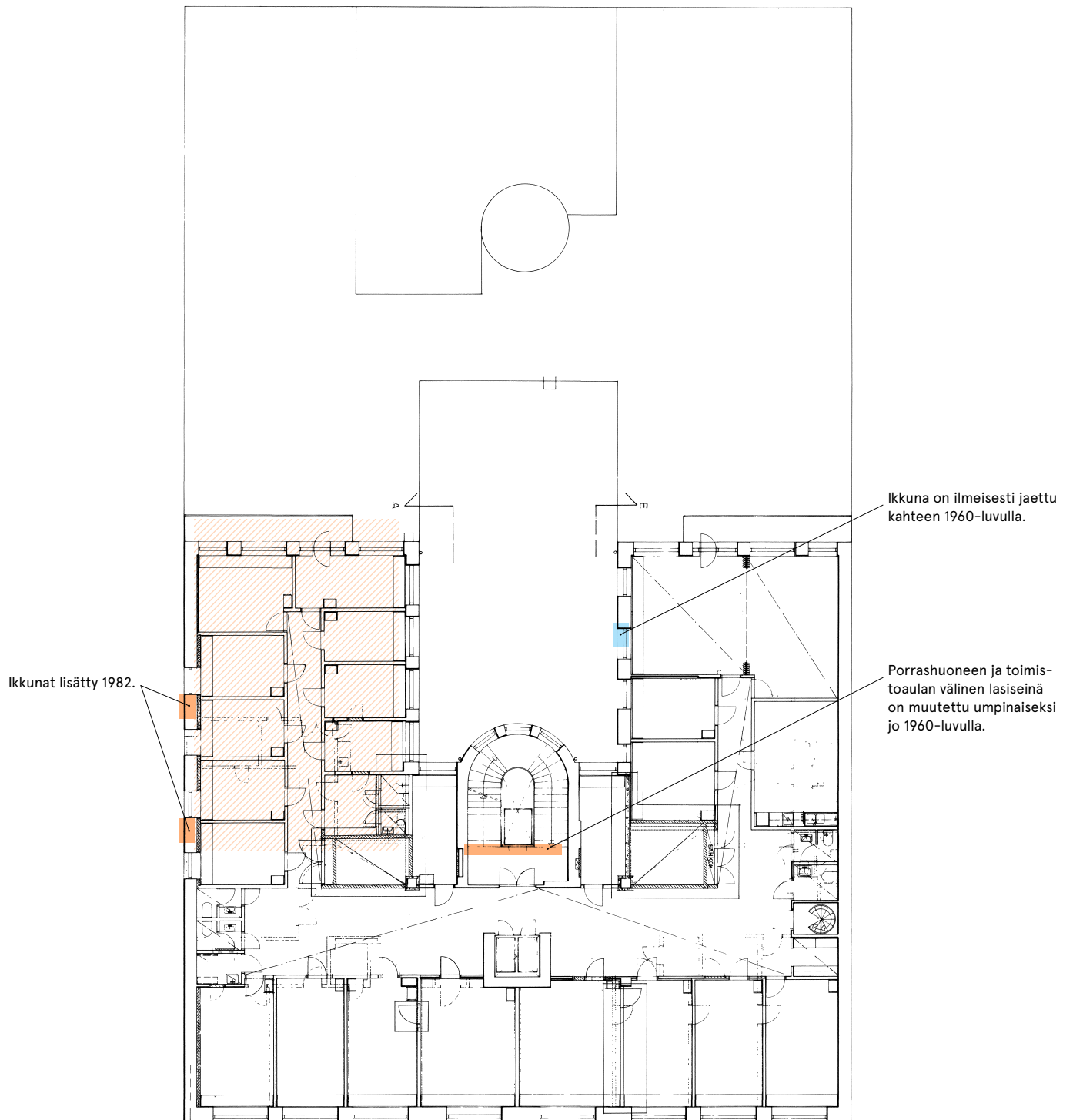

Kuudes kerros yhdistää laboratoriotilat ja toimit. Tyhjänä ullakkotilana ollut kerros on otettu kokonaan käyttöön ja tämän kerroksen yläpuolelle on rakennettu uusi ullakko. Ainoana ullakkoa hyödyntäneen valokuvausateljeen sisäpihalle antanut ikkuna-aukutus on hyödynnetty, samoin palomuurit viereisiin taloihin.

Katujulkisivu on täysin uusi. Pienessäkin kerroksessa on toistettu alempien toimistokerrosten erityispiireet.

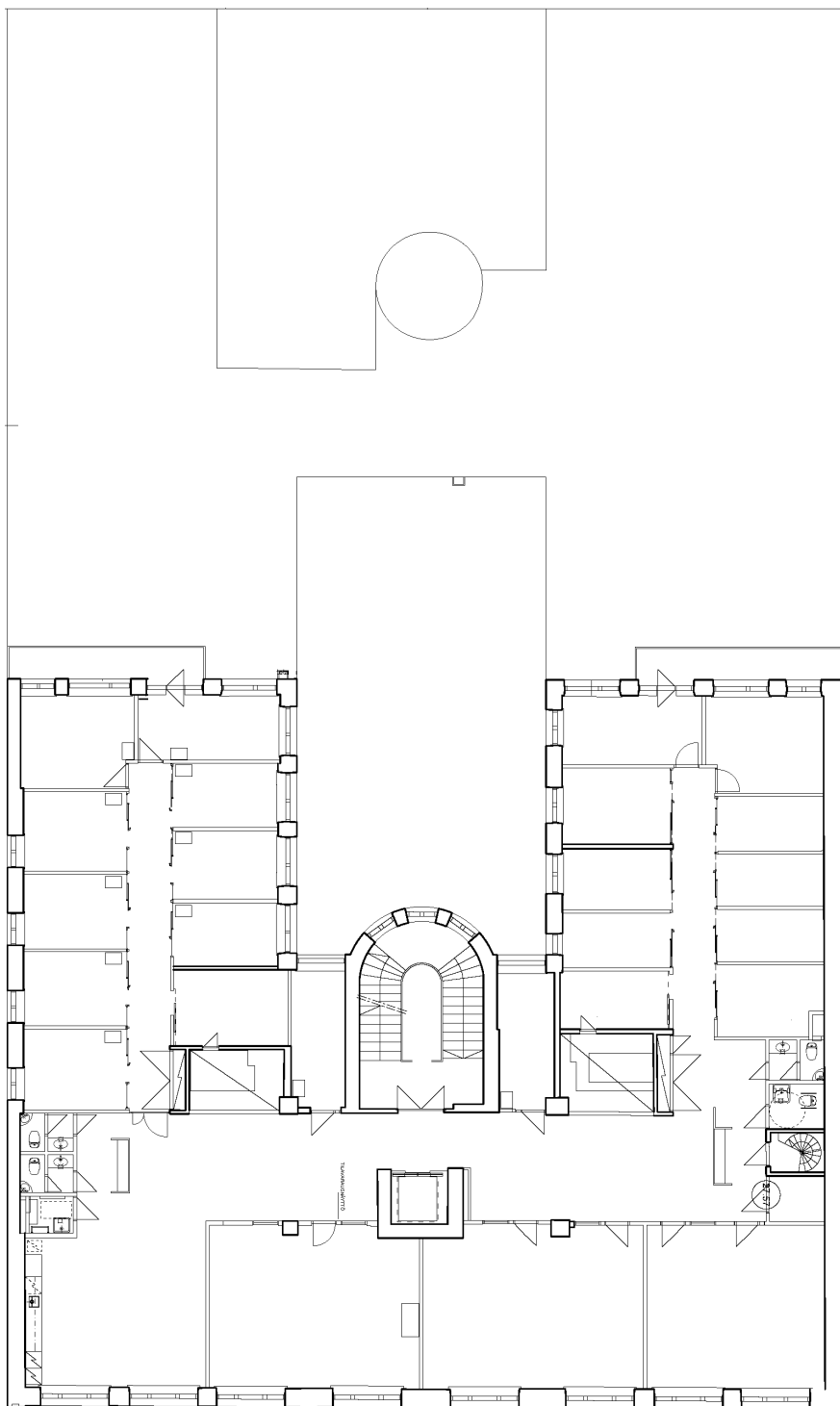
Pohjapiirros, 6. kerros vuonna 1934. P.E. Blomstedt / Elias Paalanen. KA.

6. kerros 1982

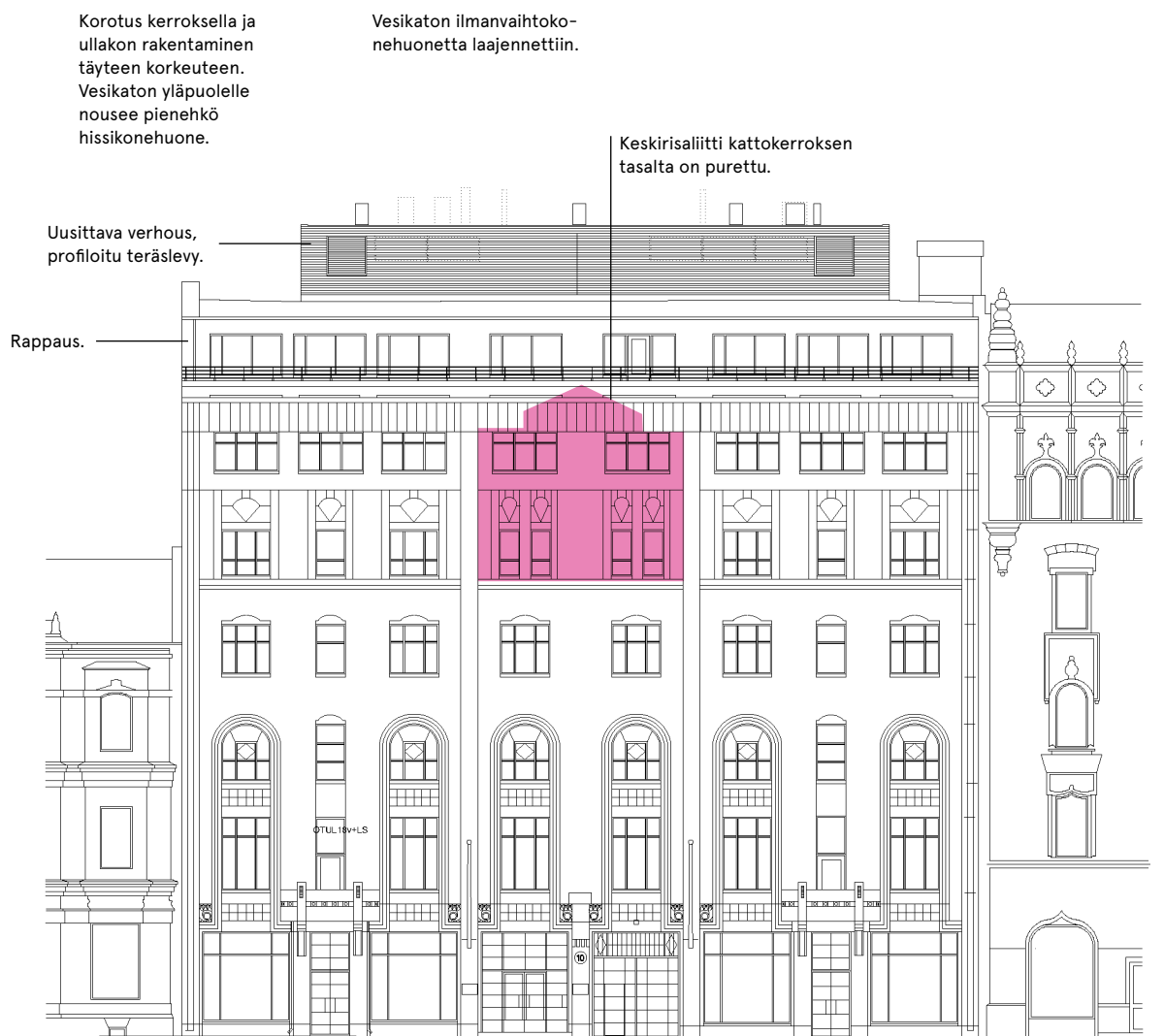
Pohjapiirros, 6. kerros vuonna 1982. Eva ja Jaakko Paatela. KA.

6. kerros 2016

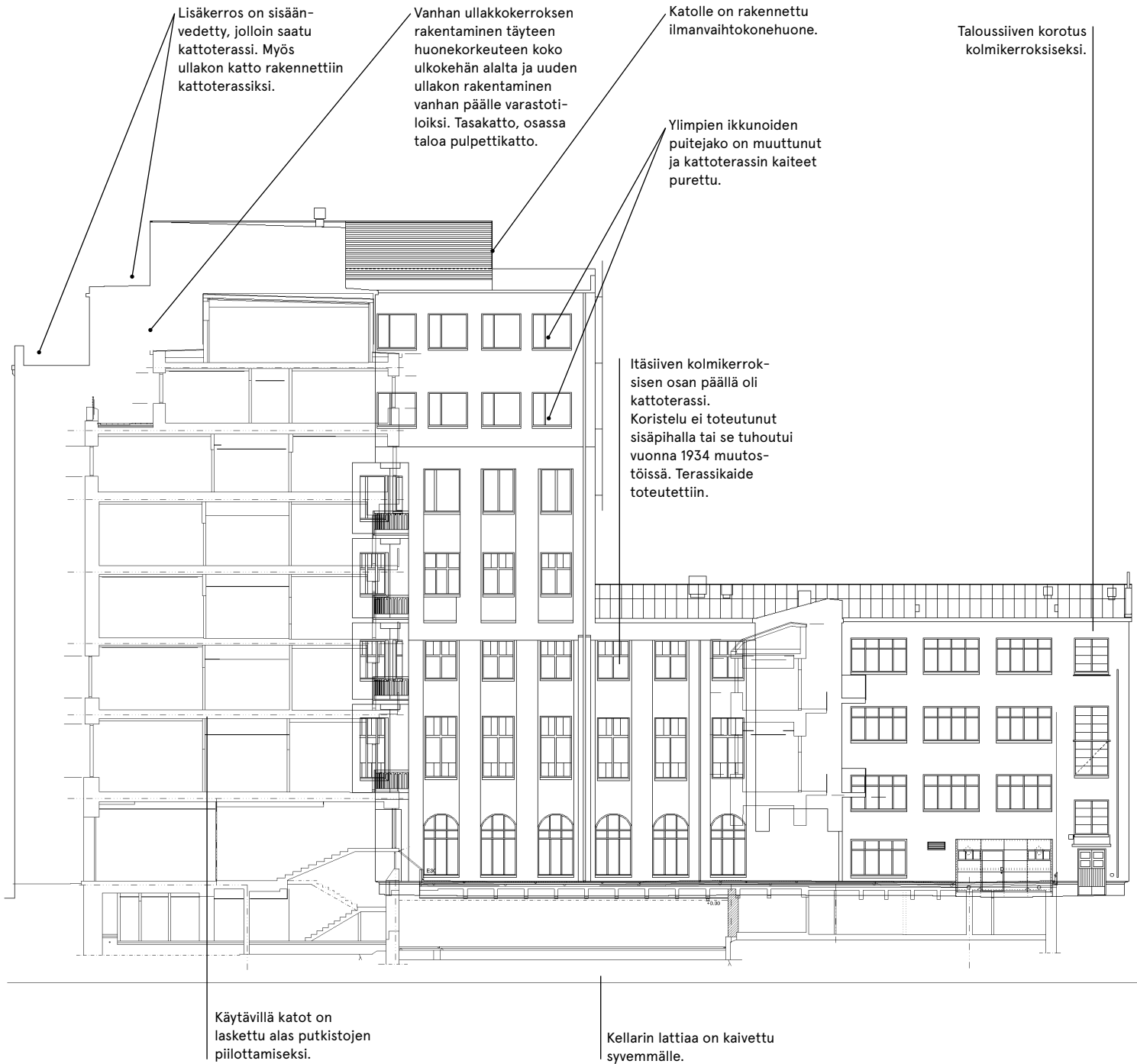

Pohjapiirros, 6. kerros vuonna 2015. Vesa Tiilikka. SA.

Julkisivu

Leikkaus ja julkisivu

Leikkauskuva vuodelta 2004. Vesa Tiilikka. SA.

6

Nykytila

6.1

Sisätilat

Tyypillinen toimistokerros

Toimistokerrosten käytäväratkaisu, huonejako ja käyttö on moneen kertaan muutettu. Kadun puoleisen, U-mallisen rakennusmassan läpi kulkee niin ikään U-muotoinen käytävä, jonka varrelle toimistohuoneet on sijoitettu. Pihasiivissä työhuoneet on sijoitettu käytävän molemmin puolin, päämassassa työhuoneet on sijoitettu katujulkisivulle ja käytävä kerrosauloineen pihajulkisivun puolelle. Toimistokerrosten kaikki pinnat on uusittu.

Lattiamateriaalina on tummanharmaa linoleummatto, sivusiipien käytävillä on käytetty vaaleampaa mattoa. Lattialistat toimistohuoneissa ovat suorat, 70 millimetriä korkeat ja 15 millimetriä syvät profiilittomat listat, jotka on maalatut tumman harmaaksi. Lattialistan eteen on asennettu mattolista. Käytävien lattialistat ovat hieman matalammat (60 millimetriä) ja vaaleampaa harmaan sävyä.

Seinäpinnat ovat pääasiassa valkoiseksi rapattu ja maalattu. Osa seinistä on levytetty ja maalattu. Kattolista on uusi, puinen valkoiseksi maalattu profiililista. Katot on levytetty ja maalattu valkoiseksi. Käytävillä on alaslasketut akusto-levytetyt katot, joihin loisteputkivalaisimet on upotettu.

Ikkunat ovat sisään-sisään aukeavat puuikkunat, joita on uusittu 1980-luvulla, tai sen jälkeen. Sisäikkuna on lämpölasia. Seitsemännessä kerroksessa malli on suuriruutuinen, moderni malli, alemmissa kerroksissa ikkunamallit noudatettelevat vanhaa ruutujakoa.

Toimistohuoneiden ovet ovat uusia sisäänaukeavia, puisia, lasitettuja laakaovia. Osa ovista on varustettu sivupielellä, osa sivuikkunalla. Sivui-

noiden eteen on asennettu teräs-puukaide. Sivusiivissä toimistohuoneiden ovet ovat pääasiassa lasiliukuovia ja toimistoseinät teräsrakenteisia lasiseiniä. Ovien kynnykset ovat tammiset ja lakatut.

Ikkunoiden alapuolella kulkee sähkökouru, jossa on IT-kaapelointi. Ikkunoiden alla on niin ikään laakapatterit 1980-luvulta. Toimistohuoneiden ovisienien yläosassa sijaitsee ilmastointipalkki. Tilojen kupuvalaisimet ovat opaaliakryyliä.

Seitsemäs kerros on muita toimistokerroksia pienempi, sillä se on vedetty sisään katujulkisivun puolelta. Näin ollen katujulkisivun puolella on tavallinen toimistokäytävä eikä kerrosaulaa, kuten muissa toimistokerroksissa ja katujulkisivun puoleiset huoneet ovat tuntuvasti muita kerroksia pienemmät. Katujulkisivun puolella on koko julkisivun levyinen kattoterassi. Terassin lattia on betonilaatoitettu. Julkisivukivet muodostavat terassin etuseinän noin 40 senttimetrin korkeudelle, jonka yläpuolella on yksinkertainen ja profiililtaan suorakulmainen lasi-teräskaide.

Viidennessä kerroksessa pihasiiven päätyhuoneista on käynti pienille 1930-luvun korotusvaiheessa rakennetuille tuuletusparvekkeille. Ylälasilla varustettu parvekkeen ovi on puinen ja kaksilehtinen. Parvekkeen kaide on alkuperäinen ja hyvin siro: se muodostuu pystypinnoista (profiililtaan 15 x 15 millimetriä) ja halkaisijaltaan 35 millimetriä paksusta käsijohteesta.

Neljännessä kerroksessa on toimistohuoneita. Aulassa on tamminen sauvaparketti. Lattialista on 40 millimetriä korkea ja tamminen. Alakattolevytytys on tammiviilutettu ja rei'itetty. Toimistohuoneiden välissä olevat ovet ovat tammiviilutettuja laakaovia.

7. kerroksen toimistokäytävät ovat muihin kerroksiin verrattuna matalia. Käytävän katto on alaslaskettu

Pihasiipeen on järjestetty pieni odotustila siiven päässä sijaitsevan neuvotteluhuoneen yhteyteen. Lähinnä pääporrasta on pieni huonetila, joka toimii kopiohuoneena. Siltä on käynti sisäpihan puolella sijaitsevalle alkuperäiselle sisäänvedetylle kaarevalle parvekkeelle. Vastaavat parvekkeet ovat kaikissa kerroksissa kaksi – viisi ja ne sijaitsevat symmetrisesti pääporrashuoneen molemmin puolin. Parvekkeen alkuperäinen kaide koostuu hoikista pinnakaarista, pinnan mitat ovat 15 x 35 millimetriä. Parvekkeen oven leveys on 56 senttimetriä ja oviaukon 66 senttimetriä. Ovi on puinen, ulos-sisään aukeava yläikkunalla varustettu ovi. Sisäoven lasi on lämpölasi. Ovet on uusittu todennäköisesti 1980-luvulla.

Kolmannen kerroksen ratkaisut noudattavat ylempien toimistokerrosten tyypillisiä ratkaisuja.

Toisen kerroksen kerroskorkeus on suurempi kuin ylemmissä kerroksissa. Tilajako on pääosin sama kuin muissakin toimistokerroksissa, mutta pihasiivissä on toimistohuoneiden sijaan avotoimitiloja, jotka on erotettu keskikäytävästä lasiseinin. Ikkunapenkkien tyyppiratkaisuna pihasiivissä on betoninen, ulkoneva ikkunapenkki. Katujulkisivun

vastaiseen tilaan hissien länsipuolelle on järjestetty avoin taukotila. Tilan takaosasta on avattu kulkuyhteys viereiseen kiinteistöön. Tilasta on myös käynti toiselle katujulkisivun pienistä parvekkeista. Sen kaide on luonnonkiveä, kuten julkisivupintakin ja parvekettä kannattelee betonilaatta. Parvekkeet ovat alkuperäisiä.

Tontin takaosassa sijaitsevat matalammat pihasiivet, joista toinen on kolmi- ja toinen nelikerroksinen. Siivet ovat kuitenkin saman korkuiset. Molemmat siivet ovat toimistokäytössä. Idän puoleinen, nelikerroksisen siipirakennuksen 1,5 ja 2 kerrokset on otettu asuinkäytöstä toimistokäyttöön vuoden 2005 peruskorjauksessa. Siiven päässä oleva 1930-luvulta peräisin oleva sivuporras on purettu ja muutettu kahden ylimmän kerroksen osalta työhuoneiksi. Tämä pihasiipi yhdistyy muuhun rakennukseen tasoeron vuoksi osittain pienen uuden portaan välityksellä. Portaan materiaalina on tumma mosaiikkibetonilaatta, jossa on musta kiviaines ja tummanharmaa täyteaine. Käsihoiteena on tummaksi maalattu teräsputki halkaisijaltaan 30 millimetriä.

7. kerroksen työhuoneessaan Sotatalouden 4.n päällikkö everstiluutnantti I. Pohjala 1942. Hedenström, SA-kuva.

Sama huone vuonna 2016. Ikkunatyyppi on muuttunut, mutta toimistohuoneet ovat tilahahmoltaan samanlaisia kuin 1940-luvulla.

6. kerroksen työhuoneessaan Sotatalouden 2.n päällikkö ins. everstiluutnantti Y. Arvela 1942 Hedenström, SA-kuva.

6. kerroksen työtiloissa on purettu toimistohuoneiden väliseiniä ja luotu avointa toimistotilaa. Ikkunat on uusittu vanhan mallin mukaan.

6. kerroksen kerrosaulan päähän on avattu henkilökunnan kahvitila. Kerrosaula on tilavampi kuin seitsemännessä kerroksessa.

4. kerroksessa hissien välinen tila on erotettu teräs-lasiseinäkein erilliseksi kerrosaulaksi.

Työhuoneen lattiassa on tammiparketti, katto on sileäksi rapattu ja maalattu.

Aulatilán alaslaskettu katto on tammiviilutettu ja rei'itettý. Lattiamateriaalina on tamminen sauvaparketti.

4. kerroksessa on neuvottelutila, jonka edessä on pieni aulaila.

4. kerroksen neuvotteluhuoneen ikkunat avautuvat kahteen suuntaan.

Sotatalouspäällikkö ins. eversti Bönellström 3. kerroksen työheissaan 1942. Sot. virk. E. Hedenström, Sa-arkisto.

3. kerroksen toimistohuoneiden väliseiniä on purettu suuren avotilan aikaansaamiseksi. Ikkunat on uusittu vanhan mallin mukaan. Ikkunan alle on asennettu IT- ja sähkökouru sekä patteri.

3. kerroksen kerrossaala palvelee osittain kahvihuoneena.

3. kerroksen lasiseinien reunustama käytävä.

3. kerroksen avointa työskentelytilaa.

Avotoimistotilaa itäisen pihasiiven 3. kerroksessa.

Porrashuoneen paikalle rakennettu työhuone itäisessä pihasiivessä.

Työhuone läntisen pihasiiven 2. kerroksessa. Ikkunat aukeavat viereisen tontin sisäpihalle.

Alkoholiliikkeen ravintolamyymälä kuvattuna vuonna 1934. HRM / Alkon kokoelma.

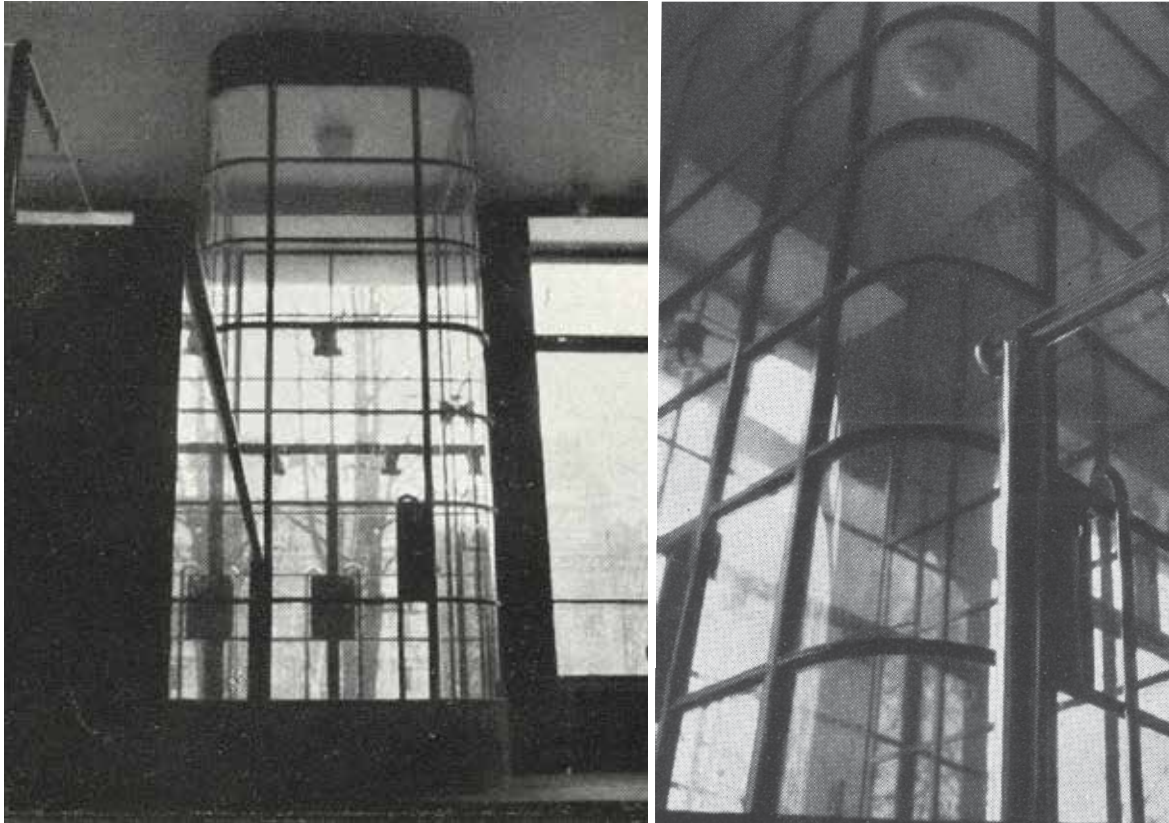
Ravintolamyymälän paikalla on nykyään Oikeusministeriön henkilöstöravintola Apollo. Katon alaslaskun keskellä näkyy tilassa säilynyt alkuperäinen kattoreliefi.

Ravintolasali on suuri yhtenäinen tila, jonka takana sijaitsee ravintolakeittiö. Salin takaosan sivulta aukeavat ikkunat sisäpihalle.

Henkilökuntaravintolan katossa on säilynyt alkuperäinen kattoreliefi.

Vastavalmistunut tuulikaappi. Tyylikäs, modernistinen tuulikaappi rakennettiin Alkon myymälän yhteyteen 1930-luvun alussa. Kuvat on julkaistu *Arkkitiehti*-lehdessä 2/1935.

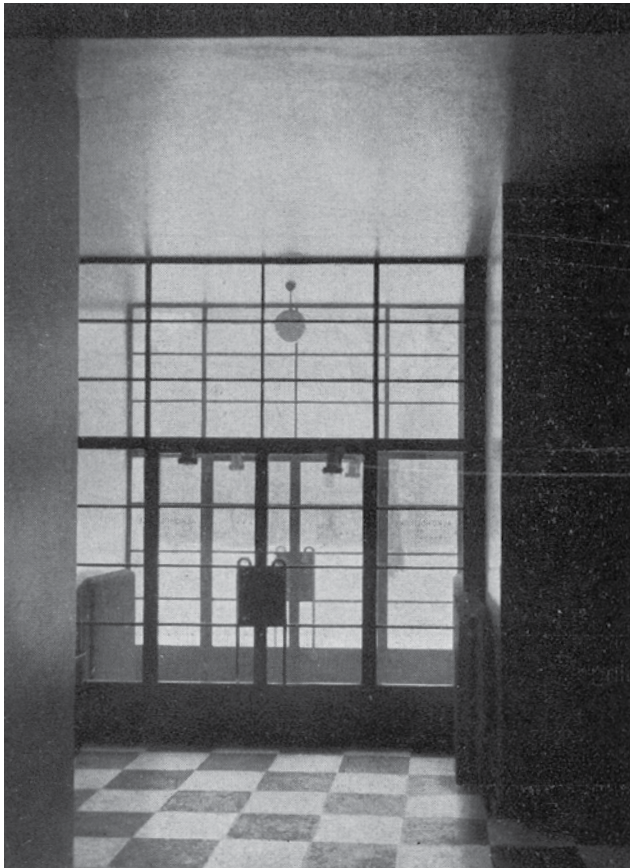
Henkilökuntaravintolaan johtava tuulikaappi on peräisin 1930-luvulta. Vanhan mallin mukaan uusittujen suurten tammipuuteisten ikkunoiden malli on samalta aikakaudelta. Tammiset, hieman särmistään pyöristetyt listat kiertävät tuulikaapin lasiruutuja, jotka lepäävät ohuiden, 25 mm leveiden teräsprofiilien varassa. Sisäovi on alkuperäinen, ulko-ovi on uusittu vanhan mallin mukaan.

Henkilökuntaruokalasta aukeaa 1930-luvulta peräisin olevia ikkunoita porttikäytävään.

Suuren ikkunan rakenne perustuu tammilistoin päällystetyille hoikille teräsprofileille kuten tuulikaappi. Ikkuna heloineen on säilynyt alkuperäisenä

Alkoholiliikkeen pääsisäänkäynti 1934. HRM / Alkon kokoelma.

Vanha pääsisäänkäynti on säilynyt Alkoholiliikkeen aikaista asua muistuttavassa asussa. Sisempi, tuulikaapin muodostanut lasiseinä ovineen on purettu.

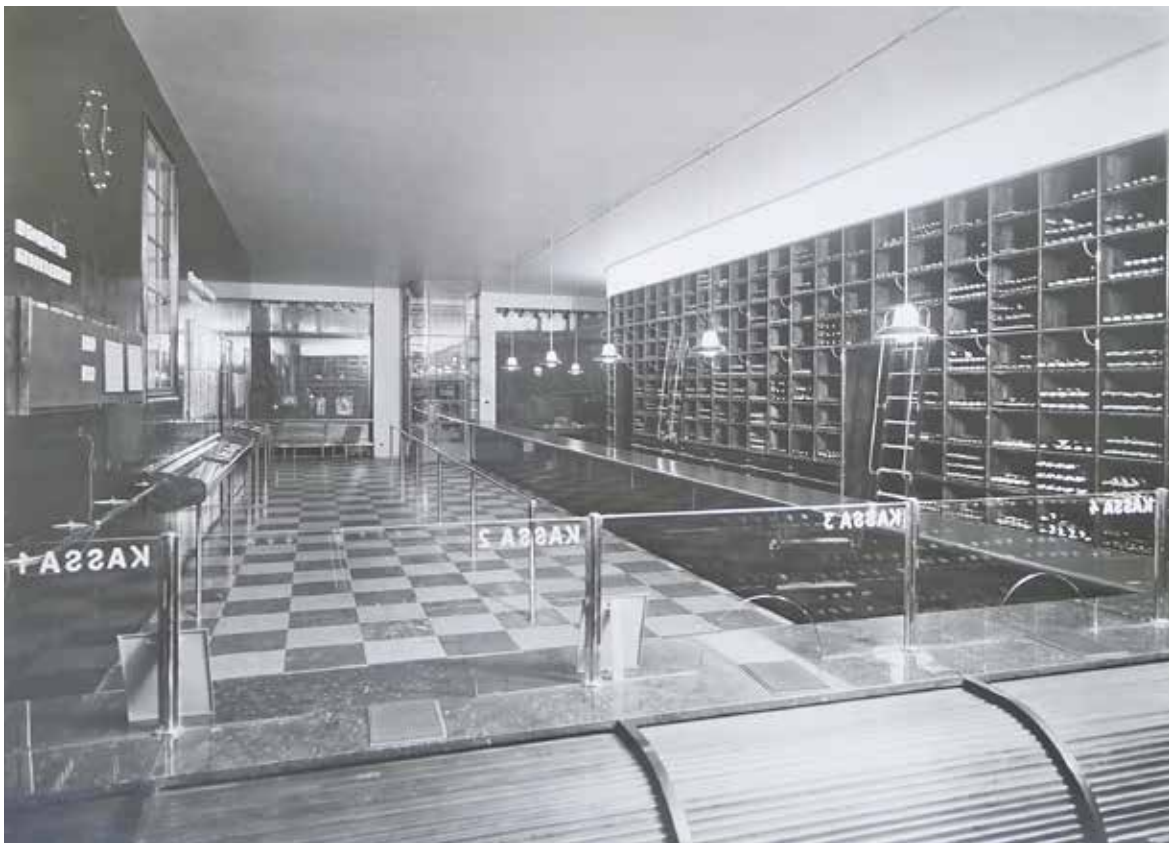
Sisäntuloaulasta aukeaa ikkuna porttikäytävään. Sen puu-
listoilla reunustettu metallirakenne on samanlainen kuin
ruokasalin tuulikaapissa.

Alkoholiliikkeen vähittäismyymälä 1934. HRM / Alkon kokoelma.

Ensimmäisen kerroksen sisääntuloaulaa on jaettu lasiseinillä kulunvalvonnan vuoksi. Sisäänkäynti on alkuperäisellä paikallaan, mutta vanha tuulikaappi ei ole säilynyt kuten henkilökuntaravintolassa. Tilaan rakennettu valvomo sekä väliseinät ovat muutaneet tilahahmoa huomattavasti.

Alkoholiliikkeen vähittäismyymälä 1934. HRM / Alkon kokoelma.

Pääporrashuone

1930-luvulta peräisin oleva tilahahmoltaan alkuperäisenä säilynyt pääporras on U-porras, jonka lepotasanne on kaareva – itse porrassyöksyt ovat pääosin suorat. Porrassyöksyjen keskellä olevassa tilassa on hissikuilu, joka on erotettu porrashuoneesta alkuperäisellä tai sen kaltaisella teräsverkkoseinällä. Teräsverkkoa kannattelevat erittäin hoikat pystyteräslistat ja siinä on noin 180 mm korkea umpinainen jalkasuoja. Porrasmateriaali on 1930-luvun mosaiikkibetoni, jossa on harmaa täytemassa ja musta-valkoinen kiviaines. Lattialista on seinään maalattu ja musta. Ulkoseinät ja katot ovat alkuperäiset. Seinät on rapattu ja maalattu kellertävällä vaalealla sävyllä. Kattopinnat on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Porrashuoneen korkeat, kapeat ikkunat on sijoitettu samaan tasoon. Kussakin kerroksessa on kolme vierekkäistä ikkunaa. Ikkuna-aukon

alapinta on noin 40 senttimetrin korkeudella portaan välitasanteesta. Ikkunoilla ei ole erillistä ikkunapenkkiä, aukon alapinta on maalattu kiiltävän valkoiseksi. Ikkunat ovat puiset ja sisään-sisään aukeavat. Yksi ikkuna on jaettu kolmeen päällekkäiseen osaan, joista alin on kaksijakoinen, keskimäinen, korkein osa kymmenjakoinen ja ylimmässä ikkunassa ei ole ruutujakoa. Kolmannen ja neljännen kerroksen välissä on alkuperäiset ikkunat, joissa on pitkäsavut ja ikkunoiden alimmat ruudut ovat avautuvat tuuletusikkunat. Kyseiset ikkunapuitteet ovat profiloidut ja niissä on alkuperäinen heloitus.

Käsijohde on alkuperäisen mallinen, mustaksi maalattu puinen tanko, joka on halkaisijaltaan 45 millimetriä. Se on kiinnitetty metallisella holkikiinnityksellä seinään. Alemmissa kerroksissa kerrosta-santeella, omassa syvennyksessään on 1930-luvulta peräisin oleva ripapatteri. Kerrokseen johtavat uudet teräs-lasiovet.

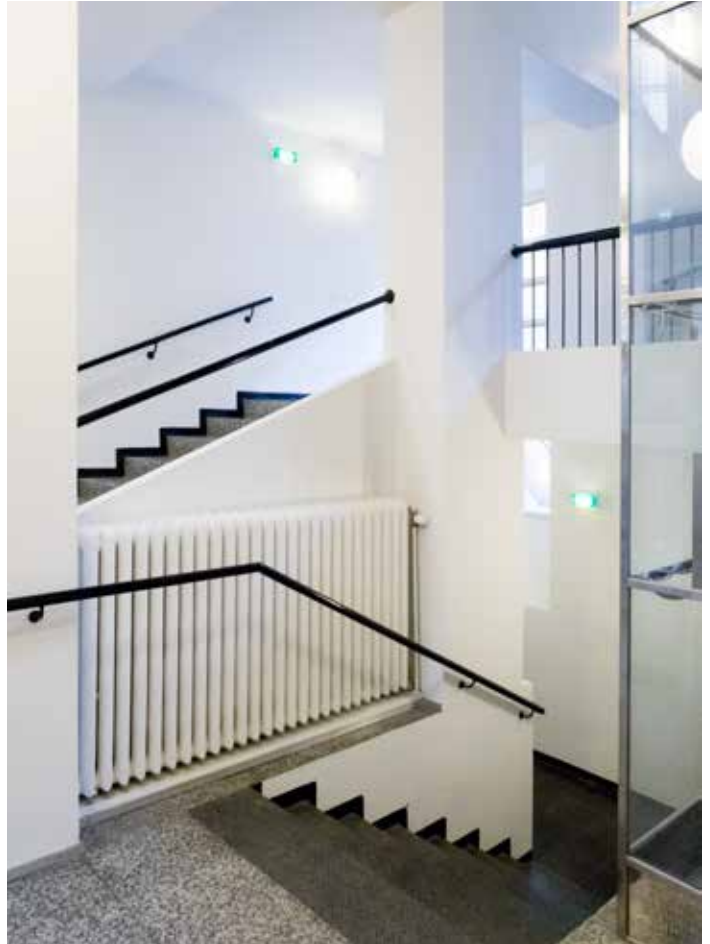
Pääporrashuoneen hissi on peräisin vuodelta 1934. Ensimmäisen kerroksen osalta hissikuilun etuosaa on edustava, teräs-lasiraken-teinen rakenne. Ylemmissä kerroksissa kuilu on kokonaisuudessaan teräsverkkoa.

Pääporrashuone ja hissi kuvattuna vuonna 1934. Aulassa, kuten muuallakin rakennuksessa käytettiin värjättyjä seinissä ja lattioissa yleisön orientoitumisen helpottamiseksi. Lattia oli suuriruutuinen. Kuva julkaistiin *Arkkitehti*-lehdessä 2/1935.

Pääporrashuoneen portaat ovat mosaiikkibetonia ja hissikuilu on erotettu muusta huonetilasta teräsverkolla.

Kellarikerrokseen johtaa uusi, vuonna 2005 rakennettu porras.

Hissin veräjäovi on uusittu umpinaiseksi liukuoveksi vuonna 2005. Hissin alkuperäiset sisäpinnat ovat viilutettua, tummaksi petsattua puupintaa, joka koostuu kentistä. Osa kenttien puupinnoista on asennettu pystyyn, osa diagonaaliin.

Pihasiipi – porrashuone

1910-luvulta peräisin oleva alkuperäisenä säilynyt sivuporras on kapea U-porras, jolla on kaarevat välitasanteet. Porras ulottuu kellarista kolmanteen kerrokseen ja nousee siitä pihasiiven katolle. Ylin porrassyöksy kääntyy kierreportaaksi ilman välitasannetta ja portaasta on käynti katolle/ullakolle. Kerrostasanteilla on maalattu betonilattia, portaan osalta vanha betonipinta on hiottu esille. Jalkalista on seinään maalattu, musta 80 mmillimetriä korkea nauha. Porrashuoneen seinät ovat rapatut ja maalatut. Kattopinnot on rapattu ja maalattu. Kerrostasanteilla katossa on pieni uusi alaslasku, joka on levytetty ja maalattu. Porrashuoneen alkuperäiset ikkunat ovat portaan puolella neljä vierekkäistä kapeaa puuikkunaa, jotka ovat sisään-sisään aukeavat. Korkeat ikkunat koostuvat kahdesta päällekkäisestä ikkunasta, joiden kum-

mankin ulkoikkunapoka on jaettu yhdeksään osaan. Ikkunoissa on alkuperäiset helat. Ikkunoiden väleihin on sijoitettu ikkunoiden korkuiset, puolipyöreät sileät pilasterit. Ikkunapenkki on rapattu ja kiiltävällä maalilla maalattu. Myös kullakin kerrostasanteella on ikkuna, joten porrashuone saa valoa kahdesta suunnasta. Nämä ikkunat on jaettu neljään osaan, ja ylimmissä ikkunoissa on kaksi ruutua.

Kerrostasanteilta johtavat uudet teräs-lasiovet kerroksiin. Oven vieressä on kiinteä teräs-lasiseinä. Portaankaidet on alkuperäinen. Siinä on puinen, profiloitu käsijohde, joka on mitoitetaan 45 x 60 millimetriä. Se on maalattu mustalla kiiltävällä maalilla. Kaidetta kannattavat hoikat teräspinnat, mitoitetaan 17 x 17 millimetriä, jotka on vaakatuettu 17 x 7 millimetrin U-profililla. Pinnosten väleissä on pyöreät koristeaiheet, jotka on tehty 5 millimetrin lattate-räksestä. Pinnat kiinnittyvät suoraan betoniin.

Pihojen poikki kulkevan pihasiiven 1910-luvulta peräisin oleva porrashuone on edustava, joskin pääporrasta pienempi. Aiemmin maalatut porrasspinnat on hiottu alkuperäiselle betonipinnalle.

Pieniruutuisten puuikkunoiden väleihin on sijoitettu ikkunoiden korkuiset, puolipyöreät sileät pilasterit.

Porrashuoneen ikkunoissa on säilynyt alkuperäiset heloitukset.

Portaan kaide koostuu siroista pinnoista, jotka on sidottu yhteen lattate-räksin. Puinen käsijohde on puinen ja mustaksi maalattu. Porrashuone on säilynyt alkuperäisenä.

Ylimmän kerroksen ikkunat ovat muita matalammat.

Itäisen pihasiiven päässä sijaitseva, 1930-luvulta peräisin oleva porrashuone on myöhemmin katkaistu siten, että kaksi ylintä kerrosta on muutettu työhuoneiksi. Muutos näkyy myös julkisivussa, sillä porrashuoneen korkea ikkuna on muutoksen johdosta puoliksi muurattu umpeen.

Pohjakerros – henkilökuntaravintola

Pohjakerroksen länsiosassa sijaitsee rakennuksen Apollo-niminen henkilöstöravintola keittiöineen. Länsiosassa oli alun perin Apollon teatterisalit ja 1930-luvulla alkoholiliikkeen ravintolamyyni. Tilahahmo on moneen kertaan muutettu, mutta kadun puolella on säilynyt 1930-luvun osia ja kattokoriste Apollon talon ajoilta. Muuten kaikki pinnat ovat uudet. Suoraan kadulta sekä porttikäytävästä on käynti suureen ruokasaliin, joka ulottuu rakennuksen sisäosaan niin, että se saa valoa myös sisäpihan puolelta. Kadun puolella tila avautuu kadulle suurten näyteikkunamaisten ikkunoiden välityksellä. Salin takana sijaitsevat valmistuskeittiö ja sen aputilat. Ruokasalin lattia on harmaan sävyistä linomattoa. Puiset jalkalastat ovat suorat ja mustaksi maalatut ja korkeudeltaan 60 millimetriä. Seinäpinnat on rapattu ja maalattu valkoisiksi. Tilassa ei ole kattolistoja. Ruokailutilan katossa on kookas alaslasku, joka on osin levytetty ja maalattu, osin metallissäleikköä. Alaslaskun syvin osa (noin 800 millimetriä syvyydeltään), sijoittuu tilan keskelle. Tilan reunoilla on matalampi asennuskatto. Alaslaskun keskelle on jätetty aukko, josta näkyy tilan alkuperäinen kipsinen kattokoriste. Neliömuotoisessa reliefissä on esitetty neljä tanssivaa hahmoa köynnösten muodostaman aiheen ympärillä. Tilaan on rakennettu länsiseinälle kiinteä, pitkä penkki sekä salin takaosaan tarjoilulinjastot.

Suuret katujulkisivun kiinteät puiset ikkunat ovat uudet ja noudattelevat 1930-luvun mallia. Ikkunat ovat nelijakoiset: alla on suuri ikkunakenttä ja yllä kolmijakoinen yläikkuna (jonka paikalla oli alun perin pieniruutuinen tuuletusikkuna). Ikkunoiden edessä on matalat patterit, jotka on peitetty uudella puurituläpenkillä. Porttikäytävään on 1930-luvulla avattu kaksi metallirakenteista ikkunaa. Ne ovat säilyneet alkuperäisinä. Kyseisissä ikkunoissa on käytetty ohutta profiilia, pystyrimojen leveys on 22 millimetriä ja vaakarautojen 4 millimetriä. Ikkunaruutuja kehystää siro pyörästetty tamminen profiili. Saranat ja pitkäsalvat ovat alkuperäiset. Ikkunat ovat eri kokoisia: 5 x 4 ruutua ja 4 x 2 ruutua. Suuremman ikkunan alla on betoninen ja valkoiseksi maalattu ulkoneva ikkunapenkki. Salin taka-osassa, sisäpihan puolella sijaitsevat kolmijakoiset puuikkunat ovat keskenään eri ikäisiä. Yläosastaan kaareva ikkuna on kolmipuitteinen, ylin osa on suurin ja se on jaettu kolmeen vaakasuun-

taiseen kenttään, joista ylin on jaettu vielä kahteen ruutuun. Alimmat kaksi puitetta ovat pienet tuuletusikkunat.

Kadulta tilaan saavutaan 1930-luvulta peräisin olevan metalli-lasirakenteisen tuulikaapin läpi. Se on suorakaiteen muotoinen ja pitkänomainen. Tuulikaapin salin puoleiset kulmat on pyörästetty ja sen seinät koostuvat lasiruuduista. Rakenne on sama kuin tilan 1930-luvun ikkunoissa. Tammiset, hieman pyörästetyt listat kiertävät lasiruutuja, jotka lepäävät ohuiden, 25 millimetriä leveiden teräsprofiilien varassa. Alin osa on umpinainen ja sen korkeus 430 millimetriä. Sisäovi on alkuperäinen, molempien ovien kromattua terästä olevat putkivetimet on uusittu, samoin helat. Ulko-ovi on uusittu 1930-luvun mallin mukaan. Tuulikaapissa on pieni patteri (1970/1980-luvulta). Lattiamateriaali on harmaata muovimattoa.

Porttikäytävään johtaa pieni tuulikaappi; sisempi ovi on vanhempi (1970- tai 1980-luvulta), se on yksilehtinen ja siinä on kaksi sivuikkunaa. Ulompi ovi on uusittu, kuten tuulikaapin ulko-ovi. Siinä on yksilehtinen ovi ja sivuikkuna.

Pohjakerros – pääsisäänkäynnin aulatila

Rakennuksen pääsisäänkäynti laajennettiin julkisivuun saakka jo vuonna 1916, nykyinen tilahahmo on kuitenkin pääasiassa 1930-luvulta. 1930-luvun mallin mukaan uusitusta ulko-ovesta saavutaan pieneen aulatilaan, josta on edelleen käynti sivuhissin vierestä porrasaulaan. Alkuperäisen pääsisäänkäynnin sisempi teräs-lasiovi ympäröivine seinineen on purettu, joten tilassa ei ole tuulikaappia. Tilan lattiat ovat suuria, sivumitaltaan noin 900 millimetriä pitkiä mosaiikkibetonilaattoja mustalla ja valkoisella kiviaineella sekä harmaalla täytemassalla. Laattojen väleissä on ohuet metallilistat. Pääsisäänkäynnin edessä on mattosyvennys. Jalkalista on metallinen, noin 60 millimetriä korkea suora lista. Seinät ovat rakennuksen harvoja alkuperäisiä seiniä, ne ovat rapatut ja valkoiseksi maalatut. Katto on osin alkuperistä rapattua ja maalattua kattoä, osin alaslaskettu ja sen pinta levytetty ja maalattu vaaleaksi.

Aulan ikkunat antavat porttikäytävään, toinen niistä on samantyyppinen kuin vastapäinen 4 x 2 -ruutuinen 1930-luvun ikkuna ravintolasalissa. Toinen ikkunoista on kaksilasinen metalli-ikkuna, jonka ulompi lasi on kahteen osaan jaettu puu-metallipuitteinen lasi ja sisempi myöhempi turvalasi.

Aulatilaa ja porrashuoneen väliin on inventointi-hetkellä rakenteilla metallirakenteinen sulkuovi/turvaovi. Sen yllä ja sivuilla on vanha lasiseinä-kenne. Ovirakenteen viereisellä seinällä on jäljellä alkuajoilta ripapatteri.

Pohjakerros – porrasaula

Sisäänkäynnin aulatilasta saavutaan rakennuksen pääporrashuoneen aulatalaan, joka tilahahmoltaan on peräisin 1930-luvulta. Porras alkaa lyhyellä suoralla porrasvarrella, jonka päätteenä on pieni välitasanne. Sisäpihalle antaa välitasanteelta metallirakenteinen, kymmenosainen uusi ikkuna, joka on yksilasinen. Siinä on tammiset lasilistat. Porrastasanteelta käännetään pohjamuodoltaan puolikaaren malliseen porrashuoneeseen.

Porrasaulasta on käynti rakennuksen molempiin hisseihin, jotka sijaitsevat vastakkain. Suoran porrashuoneeseen johtavan portaan ja 1930-luvulta peräisin olevan hissin välissä on uusi, kellariin johtava porrassyöksy vuodelta 2005. Tilan lattia koostuu mosaiikkibetonilaatoista, kuten vanhassa sisäänkäyntiaulassa. Jalkalistat ovat kerroksen tasossa metalliset ja portaassa seinään maalattu, musta nauha, kuten ylempänä porrashuoneessa. Suoran porrashuoneen vierellä on syvennyksessä vanha ripapatteri.

Lähimpänä porrasta sijaitsee Koneen vuonna 1934 valmistama hissi, joka ylemmissä kerroksissa kulkee porrassyöksyjen välissä. Hissin ulkokuorta on uusittu vuonna 2005. Veräjäovi on uusittu umpinaiseksi liukuoveksi. Hissi on sisäpuolella alkuperäisessä asussaan. Sisäpinnat ovat viilutetut, tummaksi petsattua puuta, ja viilutetut puupinnat on asennettu kentittäin, osa pystyyn, osa diagonaaliin. Kattopinta on intarsiamaisesti jaettu kenttiin. Keskellä on vanhan tyylin mukainen plafondivalaisin opaaliakryylistä. Hissin kolmella seinällä on umpipuulistalla kehystetty uusittu yhtenäinen peili. Hissin uusi metallinen jalkalista on 110 millimetriä korkea ja 13 millimetriä syvä. Lattiassa on harmaa kolikkomatto. Hissikuilun siro ja läpinäkyvä lasi-teräsrakenteinen alaosa on peräisin 1930-luvulta, samoin kuilun ovi. Pääportaan vastapäätä oli jo alun perin 1910-luvulla hissi. Kyseinen hissi on uusittu 2004.

Pohjakerros – nykyinen vierailijoiden sisäänkäyntiaula

Itäosassa oli alun perin Apollon ravintolasali ja 1930-luvulla alkoholiliikkeen vähittäismyymälä. Tilahahmo on moneen kertaan muutettu ja kaikki pinnat on uusittu. Nykyinen vierailijoiden sisäänkäynti tapahtuu suoraan kadulta vastaavasta kohdasta kuin henkilöstöruokalan sisäänkäynti. Toisin kuin ruokasalissa, tässä tilassa 1930-luvun lasiteräsrakenteinen tuulikaappi ei ole säilynyt, vaan sen paikalla on uusi, teräs-lasirakenteinen tuulikaappi. Uuden tuulikaapin yläpuoliset, metallirakenteiset ikkunat ovat vanhat. Ulko-ovi on uusittu 1930-luvun mallin mukaan kuten ruokasalin sisäänkäynnissä.

Tilaan on rakennettu useita lasiseiniä kulunvalvonnan vuoksi ja vierailijoiden sisäänkäyntiä vastapäätä on sijoitettu uusi valvomotila, jonka yhteydessä on vastaanottotiski. Aulan lattiamateriaali on musta, sivumitaltaan 400 mm, kivilaatta ja tilan jalkalista on metallinen kuten porrassaulassa. Aulassa on uusi, tammiviilutettu alaslaskettu katto, jonka levyjen väleihin on tehty tekniikka- ja valaisinasennukset. Suuret ikkunat ovat samanlaiset kuin ruokalan puolella, mutta niiden edessä oleiva pattereita ei ole koteloitu. Ikkunan alla on betoniset, maalatut ja rapatut ikkunapenkit. Tilan ovet ovat uusia.

Pohjakerros – neuvottelu- ja toimistotilat

Aulasta on käynti itäsiipeen sijoitettuun neuvottelutilaan ja sen viereen järjestettyihin toimistotiloihin. Tiloja toisistaan erottava seinä on uusi tulkinta 1930-luvun teräs-lasirakenteisesta seinästä. Myös tämän seinän yksityiskohdissa on käytetty tammilistoja. Tiloihin vievä käytävä on sijoitettu lähemmäs siiven toista laitaa, jolloin neuvottelutilalle on saatu järjestettyä enemmän tilaa. Käytävän toisella, kapeammalla puolella on postitushuone ja aputiloja. Käytävän lattiamateriaalina on punainen linomatto ja lattiaa on harmaa, suora lista. Neuvotteluhuoneessa on tammiparketti ja tamminen suora jalkalista. Käytävän ja neuvottelutilan välinen seinä on teräs-lasirakenteinen. Siinä on liukuovet ja yläikkunat. Lasikenttiä kiertävät uritetut tammilistat. Sisäpihan vastainen kiviseinä on rapattu ja maalattu. Katto on molemmissa tiloissa alaslaskettu kuten aulassa. Neuvottelutilan uusitut ikkunat

Kellarikerroksen länsiosassa on neuvottelutiloja, joiden keskellä erottuvat alkuperäiset pilarit. Niiden ympärille on tehty valu siten, että pilarien poikkileikkaus on nyt pyöreä. Pilarit kannattelevat konsolipalkkeja. Pilarit ja konsolit ovat paikallavalettuja. Kerroskorkeuden kasvattamiseksi kellarissa on louhittu vuoden 2005 korjaustöiden yhteydessä.

Kellarikerroksen itäosassa on suuri arkistohuone.

aukeavat sisäpihalle. Ne ovat holvatut, yläosastaan kaarevat yhdeksänjakoiset, sisään-sisään aukeavat puiset ikkunat. Niillä ei ole ikkunapenkkiä vaan maalattu syvennys. Ikkunoiden alle on sijoitettu laakapattereita sekä kouru it-kaapeloinneille.

Kellari

Kellarin julkisin tila on kerrokseen vuoden 2005 peruskorjauksessa järjestetty neuvottelukeskus, joka käsittää yhden käytävän varrella neljä eri kokoista neuvotteluhuonetta. Muualla kellarikerroksessa on arkisto-, varasto- ja kuntosalitilaa sekä teknisiä tiloja. Kerroskorkeuden kasvattamiseksi tilaa on louhittu vuoden 2005 korjaustöissä suuremmaksi. Kellarikerroksen etu- ja takaosan tasoero on ratkaistu käytävässä luiskalla, joka laskee rakennuksen takaosaa kohti.

Neuvottelutilojen keskellä erottuvat alkuperäiset pilarit, joiden ympärille on tehty valu niin,

että pilarien poikkileikkaus on nyt pyöreä. Pilarit kannattelevat konsolipalkkia. Pilarit ja konsolit ovat paikallavaletut ja ne on slammattu ja maalattu. Lattiamateriaali on tumma, limittäin ladottu kivilaattalattia käytävällä ja neuvotteluhuoneessa tammilankku. Jalkalista on saman tyyppinen suorast-lista kuin ensimmäisen kerroksen aulassa. Seinäpinnat ovat maalatut ja rapatut. Suuressa neuvotteluhuoneessa on lisäksi tammiviilutettu taittoseinä, jolla tilat voi jakaa. Katto on alaslaskettu teräsrtilä, jonka yläpuolella on loisteputkivalaisimet sekä tekniikka-asennukset. Neuvotteluhuoneissa alakatto katkeaa konsolipalkkien kodalla. Neuvotteluhuoneisiin johtavat tammiviilutetut kaksilehtiset laakaovet ja sekundäärisiin tiloihin puolestaan maalatut laakaovet. Kellarin palo-ovet ovat kaksilehtiset terästai teräs-lasiovet. Kerroksen värimaailma poikkeaa muualla rakennuksessa käytetyistä neutraaleista harmaan sävyistä: käytävän seinät on maalattu osin tiilen punaiseksi.

6.2

Ulkotilat

Katujulkisivu

Rakennuksen yleishahmo on säilynyt hyvin, joskin eri rakennusvaiheet ovat muuttaneet rakennuksen ulkoasua sekä katujulkisivun että pihajulkisivujen osalta.

Rakennus sijoittuu korttelirakenteessa kahden rakennuksen väliin, joten sen ulkohahmo välittyy Esplanadin suuntaan lähinnä neliömäisen julkisivupinnan osalta. Katujulkisivussa erottuu kuusi kerrosta, lisäksi ylin sisäänvedetty kerros näkyy kadulle vain osittain. Myöhemmin lisätty ilmanvaihtokonehuone erottuu omana massanaan katolta. Suuri harmaagraniittinen julkisivupinta hahmottuu yhtenäisenä pintana, mutta katutasossa on käytetty suuria ikkunoita ja lasipintoja siten, että rakennus vaikuttaa seisovan graniittisten pilareiden varassa.

Rakennuksen sokkeli, kuten muukin julkisivu on harmaata graniittia. Sokkeli on hyvin matala, kadun pinnasta noin 250-400 millimetriä ja katutaso ikkunoiden alapuoliset graniittilaatat on yläosastaan viistetty ikkunapellin omaisesti. Julkisivumateriaalina on sokkelin tavoin harmaata melko sileää graniittia. Julkisivuvaikutelma on hyvin yksiaineinen ja julkisivupinta on tasainen. Julkisivukoristelut on hakattu vain kiven pintaan, voimakasta syvyysvaikutelmaa ei synny. Sileämmillä kivipinnoilla on luotu neljä vertikaalista nauhaa, joilla on jaettu julkisivu kolmeen kenttään. Lisäksi kapeampi sileä nauha toimii kerroslistana neljännen ja viidennen kerroksen välissä. 1930-luvulla rakennetun korotusosan julkisivupinta on samaa harmaata graniittia, mutta kauttaaltaan sileämpiaista kivilaattaa.

Julkisivusommittelu on symmetrinen, mikä antaa rakennukselle rauhallisen, lähes totisen ilmeen. Symmetristä sommittelua korostavat rakennuksen sivusisäänkäyntien ylle sijoitetut parvekkeet, jotka ovat ainoa julkisivupinnasta voimakkaasti ulkoneva elementti. Parvekkeiden graniittiset kaiteet on koristeltu hillitysti ja parvekkeita kantavat graniittiset konsolit. Parvekkeiden laattojen alapinnassa on yksinkertainen, geometrinen kuviointi. Parvekkeiden tasalle, julkisivun keskilinjaan on sijoitettu seinäpinnasta hieman ulkoneva

jalusta, jolle ”Viinityttö” –veistos oli sijoitettu Alkon ollessa rakennuksen käyttäjänä 1930-luvun loppupuoliskolla. Toisen ja kolmannen kerroksen ikkunoita kehystävät sileämmillä, profiloiduilla kivilaatoilla sommitellut kaarihaiheet. Veistosmaisimmat koristeet ovat viidennen kerroksen ikkunoiden yläpuolelle sijoitetut kranssiaiheet, jotka ulkonevat hieman julkisivupinnasta. Samantyyppiset kranssit sijaitsivat aiemmin kolmannen kerroksen kapeiden ikkunoiden yläpuolella, kunnes ikkunoita laajennettiin 1930-luvun muutostyössä ylöspäin.¹

Ikkunoiden ruutujako on säilynyt alkuperäisen tyyppisenä. Ikkunoiden pystypuitteilla on pyritty vahvistamaan julkisivun vertikaalisuutta: ne on sijoitettu pääosin keskenään samaan linjaan ja pystypuitteet ovat vaakapuitteita leveämmät. Kolmannen kerroksen ikkunoissa on koristeellinen vino-puite ikkunan keskellä. Katutasolle ominaiset suuret ikkunapinnat ovat säilyneet julkisivun sivuilla alkuperäisen kaltaisena; nykyiset suuret tammipuitteiset katutaso ikkunat on uusittu 1930-luvun mallin mukaan. (Kolmijakoisen yläikkunan paikalla oli alun perin pieniruutuinen tuuletusikkuna). Niissä on pienet, sirot pellitykset. Sisäänkäynnit on uusittu 1930-luvun mallin mukaan. Teräsportilla suljettu porttikäytävä sijoittuu keskiakselin oikealle puolelle. Julkisivussa on alkuperäisiä, pieniä raitisilmaritiloita. Kupariset nelikulmaiset syöksytorvet kulkevat julkisivun sivuilla ja ne on vedetty sisään julkisivun tasoon ensimmäisen kerroksen osalta.

¹ SA-kuva 40456, kuvattu 1.8.1941.

Harmaasta graniitista toteutettu pääjulkisivu Eteläesplanadille päin on säilynyt pitkälti 1930-luvun asussa.

Rakennuksen julkisivupinta on hyvin tasainen ja se on jaettu kentiin kerroslistoilla ja vertikaalinauhoilla. Korotusosan julkisivupinta on kauttaaltaan sileää graniittia.

Julkisivun symmetristä sommittelua korostavat rakennuksen sisäisääntäytien ylle sijoitetut parvekkeet, jotka ovat ainoa julkisivupinnasta voimakkaasti ulkoneva elementti.

Parvekkeiden alle on muotoiltu suoralinjaiset konsolaiheet ja parvekkeiden alapinnoissa on yksinkertaisia geometrisiä koristeita.

Parvekkeet merkkavat sisusäänkäyntejä. Vertikaalisuutta on parvekkeessakin korostettu sijoittamalla parvekkeen kaiteen pysty-suuntainen koristeaihe linjaan konsolien kanssa. Ovet ja ikkunat on uusittu 1930-luvun mallin mukaisesti.

Julkisivun keskiakselilla on julkisivupinnasta ulkoneva jalusta, jolle Alkoholi liikkeen aikana oli asetettu "Viinityttö" veistos.

Rakennuksen katujulkisivun materiaalina on harmaa graniitti ja julkisivupinta on hyvin tasainen. Julkisivusomittelussa on korostettu vertikaalilinja.

Alkoholiliikkeen ravintolamyymälä toimi Apollon talossa 1934–1952. Kuvassa "Viinityttö" paikallaan. HRM/Alkon kokoelma.

Katutason ikkunat ovat säilyneet pääosin Alkoholiliikkeen aikaisessa asussa, joskin ikkunoita on myöhemmin uusittu vanhan mallin mukaan.

7. kerroksen kattoterassilla Sotatalouden 4.n henkilökunta 1.9.1942. Hedenstöm, SA-kuva.

Rakennuksen kattoterassilta aukevat näkymät yli Esplanadin. Ylimmän kerroksen ikkunat on uusittu 1980-luvulla.

Yleistä, sisäpihat

Sokkeli on sileää betonivalua, joka ulkonee julkisivupinnasta noin 300 millimetriä. Se on maalattu ruskeanharmaalla sävyllä. Julkisivupinta on sileää rappausta, joka on maalattu vaaleankeltaiseksi. Ikkuna- ja ovisyvennykset on rapattu kuten seinäpinta. Seinäpintaan on kiinnitetty uusia valaisimia ensimmäisen kerroksen ikkunoiden yläpuolelle. Teräksiset syöksytorvet ovat poikkileikkaukseltaan pyöreitä ja ruskeaksi maalattuja. Kadunpuoleisen rakennussiiven korotusosan (kaksi ylintä kerrosta) ikkunat ovat syvemmällä julkisivupinnasta kuin muut ikkunat.

Kaikki ikkunapuitteet on maalattu samalla, tummanharmaalla sävyllä. Rakennuksen katto on harmaa peltikatto. Räystäässä on peltinen, suorakulmainen jalkaränni.

Ensimmäinen sisäpiha

Ensimmäinen sisäpiha jää kahden pitkän pihasiiven ja niitä yhdistävän matalamman pihasiiven väliin. Seitsemänkerroksinen kadun puoleinen, U-kirjaimen muotoinen rakennuksen päämassa madaltuu kolmikerroksiseksi sisäpihan puolivälissä. Rakennuksen pääporras näkyy puolipyöreänä massana julkisivun keskiakselilla. Pääportaan kohdalla

pihatasossa on huolto-ovi, joka on laudoitettu teräsovi. Se on maalattu samalla tumman harmaalla sävyllä kuin ikkunankarmit. Porrashuoneen molemmin puolin 2. – 5. kerroksessa on sisäänvedetyt 1910-luvulta peräisin olevat parvekkeet, joiden kaiteissa on vanhat yläosastaan pyörityt sirot pinnat. Käsijohde on leveämpää teräsputkea, joka on maalattu harmaaksi. Etuosastaan kaartuvia parvekelaattoja reunustavat sadevesirännit, jotka inventointihetkellä ovat maalaamattomat. Parvekkeiden ovet ovat erittäin kapeat ikkunalliset puuovet ja niiden yllä on uudet valaisimet. Pihatasossa, porrashuoneen vieressä on lisäksi vino kattoikkuna, jonka avulla on järjestetty valoa kellarikerrokseen.

Sisäpihalle aukeavat ikkunat ovat eri tyyppisiä kuin katujulkisivun ikkunat. Ikkunatyyppejä on useita erilaisia, mutta lukuunottamatta ensimmäistä kerrosta, käytetyt ikkunatyypit ovat molemmin puolin pihaa symmetriset. Pääportaassa on korkeat ikkunat, jotka on kuvattu tarkemmin pääportaan inventoinnin yhteydessä. Ensimmäisessä kerroksessa on korkeat, yläosastaan kaartuvat ikkunat. Läntisessä pihasiivessä ikkunoiden alaosassa on kaksi vierekkäistä ruutua, joiden yllä yksi suuri, hoi-killä pintaan kiinnitetyillä puitteilla jaettu ikkuna. Itäisessä siivessä saman malliset ikkunat on jaettu puitteilla yhdeksään osaan siten, että ikkunan ala- osassa on kolme korkeampaa ikkunaruutua. Toisen

Kulku sisäpihalle tapahtuu porttikäytävän kautta. Käytävälle aukeaa muutama 1930-luvulta peräisin oleva ikkuna aula- ja ruokasalitiloista sekä näitä yhdistävä oviyhteys.

kerroksen ikkunat ovat nelipuitteiset ikkunat, jotka on edelleen jaettu pienempiin ruutuihin hoikilla, ikkunapintaan kiinnitetyillä puitteilla. Näin ikkunan ala- ja yläreunaan on muodostettu neljä vierekkäistä ikkunaruutua ja ikkunan keskiosaan jää kaksi. Ylemmissä kerroksissa ikkunat muistuttavat tätä tyyppiä, mutta ovat matalammat ja ruutujako on tehty vain ikkunan yläosaan. Viidennessä kerroksessa on samankokoiset, joskin yksinkertaisemmat, kaksipuitteiset ikkunat. Kuudennessa ja seitsemännessä kerroksessa on hieman matalammat, neliömäiset kaksipuitteiset ikkunat.

Taaempi sisäpiha

Taaempi sisäpiha sijoittuu pihasiipien väliin ja niitä yhdistävän pihasiiven taakse. Kaikki rakennusmassat ovat yhtä korkeita, mutta itäiseen pihasiipeen on sovitettu neljä kerrosta, siinä missä läntisessä on kolme. Takaosastaan sisäpiha rajoittuu viereisen talon korkeaan palomuriin sekä punatiilestä puhtaaksimuurattuun, noin kolme metriä korkeaan aitaan. Tiilimuuri on alaosastaan maalattu tummanpunaiseksi. Palomuurin tiilimuuraus on vanhempi kuin aidan. Palomuurissa on umpeenmuurattu ovi, jonka katos on edelleen paikoillaan. Aidan edessä on pellitetty, noin kaksi metriä korkea ilmanvaihtohormi.

Läntisen pihasiiven kolmannessa kerroksessa on parveke, joka on rapattu ja maalattu kuten julkisivu. Parvekelaatan reunaa kiertää metallinen saderänni. Parvekkeen metallinen kaide suorine pinnoineen on hyvin siro. Pihasiiven ali kulkevan porttikäytävän yllä on kaksi samantyyppistä, joskin kapeampaa parveketta.

Pihan poikki kulkevan rakennussiiven porras-huoneen sisäänkäynti on laudoitettu teräsovi. Sen yläpuolella on pieni teräs-lasirakenteinen katos, jolta johtaa oma, hoikka syöksytorni pihatasaalle. Samanlainen katos on läpikäytävän itäpuolella sijaitsevalla huolto-ovella. Siiven ali kulkee kaksi läpikäytävää, joista läntinen toimii jätekatoksena ja se on takaosastaan erotettu sisäpihasta perforoidun teräseinäkkeen avulla. Seinäke on maalattu samalla harmaalla sävyllä kuin ikkunapuitteet.

Itäisen pihasiiven päädyssä sijaitsevan porras-huoneen ja porrashuoneesta toimistoiksi muutettujen tilojen kohdalle on sijoitettu taittuva paloporras ja ikkunoiden alle sitä palvelevat rst-tasot. Porras-huoneen korkean keskimmäisen ikkunan alaosa on levytetty umpeen portaan ylempien osien työhuoneiksi muuttamisen yhteydessä.

Saman pihasiiven ensimmäisessä kerroksessa autotalli ja julkisivussa leveä autotallin nosto-ovi. Ovi on maalattu saman sävyiseksi ikkunakarmien kanssa. Sisäpihat on kokonaisuudessaan asfaltoitu.

Pääporrashuone rakennettiin vuonna 1934 ja sen on säilynyt hyvin. Porrashuonetta reunustavat kaarevat, sisäänvedetyt parvekkeet 1910-luvulta.

Ruokasalin porttikäytävään avautuva suuri, teräsrakenteinen ikkuna vuodelta 1934 on säilynyt alkuperäisessä asussaan.

Ensimmäinen sisäpiha, jolta on kulku taaemmalle sisäpihalle vasemmalla näkyvän käytävän välityksellä. Oikealla näkyvä käytävä on muutettu jäteka-
tokseksi.

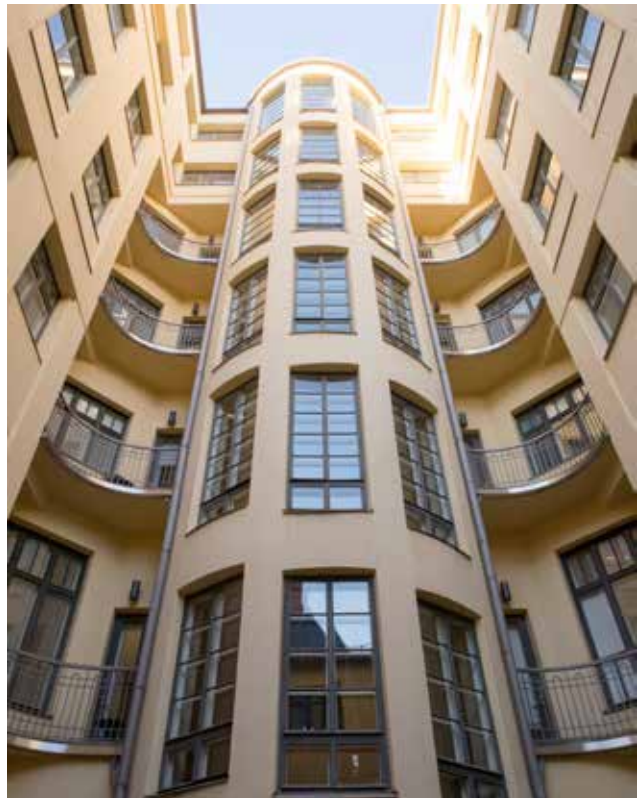
Sisäpihojen välissä on kolmikerroksinen pihasiipi, jonka 1910-luvulta peräisin oleva porrashuone erottuu omana sylinterimäisenä hahmonaan.

Korkeamman, kadunpuoleisen rakennuksen osa korotettiin kahdella kerroksella 1930-luvulla.

Eri rakennusvaiheiden ikkunatyypit erottuvat pihajulkisivussa.

Porrashuoneen molemmin puolin 2.–5. kerroksessa on sisäänvedetyt, etuosastaan kaarevat parvekkeet.

Rakennuksen pääporrashuone on säilynyt 1930-luvun asussa.

1930-luvulta peräisin olevien parvekkeiden kaiteissa on vanhat, ylösastaan kaartuvat sirot pinnat.

Sisäpihojen poikki kulkevan pihasiiven porrashuone vuodelta 1910 erottuu omana, sylinterinmallisena rakennusmassana. Porrashuoneessa on kapeat, pieniruutuiset alkuperäiset ikkunat.

Taaemman sisäpihan läntinen pihasiipi oli jo alun perin kolmikerroksinen ja jakaa seinän viereisen tontin rakennuksen kanssa. Siiven päässä on porrashuone.

Itäinen pihasiipi korotettiin 1930-luvulla nelikerroksiseksi. Päädyssä sijaitseva porrashuone on katkaistu toisen kerroksen yltä, joten korkea ikkuna on osin peitetty. Porrashuoneen paikalle on ylimmissä kerroksissa sisustettu työhuoneita.

Yhteenveto

Onni Tarjanteen suunnittelemassa viisikerroksisessa liikerakennuksessa osoitteessa Eteläesplanadi 10 toimi valmistumisvuodesta 1910 alkaen vuoteen 1917 saakka Apollo-niminen teatteri, kahvila-ravintola ja hotelli.

Klassisistinen pääjulkisivu toteutettiin graniitista ja julkisivusommitelmaa rikastuttavat edelleenkin yksittäiset kansallisromanttiset piirteet. Rakennuksen pohjaratkaisu oli jo alkuaikoina toimiva ja muunneltavissa. Apollon talon tilajärjestelyt muuttuivat useita kertoja liiketoiminnan mukaan. Katutason ravintola- ja teatteritilat sisustettiin uudelleen useasti ja ylempiä kerroksia käytettiin joustavasti eri käyttötarkoituksiin, välillä ne olivat ravintolakäytössä, välillä hotelli- ja asuinkäytössä. Alkuperäisestä vaiheesta on jäljellä katuulkisivun viisi alinta kerrosta ja pihajulkisivut sekä siipien taaemman väliosan porrashuone. Myös rakennuksen runko, eli kantavat seinät ja välipohjat, ovat alkuperäisiä. Apollo-teatterin ajoilta on säilynyt yksittäinen kipsinen kattokoriste nykyisen henkilöstöravintolan katossa.

On hyvin vähän tietoa vuosien 1917-1934 välisestä vaiheesta, jolloin talossa toimi ensin Venäjän meriministeriön matruusikerho ja sen jälkeen 1918-1921 Suomen Ylipäällikön esikunta sekä Senaatin sota-asiaain toimituskunta. Suomen itsenäistymisen yhteydessä kiinteistö siirtyi Neuvostoliitolle, joka käytti sitä lähetystönään.

Oy Alkoholiliike Ab osti kiinteistön Neuvostoliitolta vuonna 1934 ja muutti talon omaksi pääkonttoriksi. Alkon pääarkkitehti P.E. Blomstedt luonnosteli rakennuksen muutokset ja sisustuksen, pääpiirustukset laati arkkitehti Elias Paalanen. Merkittävimmät muutokset olivat rakennuksen pää- ja pihasiiven korotus kahdella kerroksella, teatterisalin purku länsisiivestä ja uuden pääportaikon rakentaminen. Rakennus muutettiin sisätiloiltaan värikkääksi, moderniksi myymälä- ja pääkonttorirakennukseksi. Toimistokerrosten aikaisempaa tilajakoa pidettiin

kustannussyistä uuden ratkaisun lähtökohtana. Valoisuutta lisättiin poistamalla väliseiniä ja rakentamalla uusia, nurkistaan pyöristettyjä lasiseiniä. 1930-luvun vaiheesta on jäljellä korotetut julkisivuosat pihalle antavine parvekkeineen, pääporrashuone ikkunoineen sekä kadunpuoleinen kattoterrassi. Rakennuksen ikkunat ja ovet on pääasiassa uusittu 1930-luvun malleja mukaillen. Merkittävintä 1930-luvulta peräisin oleva tila on pääporrashuone hisseineen. Lisäksi pääsisäänkäynnin aulan tilahahmo on vielä osittain 1930-luvulta. Nykyisen henkilöstöravintolan metallilasirakenteinen tuulikaappi ja porttikäytävään avautuvat ikkunat ovat myös 1930-luvulta.

Puolustusministeriö toimi talossa vuonna 1940. Puolustusministeriön ja Pääesikunnan aikana vuodesta 1940 alkaen muutokset olivat vähäisiä. Sisätiloja muutettiin Maanmittauslaitoksen aikana 1956 alkaen jatkuvasti. 1982 alkaen rakennusta peruskorjattiin oikeusministeriön tarpeisiin järjestellessä toimistokerrokset uudelleen. Vuoden 2004 peruskorjauksessa sekä vuosien 2010 ja 2016 sisätilamuutoksissa on luotu nykyaikaista monitilaympäristöä. Viime vuosina on osittain palattu 1930-luvun ratkaisuihin vaihtamalla keskikäytäviin rajautuvia umpiseiniä lasi- ja liukuseiniksi ja poistamalla osan väliseinistä kokonaan.

Arkkitehtuurin arvot ja säilyneisyys

Arkkitehtoniset arvot

Rakennuksen 1910-luvun arkkitehtuuri on ajalleen tyypillistä ja siinä on laadukkaita piirteitä. 1930-luvun muutokset muodostavat rakennuksen toisen päävaiheen. Myös 1930-luvun arkkitehtoniset ratkaisut olivat korkealuokkaisia ja edustivat aikansa modernia tyyliä, mitä on huomattavissa jäljellä olevista osista. Rakennuksen nykyinen ulkoasu onkin säilynyt pitkälti 1930-luvun tilanteen kaltaisena. Pääjulkisivu muodostaa harmonisen kokonaisuuden myöhemmät muutokset huomioon ottaen. Rakennus on toteutettu laadukkaista ja kestävästä materiaaleista.

Kaupunkikuvalliset arvot

Korttelirakenteessa kahden rakennuksen välissä sijaitseva talo on kiinteä osa Esplanadin puistoa. Rakennus edustaa ulkoasultaan sekä Esplanadin kiviarkkitehtuuria, että 1910-luvun klassisismia ja 1930-luvun modernismia.

Historialliset arvot

Vaikka rakennuksen sisätiloissa ei enää suuressa määrin ole kerroksellisuutta, rakennuksen historialliset vaiheet ja omistushistorian käänneet ovat merkittäviä ja liittyvät kiinteästi Suomen valtion perustamiseen ja sen myöhempiin vaiheisiin.

Säilyneisyys

Rakennuksen ulkoinen yleishahmo on säilynyt hyvin, joskin eri rakennusvaiheet ovat muuttaneet rakennuksen ulkoasua sekä katu- että pihajulkisivujen osalta. Sisätilat ovat muuttuneet tuntuvastikin useita kertoja rungon muuntojoustavuutta hyödyntäen.

Lähteet

Arkistolähteet

Helsingin kaupunginmuseo (HKM)

Valokuvat

Kohdekortit

Kiinteistökortisto

Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto (KSV)

Asemakaava 8516

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)

Piirustukset

Helsingin rakennusvalvontaviraston arkisto (RakVV)

Kohteen rakennuslupa-asiakirjat

Hotelli- ja ravintolamuseo (HRM)

Valokuvat, teos: Finlands restaurangförening 1904-1929.

Jubileumsskrift, 1929. Helsingfors.

Kansallisarkisto (KA)

Piirustukset

Digitaalinen lehtiarkisto (digitoinnit päättyvät vuoden 1920 loppuun)

Museovirasto (MV)

Valokuvat

Lausunnot

Oikeusministeriön arkisto (OMA)

Rakennuksen muutoksiin liittyviä asiakirjoja, lehtileikkeitä

Eteläesplanadi 10, Oikeusministeriön esite 09/2016

SA-kuva

Senaatti-kiinteistöt (SK)

Piirustukset

Korjauksiin liittyvä aineisto

Svenska litteratursällskapets arkiv (SLS arkiv, SLSA 1219)

Valokuvat

Muut asiakirjat

Painamattomat lähteet

Riihimaa, Jaana, Puolustusministeriön viestintäsihteeri.

Sähköposti 2.2.2017.

Heikinheimo et al., 2008. Eteläesplanadi 16 - Suomen Hypoteekkiyhdistyksen rakennus. Rakennushistoriallinen selvitys 30.11.2008. Arkkitehtitoimisto Ark-byroo.

Heikinheimo et al., 2010. Eteläesplanadi 4. Rakennushistoriallinen selvitys 6.8.2010. Arkkitehtitoimisto ark-byroo.

Painetut lähteet

Alkon myymälämuseo: viinakauppaa 50 vuotta. 1988. Alko. Apollo hotellin uusi huoneisto. Helsingin kaiku 32-33/1915, 274. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Blomstedt, P.E., Inredning av ALKOs förvaltningsbyggnad. Arkkitehti 2/1935.

Ett nytt teaterhus i Helsingfors. Veckans Krönika 24/1908, 188. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Finlands restaurangförening 1904-1929. Jubileumsskrift, 1929. Helsingfors.

Helsingfors nyaste hotell och restaurant. Lördagen 8/1911, 60. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Hirn, Sven, 2001. Apolloteatteri: katsaus 1900-luvun alun Helsingin näyttämötaiteeseen ja huvielämään. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirn, Sven, 2007. Huvia ja herkuja. Helsinkiläistä hotelli- ja ravintolaelämää ennen itsenäisyyden aikaa. Hämeenlinna: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Huhtamies, Mikko 2008. Maan mitta. Maanmittauksen historia Suomessa 1633-2008. Helsinki: Edita.

Hotell Apollo's nya våning. Fyren 30-31/1915, 12. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Hotelli ja ravintola Apollo. Tuulispää 48-50/1916, 34. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Häikiö, Martti, 2007. Alkon historia. Valtion alkoholiliike kieltoain kumoamisesta Euroopan Unionin kilpailupolitiikkaan 1932-2006. Helsinki: Otava.

Kauppila, Olli, 1990. Viinejä ja väkeviä. Salmisaaren tehtaan 50-vuotishistoriikki. Jyväskylä: Gummerus.

Kula, K.K., Matvejew, Irina; Sjöblom, Paul; Erämetsä, Erik, 1957. 25-vuotias Alko tänään = 25-åriga Alko i dag = 25-year-old Alko today: 1932-1957. Alkoholiliike.

Mikkola, Kirmo, 1990. Pauli E. Blomstedt. Ars – Suomen taide 5. Toim. Salme Sarajas-Korte. Helsinki: Otava, 140–141.

Nikula, Riitta, 1990. Rakennustaiteen 1920- ja 1930-luku. Ars – Suomen taide 5. Toim. Salme Sarajas-Korte. Helsinki: Otava, 86–157.

Peltomaa, Marjatta, 1994. Pitkäriipaisen vaiheita. Alkon myymälä museo.

Ringbom, Sixten, 1987. Stone, style and truth – the vogue for natural stone in Nordic architecture 1880–1910. Suomen Munaismuistoyhdistyksen aikakauskirja – Finska Fornminnesföreningens tidskrift 91. Helsinki: Suomen Munaismuistoyhdistys.

Sedergren, Jari, 2009. Dokumentin ytimessä: suomalaisen dokumentti- ja lyhytelokuvan historia 1904 – 1944. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura & Kansallinen audiovisuaalinen arkisto.

Schulman, Sari, 2003. Onni Tarjanne – eurooppalainen rationalisti vai kansallinen romantikko. Teoksessa Nevala, Marja-Liisa (toim.), Suomen Kansallisteatteri. Teatteritalo ennen ja nyt. Helsinki: Otava.

Standertskjöld, Elina, 1996. P.E. Blomstedt 1900–1935 arkkitehti. Helsinki: SRM.

Ståhlberg, Sabira, 2013. K. E. Ståhlberg. Fotograf, filmskapare och entreprenör. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Uusi ensiluokkainen hotelli avattu Helsingissä. Hotelli Apollo. Jokamiehen viikkolehti 44/1910, 356. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Uusi elävienkuvien teatteri Helsingissä. Jokamiehen viikkolehti 19/1910, 155. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Uusitalo, Kari, 1972. Eläviksi syntyneet kuvat: Suomalaisen elokuvan mykät vuodet 1896 – 1930. Helsinki: Otava. Pristävlingar. Riga. Arkitekten 1/1912, 16. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Rakennuskausi Helsingissä, kesällä 1909. Rakennustaito 15/1909, 182. (Luettavissa myös Kansallisarkiston digitaalisesta lehtiarkistosta.)

Routio, A.I., 1972. Puhu, puhu pronssipää. Uusi Suomi (US) 15.1.1972.

Törmä, Minna, 2007. Miten kirjoittaa taiteesta globaalissa maailmassa? Taide 3/2007, 16–18.

Verkkolähteet

Arkkitehtuurimuseo, Onni Tarjanteen arkkitehtiesittely. <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16382525>
Haettu 20.1.2017.

Arkkitehtuurimuseo, Elias Paalasen arkkitehtiesittely. <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16319697>
Haettu 20.1.2017.

Arkkitehtuurimuseo, P.E. Blomstedt arkkitehtiesittely. <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=3119>;
Haettu 20.1.2017.

Puolustusministeriön verkkosivut. <http://www.defmin.fi/ministerio/puolustusministerio/historia>

Liite

Rakennukseen liittyvä piirustusaineisto

Kohteen rakennuslupiin liittyvä piirustusaineisto vuosilta 1908–1930 on sijoitettu Helsingin kaupunginarkistoon ja muu aineisto tältä ajalta on tallennettu Kansallisarkistoon. Kansallisarkistossa on myös vuosien 1934–1982 väliseltä ajalta talletettuna piirustusaineistoa lupakuvista luonnoksiin. Kansallisarkistossa on myös toteutumattoman, Tarjanteen Eteläesplanadi 10 osoitteessa olevalle tontille suunnitteleman teatteritalon piirustukset sekä sinikopiot teatterisalin kerroksista. Vuosien 1934–1982 väliseltä ajalta Kansallisarkistoon talletettu aineisto ei ole täydellinen ja osa siellä säilytettävistä piirustuksista ovat toistaiseksi ei-julkaistavia asiakirjoja.

Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistossa on 3-48-3 1934- nimisessä kansiossa rakennuslupa-asia-kirjoja vuodelta 1934 alkaen vuoteen 2016 saakka. Rakennuslupapiirustuksia on vuodesta 1982 alkaen. Piirustuksia ei ole pääsääntöisesti saatavilla rakennusvalvontaviraston sähköisessä palvelussa Arsassa. Piirustusaineisto on esitetty alla kronologisessa järjestyksessä.

1908

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Uudisrakennus: teatteritalo. Suunnitelmaa ei toteutettu.

Lupa myönnettiin: 7.7.1908

Arkkitehti: Onni Tarjanne

Piirustukset 13 kpl: Asemapiirros, pohjapiirrokset kellarista ullakolle, leikkaus, julkisivukuva

Muuta: Piirustukset ovat Kansallisarkistossa. Väritetyt originaalikulvat pääpiirustuksista; teatterisalista on erillinen neljän kerrostason pohjapiirroksarja sinikopioina. Kadun nimenä Etelä-Esplanaatikatu. RakH II Ibd 5:/--, RakH II Ibd 6:/-- ja RakH II Ibd 8:/-- (kaksi jälkimmäistä yksikköä sinikopioita). Julkisivupiirustuksessa on Yleisten rakennusten Ylihallituksen leima ja päiväys 25. kesäkuuta 1908.

1909

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Uudisrakennus: liikerakennus

Lupa myönnettiin: 1.9.1909

Arkkitehti: Onni Tarjanne

Piirustukset 7 kpl: Asemapiirros, pohjapiirrokset, leikkauskuva ja suunnitelmat elokuvasalista leikkauksineen, julkisivukuva

Muuta: Piirustukset ovat Kansallisarkistossa ja Kaupunginarkistossa. Kaupunginarkistossa on täydellinen lupasarja. Kansallisarkiston sarja on sinikopioina ja toinen leikkauksuvista sisältää käsin piirretyn muutosluonnoksen. RakH II Ibd 7:/-- ja RakH II Ibd 5:10.

1910

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Rakennusaikainen muutos liittyen aikaisempaan lupaan. Ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin elokuvateatteri, ravintola, keittiö ja aulatilaa. Pääporrasta muutettiin ja hissia suurennettiin. Toiseen kerrokseen sijoitettiin hotellihuoneita ja sisäpihan viereen sali. Keittiö säilyi paikallaan. Kolmas kerros säilyi pääasiassa ennallaan. Neljäs kerros muutettiin osittain, asuntoon lisättiin pyöreä huone. Viides kerros muutettiin liiketiloiksi/huoneiksi. Ullakkokerrokseen sijoitettiin valokuva-ateljee.

Lupa myönnettiin: 18.2.1910

Arkkitehti: Onni Tarjanne

Piirustukset 3 kpl: 1.–5. kerrosten ja ullakkokerroksen pohjapiirrokset

Muuta: Piirustukset ovat Kaupunginarkistossa

1911

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Muutos. Teatterin pieni sali muutettiin näyttämöksi.

Lupa myönnettiin: 16.8.1911

Arkkitehti: Todennäköisesti Onni Tarjanne. (Ei allekirjoitusta, otsikkotekstit samalla tyylillä kuin aikaisemmissa piirustuksissa.)

Piirustukset 8 kp: Arkistokansiossa RakH II Ibd 5:/-- on 1. kerroksen pohjapiirros (leimattu pääpiirros), luonnos 1. kerroksen pohjasta, teatterin leikkaus- ja pohjapiirros. Lisäksi samassa kansiossa on ilman päivämäärää oleva 2. kerroksen pohjapiirros, jossa toiseen kerrokseen olisi lisätty hotellihuoneita ja suuri suorakaiteen muotoinen sali katujulkisivun ääreen.

Arkistokansiossa RakH II Ibd 9:/-- on päiväämättömiä työpiirroksia: porras, julkisivun leikkaus ja K. E. Ståhlbergin asunnon ruokasalin seinäpaneloinnit.

Muuta: Piirustukset ovat Kansallisarkistossa

1915

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Muutos sisätiloissa. Toteutus epävarma.

Lupa myönnettiin: 1.9.1915

Arkkitehti: David Frölander-Ulf

Piirustukset 1 kpl: Asemapiirros, osa 1. kerroksen pohjasta ja kaksi porrastleikkausta samassa piirroksessa

Muuta: Piirros on Kansallisarkistossa, RakH II Ibd 9

1916

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Muutos. Julkisivu teatterin ja hotellin sisäänkäynnit, sisätilamuutoksia.

Lupa myönnettiin: 21.7.1916

Hakija: O.Y. Apollo A.B.

Arkkitehti: Nils Wasastjerna

Piirustukset 6+5 kpl: 6 pääpiirrosta: pääjulkisivu, kellarikerroksen ja 1.-4. kerrosten pohjapiirrokset. 5 ehdotuskuvaa teatterisalista, Wasastjerna. RakH II Ibd 6:/-- , KA.

Muuta: Pääpiirustukset ovat Helsingin kaupunginarkistossa (6 kpl) ja muut piirrokset Kansallisarkistossa

1917

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Muutos. Elokuvateatterin sisustus ja sisätilojen järjestelyitä. Toteutus epävarma.

Lupa myönnettiin: 5.5.1917 (David Frölander-Ulf:n pääpiirustukset)

Hakija: O.Y. Apollo A.B.

Sisustusarkkitehti: David Frölander-Ulf

Arkkitehti: Nils Wasastjerna

Piirustukset 2+3+6 kpl: 2 pääpiirrosta: yhdessä teatteri-osan kolme pohjapiirrosta (kellari, 1. kerros ja parveke) ja toisessa asemapiirros ja teatterin leikkaus, David Frölander-Ulf.

3 pohjapiirrosta: 2. kerroksen pohjapiirros ja 4. kerroksen pohjapiirros (2 kpl), Wasastjerna. RakH II Ibd 9:/-- , KA.

6 pohjapiirrosta: 1. – 5. kerrosten ja vintin pohjapiirrokset, Wasastjerna. RakH II Ibd 8:/-- , KA.

Muuta: Pääpiirustukset ovat Helsingin kaupunginarkistossa (2 kpl) ja muut piirrokset Kansallisarkistossa

1930

Rakennuslupatunnus: Ei numeroa

Toimenpide: Muutos. Hotellin ja ravintolan keittiön yhteysjärjestelyt ja teknisiä muutoksia

Lupa myönnettiin: 4.8.1930

Arkkitehti: Nimikirjoitus epäselvä

Piirustukset 1 kpl: Kaupunginarkistossa 1 lupakuva, jossa osittainen pohjapiirros 3. kerroksesta eteläpäädyistä

Muuta: Vain yksi piirros kaupunginarkistossa

1934

Rakennuslupatunnus: 3-69-34-B

Toimenpide: Muutos

Lopputarkastus: 2.11.1934

Osatarkastus: 28.9.1934: toinen, kolmas, neljäs ja kuudes kerros hyväksyttiin käyttöön. 14.9.1934. 5. kerros hyväksyttiin käyttöön, 27.7.1934: itäpuolinen myymälä hyväksyttiin käyttöön

Hakija: Oy Alkoholiliike AB / Kauko Karvonen

Arkkitehti: Elias Paalanen

Piirustukset 11 + 8 kpl

Muuta: RakVV:n arkistossa on rakennustyömaapöytäkirja (yksi A4). Kansallisarkistossa on kaksi eri piirustussarjaa: RakH III laa. 891:/1–11 helmikuussa 1934 laaditut piirustukset

(11 kpl), joissa on mainita ”P.E. Blomstedtin luonnosten mukaan” ja huhtikuussa 1934 laaditut piirustukset (8 kpl), joilla on haettu rakennuslupaa. RakH III laa. 891:/ 21–27.

1935

Rakennuslupatunnus: 3-14-35-C

Muuta: Lupa-asiakirjat ja piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta ja Kansallisarkistosta

1960

Rakennuslupatunnus: 3-2089-60-C

Toimenpide: Muutos. Huoneen jakaminen: kolmannessa kerroksessa erotettiin karttahuoltohuone toimistotiloista.

Lupa myönnettiin: 5.1.1961

Lopputarkastus: 30.1.1961

Hakija: Suomen valtio / Uudenmaanlänin Maanmittausvirasto

Arkkitehti: Uudenmaan läänin lääninrakennustoimisto / Arkkitehti Aarno Raveala

Piirustukset 2 kpl: samalla paperilla asemapiirros ja pohjapiirros

Muuta: Piirustukset ovat Kansallisarkistossa. RakH III laa. 2571/1b

1961

Rakennuslupatunnus: 3-1927-61-C

Toimenpide: Välineinämuutos: toisen kerroksen entinen toimistotila jaettiin laboratorioksi ja varastoksi

Lupa myönnettiin: 21.11.1961

Lopputarkastus: 29.5.1962

Hakija: Suomen valtio / Uudenmaanlänin Maanmittausvirasto

Arkkitehti: Uudenmaan läänin lääninrakennustoimisto / Arkkitehti Aarno Raveala

Piirustukset 2 kpl: Asemapiirros, toisen kerroksen pohjapiirros molemmat samalla paperilla

Muuta: Piirustukset ovat Kansallisarkistossa. RakH III laa. 2571/2b.

1962

Rakennuslupatunnus: 3-95-62-C

Toimenpide: Muutos. Tehtiin huomattavassa laajuudessa väliseinämuutoksia toimistorakennuksen 5. – 7. kerroksessa, purettiin vanha ja rakennettiin uusi hissikonehuone (17,5 m²) vesikaton päälle ja tehtiin ikkunamuutoksia 5. – 7. kerroksessa, jotka aiheuttivat julkisivun muutoksia sisäpihalle. (Koko porrashuoneen rakennuksen sisäpuolelle valaisevat ikkunat muurattiin umpeen ja ovet koko porrashuoneessa varustettiin rautalankalasilla ja varaporras jätettiin rakentamatta.) Sisustettiin uudelleen.

Osakatselmus: 21.2.1962 (Julkisivut)

Hakija: Suomen valtio / Uudenmaanlänin Maanmittausvirasto

Arkkitehti: Rakennushallitus / Arkkitehti Annikki Virtanen
Piirustukset 11 kpl: Asemapiirros, pohjapiirrokset, julkisivu kadulle ja sisäpihalle, kalustuspiirustuksia, ovia ja ovipiirroksia, lattiapinnoitteet, kaikkiaan 39 arkkitehtipiirustusta sekä 6 insinööripiirustusta.

Muuta: Piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Piirustukset ovat Kansallisarkistossa RakH III laa. 892:/1-39, Insinööripiirustukset on sijoitettu toisaalle 40-45 KL PL 46.

1964

Rakennuslupatunnus: 3-1389-64-C

Toimenpide: Tehtiin väliseinämuutoksia ja käytävään alas laskettu katto toisessa kerroksessa korkeuteen 2,8 m. (uudet seinät rakennettiin tiilestä).

Lupa myönnettiin: 28.8.1964

Loppukatselmus: 11.3.1965

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Arkkitehti: Arkkitehti Annikki Virtanen

LVI-suunnittelija: Aarne Oksanen, apul.insinööri

Sähkösuunnittelija: Pertti Salo, insinööri

Piirustukset 2 kpl: Asemapiirros, pohjapiirrokset kellari, 1. ja 2. kerros sisältäen leikkauskuvan huonetila-käytävän alaslasku, sisustuspiirros yhteensä kuusi piirustusarkkia.
Muuta: Piirustukset ovat Kansallisarkistossa. RakH III laa. 893:/1, 2, 2a, 2b, 2c ja 3. Suunnitelmiin kuuluvat myös karttamymälän sisustus- ja kalustekuvia.

1965

Rakennuslupatunnus: 3-145-65-C

Toimenpide: Tehtiin vähäisiä väliseinämuutoksia toisen kerroksen (huoneissa 227 – 229 A. Jakamalla kaksi toimistohuonetta neljäksi)

Lupa myönnettiin: 11.2.1965

Loppukatselmus: 11.10.1968

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Arkkitehti: Arkkitehti Annikki Virtanen

Rakennesuunnittelija: Veijo Koli, dipl. insinööri

LVI-suunnittelija: Aarne Oksanen, apulaisinsinööri

Piirustukset 2 kpl

Muuta: Piirustukset ovat Kansallisarkistossa. RakH III laa. 893:/1b ja 6.

Rakennuslupatunnus: 3-648-65-C pal

Muuta: Rakennuslupa-asiakirjat ja piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Ei kuvia Kansallisarkistossa.

Rakennuslupatunnus: 3-1597-65-C pal

Muuta: Rakennuslupa-asiakirjat ja piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Ei kuvia Kansallisarkistossa.

Rakennuslupatunnus: 3-1964-65-C

Toimenpide: Tehtiin väliseinämuutoksia kellari- ja ensimmäisessä kerroksissa; kellarissa varastotiloja ja kenttä-näyttelyhuone ja ensimmäisen kerroksen sotilasapteekista muodostettiin karttamymälä aputiloihin. Tilasta poistettiin hissi ja hissikuilun tilalle pihajulkisivuun avattiin ikkuna.

Lupa myönnettiin: 7.10.1965

Loppukatselmus: 14.3.1967

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Piirustukset 4 kpl.

Muuta: Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkis-

tosta. Piirustukset Kansallisarkistossa: RakH III laa 893:/1a ja 4 sekä 2571: 12,13,14 ja 15. Myös kalustus- ja sisustuspiirustukset 16-23 liittyvät tähän lupaan.

1966

Rakennuslupatunnus: 3-284-66-C

Toimenpide: (Vähäisiä) väliseinämuutoksia toiseen kerrokseen

Lupa myönnettiin: 21.6.1966

Loppukatselmus: 11.1.1967

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Arkkitehti: Arkkitehti Annikki Virtanen / Rakennushallitus

Piirustukset: -

Muuta: Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Piirustukset kansallisarkistossa RakH III laa 2571:/11.

Rakennuslupatunnus: 3-368-66-C

Toimenpide: Väliseinämuutoksia kellarikerroksessa (n. 6 m² varastotila muutetaan käytäväksi ja teknilliseksi tilaksi).

Lupa myönnettiin: 21.6.1966

Loppukatselmus: 12.6.1968

Piirustukset: -

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Muuta: Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Ei piirustuksia Kansallisarkistossa.

Rakennuslupatunnus: 3-940-66-R

Toimenpide: Kahteen ikkunaan neonvalomainokset: Karttoja Kartor.

Lupa myönnettiin: 10.5.1966

Loppukatselmus: 14.3.1967

Hakija: Valtio/Rakennushallitus

Piirustukset 3 kpl: Asemapiirros, julkisivupiirros, mainospiirros

Muuta: Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Piirustuksia ei ole Kansallisarkistossa. Piirustukset on luetteloituu Helsingin piirirakennustoimiston kohdetta koskevassa arkistokortissa 017 s.1; N:o 1172, 1:100.

Rakennuslupatunnus: 3-2728-66-C

Toimenpide: Tehtiin väliseinämuutoksia toisessa kerroksessa (piirustussali muutettiin toimistohuoneiksi ja päinvastoin)

Lupa myönnettiin: 2.2.1967

Loppukatselmus: 12.6.1968

Hakija: Valtio/Rakennushallitus

Arkkitehti: Annikki Virtanen

Rakennesuunnittelija:

LVI-suunnittelija:

Piirustukset x kpl:

Muuta: Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Kansallisarkistossa kaksi piirrosta RakH III laa. 2571:/11a ja 12a, jotka päivätty 30.11.1966 – voivat mahdollisesti liittyä tähän lupaan.

1969

Tunnus: 3-14-69-KMK

Asia: Pihajulkisivujen ja päätyseinän rappauksen korjaus-/maalauskehutus

Julkisivujen tarkastus: 1.10.1969

Asiakirjan laatija: Rakennustarkastusviraston valvontaosasto

1974

Rakennuslupatunnus: 3-1073-74-R

Toimenpide: Sisäpihan julkisivun värin muutos

Tarkastus: 3.6.1974

Hakija: Valtio / Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö

Piirustukset: ei piirustuksia, värimallit löytyvät

Muuta: Värimallit ovat RVV:n arkistossa

Rakennuslupatunnus: 3-2534-74-C

Toimenpide: Sosiaalitoimien rakentaminen kellarikerrokseen (75 m² kokoinen varastotila muutettiin ruokailu-, puku-, pesu- ja kuivaushuoneiksi.) Tilat olisivat korkeudeltaan 193 cm

Lupa myönnettiin: 7.1.1975

Loppukatselmus (hormi): 13.6.1975

Hakija: Valtio / Uudenmaan piirirakennustoimisto

Arkkitehti: Uudenmaan piirirakennustoimisto

Piirustukset 3 kpl

Muuta: Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Ei piirustuksia Kansallisarkistossa. Helsingin piirirakennustoimiston kohdetta koskevassa arkistokortissa 017 s. 2 mainitaan kolme piirustusta 109-1, 2 ja 3, jotka mahdollisesti liittyvät tähän lupaan.

1975

Rakennuslupatunnus: 3-141-75-C

Toimenpide: Perustusten vahvistaminen

Lupa myönnettiin: 11.2.1975

Loppukatselmus: 25.10.1977

Hakija: Valtio / Uudenmaan piirirakennustoimisto

Arkkitehti: Arkkitehtuuritoimisto Jaakko ja Kaarina

Laapotti

Rakennesuunnittelija: Insinööritoimisto Eero Paloheimo & Matti Ollila, insinööri Seppo Kykkänen

Piirustukset 2 kpl

Muuta: Piirustuksia korjattu 30.1.1975. Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Ei Kansallisarkistossa.

Rakennuslupatunnus: 3-489-75-C

Toimenpide: Asuinhuoneisto (70 m² kokoinen) muutettiin sosiaali- ja toimistotiloiksi ensimmäisessä kerroksessa.

Samalla peruutettiin rakennuslupa 3-2534-C-74

Lupa myönnettiin: 8.4.1975

Loppukatselmus: 13.6.1975

Hakija: Valtio / Uudenmaan piirirakennustoimisto

Arkkitehti: Valtio / Uudenmaan piirirakennustoimisto

Piirustukset 3 kpl

Muuta: Piirustuksia on korjattu 25.3.1975. Rakennuslupa-piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta. Ei Kansallisarkistossa. Helsingin piirirakennustoimiston kohdetta koskevassa arkistokortissa 017 s. 2. mainitaan neljä numeroimatonta piirustusta, jotka mahdollisesti liittyvät tähän lupaan. Sosiaalitalat/keittiökalusteet 1:20, 1975/L; 1 krs./sos. tilat 1:50, 1975/L; p.p.1 asemapiirros 1:500 1975/L ja p.p.2 1krs./muutos 1:100 1975/L.

Rakennuslupatunnus: Ei lupanumeroa

Toimenpide: Kunnostustyö 5.-7. kerros. Pintarakenteita, sisustuksia kuten 6. kerroksen itäsiivessä neuvotteluhuone, keittokomero, kahvio; uusia kalusteita asianomaisiin kerroksiin.

Suunnittelija: Rakennusarkkitehti Aarne H.

Piirustukset 4 kpl.

Muuta: Piirustukset Kansallisarkistossa RakH III laa. 893:/7-10.

1982

Rakennuslupatunnus: 3-1517-82-C

Toimenpide: Peruskorjaus: rakennus korjattiin virasto-käyttöön. Varsinaisten toimistotilojen lisäksi kohteeseen rakennettiin muun muassa ministerin vastaanotto- ja työtilat, 100 paikkainen ruokala, päätearkisto ja kaksi asuntoa. Ikkunoiden puitejako yhtenäistettiin alkuperäiseen asuun. Vesikaton ilmanvaihtokonehuone laajennettiin lähes pääjulkisivun levyiseksi.

Lupa myönnettiin: 18.10.1982

Osakatselmus: 14.9.1984, 18.12.1984 (lupaehto T.R.J + ulko-värityssuunnitelma + detaljit)

Loppukatselmus: 26.8.1986 (lupaehto T.R.J + ulkoveritys-suunnitelma + detaljit)

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Arkkitehti: Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela / Arkkitehti Jarmo Harju

Piirustukset 19 kpl: Asemapiirros, kellarin ja välikerroksen pohjapiirrokset, ensimmäisen, toisen, kolmannen, neljännen, viidennen, kuudennen ja seitsemännen kerroksen pohjapiirrokset, talonmiehen asunnon (+11,44) pohjapiirros, ullakon pohjapiirros, leikkaukset a-a, b-b, c-c, d-d, e-e sekä julkisivut pohjoiseen ja itään

Muuta: Rakennuslupapiirustusten yhteydessä säilytetään 8 kpl värityssuunnitelmapiirustusta. Piirustukset myös Kansallisarkistossa RakH III laa. 894:/1-20.

1983

Rakennuslupatunnus: 3-1685-83-C

(Muutos voimassa olevaan rakennuslupaan 3-1517-82-C)

Toimenpide: Peruskorjaus: Pihasiiven toisessa ja kolmannessa kerroksessa avattiin ikkuna-aukot tontin 48/1 vastaiseen rajaseinään. (Muutos voimassa olevaan rakennuslupaan 3-1517-82-C: Kolmannessa kerroksessa aikaisempaan lupaan merkityt toimistohuoneiden kattoikkunat poistettiin).

Lupa myönnettiin: 25.7.1983

Loppukatselmus: 13.12.1987

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Arkkitehti: Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela / Arkkitehti Jarmo Harju

Piirustukset 5 kpl (no 1,5,7,15,19a): Asemapiirros, julkisivu länteen, toisen ja kolmannen kerroksen pohjapiirrokset, leikkaus c-c

Muuta: Piirustukset myös Kansallisarkistossa RakH III laa. 2572:/21-32.

1984

Rakennuslupatunnus: 3-1814-84-C

(Muutos voimassa oleviin rakennuslupiin 3-1517-82-C ja 3-1685-83-C)

Toimenpide: Peruskorjaus: Väliseinä- ja ovimuutoksia kaikissa kerroksissa. Paloaluemuutos sisääntuloaulassa, käyttötarkoituksen muutos ensimmäisessä kerroksessa: varasto muutettu arkistoksi ja ruokalaksi. Julkisivumuutos: rasvanpoistohormin lisäys konehuoneen katolle.

Lupa myönnettiin: 24.9.1984

Osakatselmus: 18.12.1984

Loppukatselmus: 26.8.1986

Hakija: Valtio / Rakennushallitus

Arkkitehti: Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela / Arkki-

tehti Jarmo Harju

Piirustukset 14 kpl (no 1–2, 4–12, 16, 18, 19): Asemapiirros, kellarin pohjapiirros, ensimmäisen, toisen, kolmannen, neljännen, viidennen, kuudennen ja seitsemännen kerroksen pohjapiirrokset, talonmiehen asunnon (+11,44) pohjapiirros, ullakon pohjapiirros, leikkaus d-d sekä julkisivut pohjoiseen ja itään

1996

Rakennuslupatunnus: 3-2460-96-C

Toimenpide: Porttikäytävän vanha portti korvattiin uudella portilla

Lupa myönnettiin: 28.6.1996

Loppukatselmus: 16.6.1999

Hakija: Valtion kiinteistölaitos

Arkkitehti: Sisustusarkkitehti Päivi Bergroth, Studio Bergroth Oy

Piirustukset 4 kpl: Asemapiirros, katutason pohjapiirros, julkisivu pohjoiseen, porttipiirros

1997

Rakennuslupatunnus: 3-1621-97-C

Toimenpide: 2 ½ kerroksessa sijaitseva asunto muutettiin toimistotilaksi. Samalla valettiin viereiseen porrashuoneeseen välipohja toisen kerroksen tasolle ja näin syntyvä uusi huonetila liitettiin kyseessä oleviin toimistotiloihin. (Muutosalue 75 m²)

Lupa myönnettiin: 2.5.1997

Loppukatselmus: 24.9.1997

Hakija: Valtion kiinteistölaitos

Arkkitehti: Arkkitehti Eric Hietaniemi, Konsultointi Kareg Oy

Piirustukset 3 kpl: Asemapiirros, pohjapiirros kerros 2 ja 2 ½, leikkaukset a-a, b-b ja c-c

1998

Rakennuslupatunnus: 3-1906-98-I

Toimenpide: Sisäpihan julkisivujen kunnostus (toimenpideilmoitus)

Lupa myönnettiin: 14.5.1998

Hakija: Valtion kiinteistölaitos

Arkkitehti: Arkkitehti Eric Hietaniemi, Konsultointi Kareg Oy

Piirustukset 0 kpl: Väriytysuunnitelma (kirjallinen selostus, 1 A4)

2004

Rakennuslupatunnus: 3-2427-04-B ja siihen liittyvä 3-3695-05-RAM

Toimenpide: Peruskorjaus (kellarikerros tästä rakennusluvasta pois lukien): Tehtiin julkisivu-, huonetila-, käyttötarcoitus-, paloalue- ja poistumistiemuutoksia. Palomuriin lisättiin ikkunoita, katolla oleva IV-konehuone laajennettiin ja LVIS-järjestelmiä uusittiin. (Rakennusoikeutta ylitettiin 20 neliometriä sallittuun kerrosalaan nähden). Asuinhuoneistot ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa muutettiin toimistotiloiksi. Vanhat hissit korvattiin yhdellä inva-moitituksen täyttävällä hissillä, joka yhdistää kaikki kerrostasot ja kellarikerroksen. Terrassin kaide korotettiin 7. kerroksessa Eteläesplanadin puolella. (IV-konehuoneen julkisivut tehtiin maalatusta teräslävystä). Vesikatolle sijoitettiin uusia huipumureita. Eteläesplanadin puoleisen julkisivun sisäänkäynnille asennettiin uudet opastaulut.

Lupa myönnettiin: 19.10.2004

Osakatselmus: 1.12.2005 ja 9.12.2005 (toimistorakennus kellarikerrosta pois lukien hyväksyttiin käyttöön)

Loppukatselmus: 16.10.2006

Hakija: Senaatti-kiinteistöt

Arkkitehti: Arkkitehti Vesa Tiilikka, Engel Suunnittelupalvelut Oy

Rakennesuunnittelija: Rakennusinsinööri Anssi Kolehmainen, Finnmap-Consulting Oy

LVI-suunnittelija: Diplomi-insinööri Timo Svahn,

Air-IX Talotekniikka Oy

Piirustukset 29 kpl

Rakennuslupatunnus: 3-4373-04-B ja siihen liittyvä 3-18-06-RAM

Toimenpide: Peruskorjaus: kellaritilat muutettiin neuvottelu- ja varastotiloiksi sekä sosiaalitiloiksi laskemalla kellarin lattiatasoa. Vertaile edelliseen rakennuslupa.

Lupa myönnettiin: 18.1.2005

Osakatselmus: 9.12.2005 (kellarikerros hyväksyttiin käyttöön)

Loppukatselmus: 16.10.2006

Hakija: Senaatti-kiinteistöt

Arkkitehti: Arkkitehti Vesa Tiilikka, ISS Suunnittelupalvelut Oy

Rakennesuunnittelija: Rakennusinsinööri Anssi Kolehmainen, Finnmap-Consulting Oy

LVI-suunnittelija: Diplomi-insinööri Timo Svahn, Air-IX Talotekniikka Oy

Piirustukset 6 kpl: Asemapiirros, pohjapiirros, leikkaus a-a, b-b, c-c, d-d, e-e

2005

Rakennuslupatunnus: 3-3695-05-RAM (rakennusaikainen muutos)

Toimenpide: Peruskorjaus, rakennusaikainen muutos.

Loppukatselmus: 16.10.2006

Hakija: Senaatti-kiinteistöt

Arkkitehti: Arkkitehti Vesa Tiilikka, ISS Suunnittelupalvelut Oy

Piirustukset 7 kpl

Muuta: Hakemusiakirjoja ei löytynyt RVV:n arkistosta

2006

Rakennuslupatunnus: 3-18-06-RAM (Rakennusaikainen muutos)

Toimenpide: Peruskorjaus, rakennusaikainen muutos.

Loppukatselmus: 16.10.2006

Hakija: Senaatti-kiinteistöt

Arkkitehti: Arkkitehti Vesa Tiilikka, ISS Suunnittelupalvelut Oy

Muuta: hakemusiakirjoja ei löytynyt RVV:n arkistosta

2015

Rakennuslupatunnus: 3-2015-15-D

Toimenpide: Tehtiin uusi sisäänkäynti, uusi porras ja palo-osastoinnin muutokset

Loppukatselmus: 28.6.2016

Hakija: Senaatti-kiinteistöt

Arkkitehti: Arkkitehti Vesa Tiilikka, ISS Suunnittelupalvelut Oy

Rakennesuunnittelija: Mikko Kari, Sweco Rakennetekniikka Oy

LVI-suunnittelija: Timo Svahn, Ramboll Finland Oy

Sähkösuunnittelija: Kimmo Kulita, Projectus Team Oy

Muut: piirustukset puuttuvat RVV:n arkistosta

ark-byroo

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy

Kustaankatu 3, 00500 Helsinki

www.arkbyroo.fi

info@arkbyroo.fi

010 2350 566